

LIETUVOS TEISĖS UNIVERSITETAS
EUROPOS SĄJUNGOS POLITIKOS
IR VALDYMO INSTITUTAS

**ŠIUOLAIKINĖS
LOBISTINĖS VEIKLOS
TENDENCIJOS**

Mokslinė redaktorė ir sudarytoja:
LAIMA ANDRIKIENĖ

VILNIUS
2002

UDK 323.21 (474.5)

Ši-117

Monografijos autoriai:

Laima Andrikienė (įvadas, I skyrius, išvados, bendroji mokslinė monografijos redakcija);
Arūnas Augustinaitis (VI skyrius); Ronaldas J. Hrebenaras (II ir VII skyriai);
Laura Pačėsaitė (III skyrius); Bronius Rasimavičius (IV skyrius);
Ieva Staniulytė (V skyrius); Clive'as S. Thomas – (II ir VII skyriai).

Tai pirmasis kompleksinis lobistinės veiklos teorinis ir metodologinis tyrimas. Pirmajame skyriuje formuluojamos koncepcinės lobistinės veiklos problemos, kurios aptariamoms Lietuvos politiniame kontekste. Antrame skyriuje pateikiama bendroji lobistinės veiklos samprata, aptariama interesų grupių raida, jų strategija ir taktika. Trečiasis skyrius skirtas komunikaciniams lobistinės veiklos aspektų, interesų grupių komunikacijos teorinių prielaidų ir veiklos metodų analizei. Ketvirtajame skyriuje aptariama lietuviškojo lobizmo patirtis ir praktika, iliustruojanti nūdienos realijas bei plėtros galimybes. Penktasis skyrius nagrinėja lobistinės veiklos teisinį kontekstą, o šeštajame apibendrinama lobistinės veiklos perspektyva žinių visuomenėje, lobizmo paradigmos ir metodologijos transformacija bei raidos tendencijos. Septintasis skyrius atspindi pasaulinę lobizmo praktiką – pateikiami labiausiai paplitę lobistinės veiklos „receptai“. Lobizmo analizė apibendrinama išvadose, o prieduose pateikiama trumpa informacija apie šios mokslinės studijos autorius ir suvestinis literatūros sąrašas. Šį leidinį parėmė JAV Valstybės departamentas per JAV ambasados Lietuvoje Demokratijos Komisijos Mažųjų grantų programą.

ŠIUOLAIKINĖS LOBISTINĖS VEIKLOS TENDENCIJOS /

Red. Laima Andrikienė. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002. p.

Apsvarstyta ir rekomenduota spaudai Lietuvos teisės universiteto Valstybinio valdymo fakulteto Tarybos posėdyje 2002 m. gruodžio 17 d. Protokolo Nr. 2V-5.

Recenzavo:

Doc. Vladas Gaidys (Socialinių tyrimų institutas)

Prof. Bronislovas Kuzmickas (LTU)

Prof. Marius Povilas Šaulauskas (VU)

ISBN 9955-563-03-6

© Lietuvos teisės universitetas, 2002

© Europos Sąjungos politikos
ir valdymo institutas, 2002

TURINYS

ĮVADAS	5
1. Lobizmo tyrimų poreikis Lietuvoje	5
2. Monografijos tikslai, uždaviniai, struktūra	7
I skyrius. LOBISTINĖS VEIKLOS PLĖTRA LIETUVOJE	13
1. Interesų grupės Lietuvoje sovietinės okupacijos metais	13
2. Pirmieji bandymai reglamentuoti lobistinę veiklą Lietuvoje po Nepriklausomybės atkūrimo. Mitai apie lobizmą ir lobistus.	16
3. Lobistinės veiklos poreikio Lietuvoje ypatumai	20
4. LPPARA atliktų apklausų rezultatai ir išvados	24
II skyrius. BENDROJI LOBISTINĖS VEIKLOS SAMPRATA	27
1. Lobizmo apibrėžimas	27
<i>Lobisto sąvoka</i>	29
<i>JAV lobistų tipai</i>	29
<i>Lobistai kitose demokratijose</i>	31
2. Interesų grupės ir politinė sistema	32
<i>Lobizmas Jungtinėse Amerikos Valstijose</i>	36
<i>Interesų grupių galios elementai</i>	38
3. Interesų grupių raida	41
4. Interesų grupių strategija ir taktika	45
III skyrius. INTERESŲ GRUPIŲ KOMUNIKACIJA: TEORINĖS PRIELAIDOS IR VEIKLOS METODAI	49
1. Interesų grupių tipai	49
<i>Pliuralistinė ir korporatyvinė interesų grupių sistemos</i>	52
2. Komunikaciniai lobistinės veiklos aspektai	53
<i>Politinės komunikacijos struktūra: keli politinio dalyvavimo modeliai</i> ..	53
<i>Lobizmo komunikacijos ypatumai</i>	56
<i>Tiesioginis lobizmas</i>	57
<i>Lobizmas pasitelkiant mases</i>	59
<i>Netiesioginis lobizmas</i>	60
<i>Elektroninis lobizmas</i>	62
<i>Interesų grupių koalicijos</i>	64
<i>Interesų grupių veikla globalioje aplinkoje</i>	65
3. Apibendrinta lobizmo komunikacijos struktūra	66

IV skyrius. LIETUVIŠKOSIOS LOBISTINĖS VEIKLOS YPATUMAI	69
1. Lobistinės etikos principai	70
2. Lietuvos interesų grupių raidos ypatumai	73
3. Lietuviškojo lobizmo visuomeninis vaidmuo	75
V. skyrius. LOBISTINĖS VEIKLOS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE	78
1. Lobistinės veiklos teisinio reglamentavimo prielaidos	78
2. Lobistinės veiklos ir lobisto teisinė samprata	79
3. Neteisėta lobistinė veikla ir atsakomybės problema	85
4. Lobistinės veiklos teisinio reglamentavimo reforma	86
VI skyrius. ŽINIŲ VISUOMENĖ IR LOBIZMO PROFESINĖ PERSPEKTYVA	90
1. Šiuolaikinio lobizmo kompetencijos paradigmė kaita	91
2. Postmodernusis lobistinės veiklos žinojimo kontekstas	94
3. Lobizmo metodologija	98
VII skyrius. LOBISTINĖS VEIKLOS PAVYZDŽIAI IR PRAKTINIAI PATARIMAI	103
1. Lietuvių lobistų galimybės Vašingtone: amerikietiškas požiūris	103
2. Lietuvių lobistų galimybės Briuselyje: amerikietiškas požiūris	104
3. Lobizmas Japonijoje: atvejo tyrimas	106
4. Lobistinė kampanija Alabamos valstijoje: atvejo analizė	108
5. Praktiniai patarimai: efektyvus lobizmo pagrindai	109
6. Dvylika sėkmingo lobizmo nuostatų	110
IŠVADOS	112
LITERATŪRA	115
SUMMARY	119
APIE AUTORIUS	124
THE CONTRIBUTORS	128
PRIEDAI	132

ĮVADAS

1. LOBIZMO TYRIMŲ POREIKIS LIETUVOJE

Šios mokslinės monografijos idėja susiformavo 2002 m. pradžioje, Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijos generalinio direktoriaus Rimo Varkulevičiaus iniciatyva rengiant projektą „Lobizmas JAV ir ES“ JAV Demokratijos Komisijos Mažųjų grantų programai. Tų pačių metų pavasarį Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacija (toliau – LPPARA), remiama Europos Sąjungos prekybos ir pramonės rūmų, jau rengė seminarus lobizmo tema Vilniuje ir Klaipėdoje regioninių prekybos, pramonės ir amatų rūmų nariams. Šie seminarai susilaukė nemažo verslininkų, nevyriausybinių organizacijų, lobistų praktikų, politikų, savivaldybių ir apskričių administracijų atstovų dėmesio. Seminaruose savo lobistinės veiklos žiniomis ir patyrimu dalijosi lobistai praktikai iš Briuselio (*Praaning Meines Consultancy Group*), Lietuvos lobistai praktikai, Europos Komisijos Delegacijos Lietuvoje vadovas Michael Graham, Lietuvos vyriausiasis derybininkas derybose dėl narystės su ES Petras Auštrevičius, LPPARA generalinis direktorius Rimas Varkulevičius ir kt.

2002 m. pradžioje Lietuvos teisės universitete kilo idėja dalyvauti ES šeštojoje bendrojoje programoje mokslinių tyrimų ir technologijų plėtrai ir sudarius konsorciumą su užsienio ir Lietuvos partneriais rengti integruotą projektą „Lobizmo sąveikos: žinių visuomenės įtaka elektroninei valdžiai“ ES finansavimui gauti. Rengti šį projektą ėmėsi du Lietuvos teisės universiteto institutai: Europos Sąjungos politikos ir valdymo institutas (dr. Laima Andrikienė) bei Žinių visuomenės valdymo institutas (doc. dr. Arūnas Augustinaitis). Sėkmės atveju projektas kartu su partneriais iš Europos Sąjungos valstybių narių turėtų būti vykdomas 2004–2006 metais.

Projekto iniciatoriai, formuluodami projekto idėją ir tikslus, rėmėsi šiomis nuostatomis:

1) žinių visuomenė daro milžinišką įtaką interesų grupių transformacijoms ir veiklos būdai, skatina tradicinių ir naujų interesų grupių veiklos potencialą;

2) interesų grupių sąveikų plėtra yra pagrįsta didėjančia integruotos visuomenės pliuralumu ir diversifikacija;

3) sąveikos tarp interesų grupių ir valdžios, jų tarpusavio priklausomybė yra naujas iššūkis viešajam administravimui ir viešojo administravimo institucijų administraciniam gebėjimams;

4) elektroninės valdžios plėtotė ir jos instrumentų naudojimas yra efektyviausias būdas valdyti interesų grupes ir jų sąveikas su viešojo administravimo institucijomis;

5) lobistinės veiklos modernioje visuomenėje tampa integralia politinio valdymo ir administravimo dalimi;

5) lobizmas yra vienas lemiamų demokratijos plėtos veiksnių.

Pažymėtina, kad tarp Lietuvos teisės universiteto Europos Sąjungos politikos ir valdymo instituto mokslo tiriamojo darbo krypčių 2002–2006 m., kurias Universiteto rektoratas patvirtino 2002 m. pabaigoje, bent keturios temos yra tiesiogiai susijusios su lobizmo tyrimais: „Interesų grupės ir lobizmas Europos Sąjungoje“ (instituto jaunesnioji mokslo darbuotoja Ieva Staniulytė), „Lobizmo sąveikos: žinių visuomenės įtaka elektronei valdžiai“ (kartu su Žinių visuomenės valdymo institutu), „Interesų grupių Rusijoje tyrimas“ (Politologijos katedros asistentė Asta Visockaitė) ir „Elito tyrimai“ (doc. Kęstutis Masiulis).

Projekto „Lobizmas JAV ir ES“ iniciatyvą toliau plėtojo ir 2002 m. įgyvendino Lietuvos teisės universiteto Europos Sąjungos politikos ir valdymo institutas. Kartu su JAV Demokratijos Komisijos Mažųjų grantų programa jį finansavo Atviros Lietuvos fondas / Baltijos – Amerikos partnerystės programa. Kaip šio projekto sudėtinė dalis 2002 m. spalio mėnesį Vilniuje vyko intensyvaus mokymo kursai, kuriuose dalyvavo per šimtą dalyvių iš asocijuotų verslo struktūrų, Lietuvos įmonių, nevyriausybinėse organizacijų, Nacionalinės lobistų asociacijos, universitetų ir kolegijų, LPPARA, Lietuvos pramonininkų konfederacijos, Verslo darbdavių asociacijos, Vyriausybės kanceliarijos ir kt. Šie intensyvaus mokymo kursai, kuriems vadovavo du iškilūs JAV mokslininkai, daugelio straipsnių ir knygų apie lobizmą autoriai ir šios monografijos bendraautoriai prof. Ronaldas Hrebenaras iš Jutos universiteto ir prof. Clive'as Thomas iš Alias-kos universiteto, pademonstravo didelį poreikį ir suteikė postūmį lobistinės problematikos tyrimams Lietuvos teisės universitete.

Taigi lobizmas Lietuvoje kaip reiškinys perauga specializuotos veiklos ribas, tampa įdomus ir praktiškai reikšmingas įvairiose veiklos sferose, tokiose, kaip politika, verslas, kultūra ir kt. Lobizmas tampa svarbus ir akademinėi visuomenei stiprinant ryšius su verslo, savivaldos, kitomis valdžios struktūromis, nevyriausybinėmis organizacijomis. Tai demonstruoja neabejotiną lobizmo tyrimų

aktualumą. Pabrėžtina, kad euro–irr transatlantinės integracijos kontekste lobizmo tyrimų ir praktinių lobistinės veiklos įgūdžių formavimo ir tobulinimo poreikis ir aktualumas Lietuvoje ne mažėja, o atvirkščiai – didėja.

Antra vertus, vienas politikos mokslo paradoksų yra tas, kad demokratinėse visuomenėse yra sutariama dėl politinių partijų ir interesų grupių svarbos bei jų įtakos, tačiau tyrimų šioje srityje tikrai nedaug. Tyrinėjimų objektu dažniausiai tampa politinių partijų ir interesų grupių konkurencija dėl narių pagrindinių politinių partijų galios mažėjimo ir pralaimėjimo konkurencinėje kovoje interesų, socialinių grupių ir trečiųjų partijų naudai kontekste. Tačiau nėra studijų, kompleksiskai analizuojančių visus elementus ir įvertinančių politinių partijų ir interesų grupių sąveikas individualiose liberaliose demokratijose, nėra ir lyginamosios analizės. Vyrauja atskirų atvejų aprašymai ir patirties sklaida.

Ne išimtis šioje srityje ir Lietuva. Per dvylika atkurtos Nepriklausomybės metų nė vienas Lietuvos mokslininkas ar mokslo institucija nesiėmė išsamiai tirti Lietuvos interesų grupių, jų ir politinių partijų ar valdžios sąveikų, veikimo metodų. Literatūros lietuvių kalba sąrašas šiuo klausimu būtų labai trumpas. Kaip ir Lietuvos registruotų lobistų sąrašas, kuriame šiuo metu tik septyni įrašai (penki fiziniai ir du juridiniai asmenys). Įdomu ir tai, kad net žodžio „lobizmas“ (angl. *lobbying*) lietuvių kalboje nėra. Jo nėra nei lietuvių kalbos žodynuose, nei šią veiklą reglamentuojančiame įstatyme. Lobizmas siaurąja prasme Lietuvoje vadinamas lobistine veikla, o ja užsiimantys žmonės – lobistais. Lietuva – ne vienintelė šalis, kurioje nėra tokio žodžio. Tarp netolimų kaimynų atrastume ir daugiau tokių valstybių (Čekija, Prancūzija ir kt.), daugelyje šalių lobistine veikla užsiimantys žmonės vadinami politiniais konsultantais, patarėjais ryšiams su visuomene ar ryšiams su valdžia.

2. MONOGRAFIJOS TIKSLAI, UŽDAVINIAI, STRUKTŪRA

Pagrindinis monografijos tikslas – kompleksinė lobistinės veiklos teorinė ir metodologinė analizė. Monografijoje siekiama: 1) teoriškai ir metodologiškai pagrįsti šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijas; 2) išanalizuoti lobistinės veiklos ypatumus Lietuvoje ir pasaulyje; 3) parodyti lobizmo taikymo poreikį, lobistinės veiklos galimybes ir metodus; 4) atskleisti lobizmo įtaką politinių procesų raidai ir demokratijos plėtrai Lietuvos euro–irr transatlantinės integracijos kontekste; 5) apžvelgti lobizmo teisinio reglamentavimo pagrindus; 6) išanalizuoti interesų grupių komunikacijos teorines prielaidas ir veiklos metodus; 7) atskleisti interesų grupių galios veiksnius; 8) apžvelgti intere-

sų grupių raidą, jų strategiją ir taktiką, interesų grupių ir politinės sistemos sąveikas; 9) aptarti postmodernųjų lobistinės veiklos žinojimo kontekstą.

Monografiją rengė tarptautinis autorių kolektyvas, remiantis mokslinė ir metodologine JAV tyrinėtojų Ronaldo Hrebenaro ir Clive'o Thomas parama. Šių mokslininkų indėlis į monografiją yra didžiausias. Knygos autorių spektras – nuo lobistų praktikų (Bronius Rasimavičius), jaunų mokslininkų, tyrinėjančių lobizmo teisinius, komunikacinius ir kitus aspektus (Laura Pačėsaitė, Ieva Staniulytė), iki politologų, politinės komunikacijos ir žinių visuomenės plėtros, šiuolaikinio lobizmo teoretikų bei metodologų (Laima Andrikiene, Arūnas Augustinaitis, Ronaldas Hrebenaras, Clive'as Thomas).

Monografijoje neapsiribojama kuria nors viena valstybe ar regionu. Knygoje aptariama lobizmo plėtra, lobistinės veiklos metodai, interesų grupių ir valdžios sąveikos, remiantis daugelio pasaulio regionų analize, išskyrus gal tik Afrikos žemyno valstybes. Tai puikus ir išsamus kontekstas, kuriame svarbiausias dėmesys skiriamas lobizmo plėtros Lietuvoje tendencijoms aptarti.

Monografiją sudaro įvadas, septyni skyriai, išvados, literatūros sąrašas, apibendrinimas anglų kalba bei knygos bendraautorių gyvenimo aprašymai lietuvių ir anglų kalbomis. Monografijos pabaigoje – priedai, kuriuose yra LPPARA 2002 m. atliktos apklausos anketa ir dokumentai, kuriuos Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymo nustatyta tvarka privalo pateikti asmenys, norintys tapti registruotais lobistais ir vykdyti lobistinę veiklą.

Monografijoje pirmiausia siekiama pateikti ir aptarti lobizmo, lobistinės veiklos, interesų grupės, politinės sistemos sampratą ir apibrėžimus, kuriais remiasi tyrėjai JAV ir kitose liberaliose demokratijose, taip pat ir Lietuvoje.

Kituose knygos skyriuose nuosekliai pereinama prie sudėtingesnių dalykų. Monografijoje siekiama atspindėti būtiniausią šiuolaikinių lobistinės veiklos tendencijų, klausimų, problematikos spektrą nuo metodologinių pagrindų iki praktinio taikymo Lietuvoje galimybių. Nemažiau svarbus ir globalusis tarpkultūrinis lobistinės veiklos kontekstas, kuriam monografijoje skiriama nemažai dėmesio.

Pirmame skyriuje formuluojamos koncepcinės lobistinės veiklos problemos, kurios aptariamos Lietuvos politiniame kontekste. Šiame skyriuje apžvelgiami pirmieji bandymai reglamentuoti lobistinę veiklą Lietuvoje, šalies visuomenėje dar gyvuojantys mitai apie lobizmą, jo prigimtį ir tikslus. Šioje knygos dalyje apibendrinami atliktos apklausos duomenys, kurie leidžia daryti išvadas, kad Lietuvos visuomenės supratimas apie lobizmą, jo prigimtį, tikslus, socialinį vaidmenį, taip pat lobistine veikla užsiimančius asmenis yra labai ribotas, o visuomenės reakcija į lobizmą ir lobistus dažnai neigiami. Šiame skyriuje pateikiama

Lietuvos lobistų klasifikacija, naudojantis JAV mokslininkų, šios knygos bendraautorių Ronaldo Hrebenaro ir Clive'o Thomas suformuluotais lobistų klasifikacijos kriterijais.

Antrajame knygos skyriuje Jungtinių Amerikos Valstijų mokslininkai pateikia šiuo metu labiausiai paplitusį ir veiksmingą lobizmo supratimą, pagrindinius lobizmo tikslus ir uždavinius bei jų implikacijas. Šioje knygos dalyje pateikiama ir aptariama lobisto sąvoka, lobistų tipai JAV, pateikiama jų klasifikacija. Apibendrinant galima pasakyti, kad lobistine veikla užsiimančio asmens apibrėžimai, naudojami JAV ir kitose liberaliose demokratijose, yra pernelyg abstraktūs. Terminas „lobistas“ nėra idealus vertinant moksliniu požiūriu, bet geriausiai tinka lyginamajai lobistų bei lobistinės veikos analizei atlikti, ir nors daugelis šalių jo nepripažįsta bei sieja su JAV, jį supranta beveik visi.

Siame skyriuje taip pat aptariama lobizmo plėtra kitose demokratijose, terminija, vartojama lobistinei veiklai ir ja užsiimantiems asmenims ar grupėms apibūdinti. Čia plačiai aptariama interesų grupių ir politinės sistemos sąveika, interesų grupių tikslai, jų veiklos skirtumai įvairiose demokratijose, pliuralistiniuose ir nepliuralistiniuose režimuose. Nemažai dėmesio skiriama interesų grupių galios, t. y. grupės gebėjimų pasiekti užsibrėžtų tikslų, veiksniams aptarti, pateikiamos JAV interesų grupių tyrimo išvados, paaiškinančios, kodėl kai kurios interesų grupės yra stipresnės už kitas, taip pat atskleidžiama interesų grupių raida, faktoriai, lemiantys interesų grupių perspektyvas. Skyriuje analizuojami faktoriai, darantys lemiamą įtaką interesų grupių strategijai ir taktikai: politinė sistema, kurioje veikia interesų grupė; esminių politinių sprendimų priėmimo būdai; politinė kultūra, susijusi su grupės veikla ir lobizmu.

Apibendrinant pateiktą medžiagą konstatuojama, kad postindustrinėse liberaliose demokratijose interesų grupių veikla vis labiau plečiasi silpnėjant politinei ideologijai ir didėjant pragmatizmui (interesų grupės atneša daugiau politinės naudos nei politinės partijos), daugėjant tarptautinių ir transnacionalinių interesų atskirose šalyse arba organizacijose (pavyzdžiui, ES), plečiantis nepelno (ar vadinamajam „trečiajam“) sektoriui ir susiliejimui su valstybės teikiamomis paslaugomis. Plečiantis interesų grupių veiklai, blėsta skirtumas tarp jų, politinių partijų ir visuomeninių judėjimų, dauguma interesų grupių tampa „interesų partijomis“, t. y. siaurą veiklos sritį aprėpiančiomis organizacijomis, susitelkiančiomis ties vienu tikslu ir siekiančiomis gauti vietą parlamente, tapti valdančiosios koalicijos dalimi, kad galėtų įgyvendinti savo uždavinius. Interesų grupių veiklos plėtra, o ypač internacionalizavimas skatina suinteresuotų asmenų jungimąsi, jų vaidmens politinėje sistemoje ir jų naudojamų metodų homogenizaciją. Antra vertus, vyriausybės struktūros specifika, politinė kultūra,

ideologija, istorinė patirtis bei politinės aplinkybės kiekvienos šalies interesų grupių veiklą daro unikalią. Galima teigti, kad apskritai tarp politinių sistemų ir jų viduje naudojama strategija ir taktika skiriasi, tačiau yra tam tikrų aspektų – lobizmo pagrindų – bendrų visoms sistemoms. Svarbiausias dalykas ir demokratinėse, ir autoritarinėse sistemose yra grupės atstovų ir valstybės tarnautojų asmeninis kontaktas. Kuo labiau visuomenė išsivysčiusi, tuo didesnę reikšmę biurokratija įgyja kaip interesų grupių veiklos objektas bei lemiamas jų sėkmės veiksnys.

Trečiasis knygos skyrius skirtas komunikaciniams lobistinės veiklos aspektams, interesų grupių komunikacijos teorinėms prielaidoms ir veiklos metodams aptarti. Šioje dalyje pateikiami interesų grupių apibrėžimai, aptariami interesų grupių tipai. Taip pat analizuojamos interesų grupių sistemos (korporatyvinė, pliuralistinė), kurias sudaro interesų grupės priklausomai nuo savo aktyvumo, sąveikos su valdžia ir turimos įtakos visuomenėje. Interesų grupės ir jų sistemos – vieni svarbiausių veiksnių, lemiančių interesų grupių komunikacinio elgesio pobūdį bei pasirenkamo aktyvumo formas. Skyriuje detaliai aptariamos praktinės lobistinės veiklos strategijos ir taktikos bei pateikiamas apibendrintas lobizmo komunikacijos modelis, apibendrinantis pagrindinius organizuotų interesų komunikacinio elgesio būdus, siekiant veiktį sprendimų priėmėjus. Knygoje aptariamos trys lobistinės veiklos kategorijos: tiesioginis lobizmas, lobizmas, pasitelkiant mases, ir netiesioginis lobizmas.

Kadangi šiuolaikinių technologinių galimybių dėka didelė politinio proceso dalis persikelia į internetinę erdvę, atsiranda „elektroninis lobizmas“, kuris nors savo esme ir nesiskiria nuo „paprastojo“, tačiau turi keletą išskirtinių bruožų, kurie aptariami šioje knygos dalyje. Taip pat analizuojama interesų grupių veikla globalioje aplinkoje, ir grindžiama nuostata, kad interesų grupių, veikiančių globalioje aplinkoje, veikla netampa automatiškai nukreipta tik į viršnacionalinę elitą, ir nors veikla išsiplečia, ryšiai su nacionalinėmis institucijomis ir vietinėmis publikomis išlieka nemažiau svarbūs.

Svarbiausias dalykas, kurį norėta pademonstruoti apibendrintu lobistinės komunikacijos modeliu, yra tai, kad brandžiose demokratijose interesų grupių veikla neapsiriboja tik uždara samdytų lobistų veikla, ypač suaktyvėjančia sprendimų priėmimo išvakarėse. Komunikacinės veiklos tinklai apima ne tik valdžios institucijas, bet ir visą visuomenę ar atskirus jos segmentus, žiniasklaidą, kitas interesų grupes, tarptautines organizacijas, politines partijas, pagaliau viršnacionalinius sprendimų priėmėjus, o pačių lobistinių kampanijų strategijoms įgyvendinti naudojami įvairiausi komunikacijos vadybos metodai, politinio marketingo elementai. Vykstant pokyčiams visoje politinės komunikacijos sistemo-

je, interesų grupėms, kaip ir kitiems politiniams komunikacijos veikėjams tenka prisitaikyti prie kintančių politinio dalyvavimo sąlygų, atsižvelgti į komercialumą, globalizacijos, interaktyvumo reikalavimus ir kt. Pabrėžiamas svarbus faktas, kad interesų grupės, disponuodamos įvairiais tyrimais ir informacija, kurią pateikia ir įstatymų leidėjams, ir plačiajai visuomenei, prisideda prie demokratinio visuomenės valdymo, atlieka savotišką valdžios kontrolę, skatina pilietinį aktyvumą.

Ketvirtajame skyriuje aptariama lietuviškojo lobizmo patirtis ir praktika, iliustruojanti nūdienos realijas bei plėtros galimybes. Šiame skyriuje pateikiami ir analizuojami lobistinės etikos principai, Lietuvos interesų grupių raidos ypatumai, lietuviškojo lobizmo visuomeninis vaidmuo. Pateikiama įstatymų klasifikacija pagal jų inicijavimo, rengimo kriterijų: „paradinių“, „šoninių“ ir „galinių durų“ įstatymai. Skyriuje taip pat aptariamas Lietuvoje sąlyginai naujas reiškinys – „švelnioji teisė“, t. y. kai be jokios įstatymuose numatytos prievartos laikomasi daugelio susitarimų, taisyklių, standartų ir nuostatų.

Penktojo skyriaus tikslas – apžvelgti lobistinės veiklos teisinio reglamentavimo Lietuvoje pastarojo dešimtmečio patirtį bei galiojančio Lobistinės veiklos įstatymo įgyvendinimo pasekmes ir problemas. Skyriuje aptariamos lobistinės veiklos teisinio reglamentavimo prielaidos, pateikiama Lietuvoje vartojama lobistinės veiklos ir lobisto teisinė samprata, aptariama lobistinės veiklos teisinio reglamentavimo reforma. Skyriaus pabaigoje reziumuojama, kad lobistinė veikla Lietuvoje įgauna vis platesnį mastą. Antra vertus, teigiama, kad nedidelis registruotų lobistų skaičius Lietuvoje ir neintensyvi lobistinė veikla pagal Lobistinės veiklos įstatymą sietina ne tik su šiuo metu galiojančio įstatymo trūkumais. Esminę įtaką turi patirties ir žinių stoka, taip pat tai, kad nėra susiformavę bendrasis lobistinės veiklos suvokimas ir tradicijos.

Šeštojo knygos skyriaus tikslas – apibrėžti pagrindinius lobistinės veiklos ypatumus bei tendencijas žinių visuomenėje. Skyrių sudaro trys dalys: šiuolaikinio lobizmo kompetencijos paradigmė, kaita, postmodernusis lobistinės veiklos žinojimo kontekstas ir lobizmo metodologija.

Pažymima, kad lobizmas kaip reiškinys įgauna vis didesnę socialinę vaidmenį, lobistiniai procesai iš kulturalinių elitinių žaidimų virto visuomeniniu reiškiniu, kuris vis labiau veikia kasdienį žmogaus gyvenimą ir skatina domėjimąsi grupinių interesų raiškos mechanizmais ir praktinėmis pasekmėmis. Šioje knygos dalyje formuluojama, kad lobistinė veikla tampa viena svarbiausių integruotų politinės komunikacijos formų, vis labiau sutampa su žinių vadyba, ir jos vis labiau sietinos tarpusavyje. Čia taip pat pateikiamas postmodernusis lobistinės veiklos supratimas, traktuojantis lobizmą kaip grindžiamą specifiniu tarp-

dalykinio komplekso, skirto socialinių sąveikų politiniam valdymui, išmanymu, remiantis integruotu komunikacijos ir marketingo instrumentarijumi. Taip pat teigiama, kad žinių visuomenėje *de facto* lobistas yra kiekvienas, kuris kolektyvinėms arba asmeninėms idėjoms ar vertybėms suteikia politinį pobūdį. Šioje knygos dalyje detalai aptariama lobistinė veikla kaip žinių marketingas, pabrėžiamas lobizmo kompleksiskumo didėjimas, t. y. tai, kad lobizmas vis labiau integruoja politinės komunikacijos struktūras, įsijungia į naujas viešojo administravimo formas ir ypač elektroninės veiklos sritis. Skyriaus pabaigoje formuluojama išvada, kad lobizmas tampa politikos vadybos būdu ir naujosios ekonomikos sudėtine dalimi, atliekančia marketinginę ir paslauginę funkcijas.

Septintasis skyrius atspindi pasaulinę lobizmo praktiką, t. y. jame pateikiami lobistinės veiklos pavyzdžiai ir praktiniai patarimai, labiausiai paplitę lobistinės veiklos „receptai“. Tai yra taikomoji patirtis, kurią nesunkiai gali taikyti kiekvienas besidomintis lobistine veikla.

Lobizmo analizė apibendrinama išvadose, pateikiamas suvestinis literatūros sąrašas, išdėstytas pagal abėcėlę.

Šį leidinį parėmė JAV Valstybės departamentas per JAV ambasados Lietuvoje Demokratijos Komisijos Mažųjų grantų programą.

I skyrius.

LOBISTINĖS VEIKLOS PLĖTRA LIETUVOJE

1. INTERESŲ GRUPĖS LIETUVOJE SOVIETINĖS OKUPACIJOS METAIS

Kokiomis sąlygomis atsiranda interesų grupės? Ar gali interesų grupės atsirasti ir veikti totalitariniuose režimuose, ar jos yra išimtinai demokratinės visuomenės atributas? Ar Sovietų Sąjungoje ir Lietuvoje sovietinės okupacijos metais buvo interesų grupės? Jei taip, tai kokios, kokių pagrindų jos formavosi, kokius tikslus puoselėjo?

Bandydami atsakyti į šiuos klausimus, turime pripažinti, kad interesų grupės egzistuoja visose visuomenėse nepriklausomai nuo jų politinių sistemų: totalinės ar demokratinės, pliuralistinės, korporatyvinės, hiperkorporatyvinės ir t. t. Kaip nebūtų paradoksalu, ir fašizmas, ir komunizmas, ir socializmas turi interesų grupes. Apie politines sistemas, interesų grupių ir valdžios sąveikas, pliuralizmo ir korporatyvizmo bruožus detaliau kalbama šios monografijos II ir III skyriuose.

Dauguma autorių, tyrinėjančių lobizmą, interesų grupių formavimąsi ir transformacijas sovietinėje sistemoje, mini ir cituoja H. G. Skillingo (Skilling, 1966; Skilling, Griffiths, 1971) darbus, kuris įrodė, kad totalitariniame sovietiniame režime interesų grupės kaip ir visas politinis procesas formuojasi ir funkcionuoja visai kitaip, nei tas, kuris būdingas JAV ir kitoms liberalioms demokratijoms. Interesų grupes sovietinėje sistemoje H. G. Skillingas vadino „politinėmis interesų grupėmis“, apibrėždamas jas kaip tam tikras individų asociacijas, turinčias tam tikrą požiūrį į politines problemas ir keliančias apibrėžtus reikalavimus valdžiai.

Mokslinėje literatūroje galima rasti bandymų apibrėžti sovietinėje politinėje sistemoje veikiančių interesų grupių tipus ar kategorijas (Lukošaitis, 2000). Pirmoji kategorija – tai partinė nomenklatūra arba valdžios institucijose veikiančios interesų grupės. Jų nariai – partiniai darbuotojai, ūkinis aktyvas, biurokratija. Antroji grupė – tai interesų grupės, į kurias buvo buriamasi pagal profesiją (juristai, ekonomistai, mokytojai, pramonės įmonių vadovai). Trečioji kategorija – tai opozicinės interesų grupės, politiniai disidentai. Ketvirtajai kategorijai priklauso-

tų interesų grupės, jungiančios taip vadinamuosius „neformalus“, t. y. menininkus, mokslininkus ir kt. Kai kurių autorių jos vadinamos neformaliomis „nuomonių grupėmis“, kurios jokių formalių organizacijų nesudarydavo.

A. Lukošaitis sovietinėje politinėje sistemoje išskyrė tris interesų grupių evoliucijos etapus: iki 1985 m., t. y. iki M. Gorbačiovo atėjimo į valdžią; nuo 1985 m. iki 1990 m., t. y. esminių politinės sistemos reformų laikotarpį; laikotarpį nuo 1990 m. (Lukošaitis, 2000, p. 93).

Remiantis interesų grupių kaip visuomenės narių grupių, turinčių tam tikrų tikslų ir siekiančių paveikti kitas visuomenės grupes ar įtakoti valdžios sprendimus, apibrėžimu, analizuojant Lietuvos politinę sanklodą po 1940 m. okupacijos būtina paminėti, kad dar prieš prasidedant disidentiniam judėjimui Lietuvai būdinga ginkluota rezistencija. Ar ginkluota rezistencija gali būti analizuojama kaip interesų grupė? Greičiausiai taip, nes ji siekė daryti įtaką valdžiai ir pasaulio viešajai nuomonei, turėdama tikslą pakeisti politinę sistemą ir politinę santvarką. Ginkluota rezistencija Lietuvoje – gerai organizuotos politinės interesų grupės pavyzdys. Ar šiai interesų grupei būdingas lobizmas? Taip, nes ginkluotoji rezistencija turėjo savo atstovus užsienyje, siekė daryti įtaką demokratinio pasaulio valstybių lyderiams, siekdama paramos – ir politinės, ir finansinės – savo tikslams įgyvendinti. Nuo kitų politinių interesų grupių ją skiria tai, kad svarbiausias jos veiklos metodas buvo ginkluota rezistencija. Tai yra, ginkluotą rezistenciją galima laikyti netradicine interesų grupe, kurios veiklos metodai apima ne tik tiesioginį lobizmą ir lobizmą, pasitelkiant mases (žr. šios monografijos III skyrių), bet ir ginkluotos rezistencijos metodus, kurie liberalioms demokratijoms nebūdingi (konfrontacijos ir konfliktai liberaliose demokratijose sprendžiami interesų derinimo, politinio kompromiso būdu).

Kita interesų grupė, labai aiškiai pačios okupacinės valdžios identifikuota, buvo Lietuvoje susiformavęs vidutinis visuomenės sluoksnis ir mieste, ir kaime. Lygindami sovietinės politinės sistemos valdžios politiką ir veiksmus šios interesų grupės atžvilgiu su tuo, kas įprasta liberaliose demokratijose, t. y. kad interesų grupės formuojasi pagal socialines, ekonomines, kultūrinės ir kitokias takoskyras, o jų vidinė konkurencija politinį konfliktą orientuoja į kompromisinius, neprievartinius sprendimo metodus, be to, visos interesų grupės turi tam tikrų išteklių, kuriais naudodamosi gali daryti įtaką valdžiai ir trukdyti kitų interesų įsigalėjimą, galima teigti, kad sovietinė valdžia kompromiso, neprievartinio sprendimo būdo net neieškojo.

Čia būtina pažymėti, kad tarpukario metais nepaisant politinės sistemos raidos vingių, t. y. 1926 m. paleisto Lietuvos Seimo ir kitų politinių peripetijų, Lietuvoje buvo daugybė politinių partijų, visuomeninių organizacijų, asociaci-

jų, vienijusių tam tikrų profesijų asmenis, moteris, jaunimą, studentus, ūkininkus ir t. t. 1940 m. okupacija iš esmės pakeitė ne tik politinę santvarką Lietuvoje, bet sunaikino ir interesų grupes, politinio pliuralizmo kultūrą, interesų grupių ir valdžios sąveikų tradiciją, pilietinės visuomenės pagrindus.

Trečioji interesų grupė, kurios negalima nepaminėti kalbant apie interesų grupes Lietuvoje sovietinės okupacijos metais, buvo bažnyčia, kuri pasak A. Krupavičiaus, sovietinėje sistemoje išliko vienintelė nesuvalstybinta interesų grupė (Interesų grupės, valdžia ir politika, 1998, p. 32).

Kokie yra skiriamieji sovietinio laikotarpio interesų grupių bruožai?

Pirmiausia – interesų slopinimas, interesams atstovaujančių grupių suvalstybinimas. Tai yra interesų grupės palaiapsniui buvo integruotos į politinės sistemos struktūrą. Čia kalbama pirmiausia apie tas grupes, kurios pagal savo prigimtį, motyvaciją, tikslus buvo integrali politinės sistemos dalis (nomenklatūra, kuri naudojosi visomis sistemos privilegijomis, koncentravosi biurokratinėse, partinėse, kontroliuojančiose struktūrose). Politinės sistemos struktūros viršuje esanti komunistų partija su visu prievartos aparatu visiškai kontroliavo politinį procesą.

Interesų, interesų grupių slopinimo ir net draudimo metodai buvo įvairūs: ginkluota rezistencija buvo užgniaužta brutaliomis prievartos, represijų, masinių deportacijų metodais. Didžiausia šios interesų grupės atrama – vidutinis sluoksnis Lietuvos kaime – buvo naikinama deportacijų, prievartos būdais bei įgyvendinant turtingųjų ekspropriacijos, kolektyvizacijos politiką.

Vėliau kilęs disidentinis judėjimas, kurio ištakos glūdi ginkluotos rezistencijos tiksluose, taip pat buvo slopinamas represijomis, piliečių teisių ir laisvių ignoravimu, jų turinio „išplovimu“, paverčiančiu šias bendražmogiškas vertybes šūkiomis be turinio, tuščiomis deklaracijomis.

Tyrinėjant interesų grupes Lietuvoje okupacijos laikotarpiu atskiro dėmesio nusipelno profsąjungos, kurios sovietinėje sistemoje yra akivaizdžiausias interesų, interesų grupių suvalstybinimo pavyzdys. Profsąjungos, kurios liberaliose demokratijose yra viena įtakingiausių interesų grupių, sovietinėje politinėje sistemoje tampa valstybės aparato atributu ir net integralia dalimi. Tai atspindi tokie sovietinių profsąjungų bruožai, kaip privaloma narystė, profsąjungų suaugimas su komunistų partija – vienintele, valdžios partija, kuri neatskiriamai susijusi su prievartos struktūromis. Profsąjungų viršūnės sovietinėje politinėje sistemoje tampa pačios įtakingiausios interesų grupės – partinio ir ūkinio aktyvo, partinės nomenklatūros sudėtine dalimi. Bandymai išvelgti čia korporatyvizmo elementų metodologiškai būtų klaidingi, nes sovietinės profsąjungos neturėjo pagrindinio bet kuriai interesų grupei būdingo bruožo – savanoriškumo,

laisvo apsisprendimo dėl narystės. Nebuvimas profsąjungos nariu reiškė ne tik tam tikrų privilegijų atsisakymą, bet dažniausia perėjimą į kitą visuomeninį būvį, t. y. tapimą kitos interesų grupės, kartais net disidentinio judėjimo nariu su visomis tokio apsisprendimo pasekmėmis.

1988 m. prasidėję pokyčiai Lietuvoje buvo M. Gorbačiovo pradėtos vykdyti politikos pasekmė. Pertvarkos, viešumo, ūkiskaitos, demokratizavimo šūkliai suardė jau tradiciniais tapusius sprendimų priėmimo būdus, palietė ir pačią komandinę administracinę sistemą. Kompartija Lietuvoje, tapusi kaltinimų dėl biurokratijos, inercijos ir stagnacijos taikiniu, būdama sovietinio aparato dalis buvo priversta viešai remti M. Gorbačiovo skelbiamus principus, nors tų principų įgyvendinimas galėjo turėti rimtų pasekmių jų pačių asmeninėms karjeroms.

Komunikaciniai lobizmo, interesų grupių ir valdžios sąveikų aspektai aptariami III šios monografijos skyriuje. Čia tik pažymėsime, kad komunikacijos svarba ir totalitariniuose režimuose, tarp jų ir sovietinėje sistemoje, yra milžiniška.

„Krizės Lietuvoje šerdis buvo pamatiniai visos sovietinės sistemos prieštaravimai. Prieštaravimai tarp idealo ir tikrovės, tarp formos ir turinio nebuvo viešai svarstomi, kol cenzūra kontroliavo komunikacijos priemones. Tačiau Gorbačioviui pareikalavus viešumo, šie prieštaravimai susilaukė pavojingo dėmesio, ir niekas nežinojo, prie ko prives naujos mintys“ (Senn, 1992, p. 9).

2. PIRMIEJI BANDYMAI REGLAMENTUOTI LOBISTINĘ VEIKLĄ LIETUVOJE PO NEPRIKLAUSOMYBĖS ATKŪRIMO: MITAI APIE LOBIZMĄ IR LOBISTUS.

Pereinamajam laikotarpiui iš totalitarinio režimo į demokratiją paprastai būdingas įvairių draudimų, suvaržymų panaikinimas. Tai ypač svarbu analizuojant interesų grupes ir lobizmą. Dar prieš Nepriklausomybės atkūrimą, spaudžiant formalioms (Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis, Lietuvos Laisvės Lyga, Lietuvos demokratų partija, aplinkosauginės visuomeninės organizacijos ir judėjimai ir kt.) ir neformalioms interesų grupėms (menininkai, inteligentija), esant palankiam kontekstui – Maskvoje M. Gorbačiovo propaguojamai viešumo, demokratizacijos politikai, Lietuvoje buvo priimti kai kurie įstatymai, svarbūs analizuojant interesų grupių transformacijas ir plėtrą jau po Nepriklausomybės atkūrimo.

1 lentelėje pateikiami įstatymai, kurie padarė didelę įtaką kuriantis interesų grupėms, liberalizuojant ir reglamentuojant jų veiklą. Šie norminiai aktai yra svarbūs analizuojant interesų grupių formavimąsi ir transformacijas Lietuvoje. Pirmasis lentelėje nurodomas įstatymas priimtas dar iki Nepriklausomybės atkūrimo, kiti – jau po 1990 m. kovo 11 d.

1 lentelė. Norminiai aktai, teisiškai reglamentuojantys interesų grupes ir jų veiklą

Priėmimo data	Pavadinimas	Pastabos
1989 12 07	Įstatymas „Dėl Lietuvos TSR Konstitucijos 6 ir 7 straipsnių pakeitimo“ (<i>Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba</i>)	Sukurtos prielaidos įteisinti jau iki įstatymo priėmimo veikusias politines bei visuomenines organizacijas, visuomeninius judėjimus, sudarytos sąlygos steigti profesinėms, kūrybinėms ir kitokioms organizacijoms.
1990 09 25	Lietuvos Respublikos politinių partijų įstatymas (<i>Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas</i>)	Šiame įstatyme politinės partijos nebuvo atribotos nuo visuomeninių organizacijų; 1989–1990 m. Lietuvoje buvo įsteigta apie pusantro šimto visuomeninių organizacijų.
1991 11 21	Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatymas (<i>Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas</i>)	Profesijų sąjungos apibrėžtos kaip savanoriškos, savarankiškos ir savaveiksmės organizacijos, atstovaujančios ir ginančios darbuotojų profesines, darbo, socialines teises ir interesus. Per dvejus metus nuo šio įstatymo priėmimo Lietuvoje buvo įregistruota daugiau nei 60 profesinių sąjungų.
1992 10 25	Lietuvos Respublikos Konstitucija (<i>Lietuvos Respublikos piliečių referendumas</i>)	Atskirtas politinių partijų ir visuomeninių organizacijų statusas.
1995 02 26	Lietuvos Respublikos visuomeninių organizacijų įstatymas (<i>Lietuvos Respublikos Seimas</i>)	Visuomeninės organizacijos apibrėžtos kaip savarankiški piliečių susivienijimai (sąjungos, draugijos, fondai, asociacijos ir kt.), sudarytos bendriems narių poreikiams ir tikslams tenkinti ir įgyvendinti.
2000 06 27	Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymas (<i>Lietuvos Respublikos Seimas</i>)	Apibrėžtos lobistinės veiklos, lobisto, lobistinės veiklos užsakovo sąvokos, jų teisės ir pareigos (plačiau – šios monografijos penktajame skyriuje)

Lobistinės veiklos įstatymą Lietuvos Seimas priėmė 2000 m. birželio 27 d. Įstatymas įsigaliojo 2001 m. sausio 1 d. Įstatyme apibrėžiama, kas yra lobistinė veikla, lobistas, lobistinės veiklos užsakovas ir t. t. Lobizmui nemažai dėmesio skiriama ir Nacionalinėje kovos su korupcija programoje, kuri pradėta vykdyti 2002 m. sausio 31 d. Atrodo, lobistų Lietuvoje turėjo pridyti kaip grybų po lietaus. Deja, taip neatsitiko. Septyni registruoti lobistai kalnų nenuvers net ir įkūrę Nacionalinę lobistų asociaciją.

Pastebėsime, kad Lietuvoje naudojamos dvi sąvokos: *lobizmas* ir *lobistinė veikla*. Kuo jos skiriasi?

Plačiausiai mokslinėje literatūroje naudojamas lobizmo apibrėžimas yra šis: lobizmas – tai procesas, kurio metu apsiukeičiama informacija, ir grupės, organizacijos ar jos dalies nuomonė perduodama valdžios pareigūnams (tiek rinktiems, tiek skirtiems pareigūnams), turint pagrindinį tikslą – daryti įtaką, kad būtų priimtas palankus sprendimas (Clive S. Thomas, Ronald Hrebenar) (žr. II šios knygos skyrių *Bendroji lobistinės veiklos samprata*). Šioje monografijoje surasite ir daugiau lobizmo plačiąją prasme apibrėžimų (II ir III skyriai).

Pažymėtina, kad terminas „lobizmas“ Lietuvoje vartojamas lobizmui kaip reiškiniui ar procesui apibrėžti. Terminas „lobistinė veikla“ vartojamas apibūdinti lobizmą siaurąja prasme, t. y. lobizmo praktiniams veiksams apibrėžti.

Lobizmas siaurąja prasme arba lobistinė veikla Lietuvoje apibrėžiama kaip lobistų atlygintini veiksmai, kuriais siekiama daryti įtaką, kad būtų keičiami, pildomi ar pripažįstami netekusiais galios teisės aktai, priimami ar nepriimamai nauji teisės aktai. Lobistinė veikla skiriama užsakovo teisėtiems interesams ginti, nepažeidžiant asmens teisių ar visuomenės ir valstybės interesų (žr. V skyrių).

Pirmieji lobistinės veiklos įstatymo projektai Lietuvoje buvo pradėti rengti 1992 m. Remiantis tuo, kad lobizmas yra reiškinys, procesas, tai yra, jis yra daug platesnė sąvoka nei lobistinė veikla, buvo atsisakyta idėjos rengti lobizmo įstatymą ir imtasi rengti lobistinės veiklos įstatymo projektą. Šiuo įstatymu „buvo siekiama apibrėžti, kaip turi veikti asmenys ir įstaigos, kurių doras verslas yra lobizmas, kad ši veikla neprieštarautų demokratinės visuomenės interesams. Toks yra šio įstatymo tikslas. Mes negalime sureguliuoti lobizmo kaip reiškinio, nes taip jis būtų suabsoliutintas.“ (Interesų grupės, valdžia ir politika, 1998, p. 146).

1992 m. įstatymas nebuvo baigtas rengti ir nebuvo priimtas. Prie šio įstatymo rengimo buvo sugrįžta tik 1997 m. Rengiant ir svarstant šiandien galiojančio Lobistinės veiklos įstatymo projektą (1997–2000 m.), buvo surengta keletas viešų svarstymų ir seminarų interesų grupių, jų įtakos valdžiai ir apskritai lobizmo tema.

Svarstant šį lobistinės veiklos įstatymo projektą buvo akcentuojama, kad bendroji lobistinės veiklos sėkmė priklauso nuo to, ar garantuotos keturios tei-

sės: 1) teisė į informaciją; 2) peticijos teisė; 3) išklausymo teisė; 4) teisė į sąžiningą sprendimą. Paprastai pasakius, ar interesų grupės lengvai gali sužinoti, kokie valdžios sprendimai yra rengiami ir kaip jie yra rengiami; ar interesų grupės lengvai gali pateikti savo siūlymus rengiamam sprendimo projektui; ar interesų grupės, pateikusios savo siūlymus, lengvai gali gauti valdžios atsakymą; ar interesų grupės gali būti įsitikinusios, kad sprendimas yra priimamas sąžiningai. „Manau, kad lobistinės veikos institucionalizavimas, apimantis visų šių keturių teisių – teisės į informaciją, peticijos teisės, teisės būti išklausytam ir teisės į sąžiningą sprendimą reglamentavimą, demokratinėje visuomenėje yra būtinas. Jei mes to nepadarysime patys, tai padaryti mus privers interesų grupės. O jos ir yra tikroji valdžia – ne ta, kurią renka, o ta, kuri renka.“¹

Svarstymai ir pasisakymai labai gerai atspindi Lietuvos politinio ir verslo elitų supratimą, kas yra lobizmas, kada jis atsirado, kas yra interesų grupės, kuo skiriasi interesų grupės ir politinės partijos, kodėl vienos interesų grupės sąveikauja su politinėmis partijomis, o kitos vengia tokios priklausomybės, kokios yra interesų grupių ir valdžios sąveikos, lobistinės veiklos metodai ir t. t.

Pavyzdžiui, tuometinis Seimo narys A. Grumadas, kalbėdamas apie lobistinės veiklos įstatymo projektą, teigė: „pristatytas įstatymo (lobistinės veiklos įstatymo – *red.*) projektas – įstatymo, turinčio reglamentuoti tokią veiklą, kurios šiandien Lietuvoje nėra. Tam tikra prasme mes bandome siūti skafandrus, o po to žiūrėsime – gal atsiras ir kosmonautų, galinčių į juos įlįsti ir dirbti. Apie ką mes kalbame? Nuo ko reikia pradėti?.. Ar nuo to, kad bus sukurta nauja profesija – žmonių grupė, dirbsianti lobisto darba?“. Ir toliau: „Dabar grįžkime į pačią pradžią – į Vašingtoną. Esu giliai įsitikinęs, kad Kapitolijaus lobistai, sužinoję, kokiomis sąlygomis šiandien veikia lobistai Lietuvoje, gal ir negautų nuomario, bet iš pavydo nukristų. Kapitolijaus lobistų darbo sąlygos išties sunkios. Čia yra Seimo narių, jie žino, kaip šiandien dirba lobistai Lietuvoje. Mieli ponai! Tie lobistai galingesni už Seimo narius! Kur kas galingesni!“

Akivaizdu, kad politikas ir neigia lobizmo egzistavimą Lietuvoje apskritai, jo teisinio reglamentavimo būtinumą, ir tuoj pat teigia, kad Lietuvoje veikia galingi lobistai, atstovaujantys interesų grupes.

Kitas iškalingas pavyzdys galėtų būti tuometinio Seimo vicepirmininko A. Kubiliaus pasisakymas konferencijoje „Interesų grupės, valdžia ir politika“: „Aš manau, kad visuomenės interesų grupės yra būtinas ir absoliučiai pozityvus dalykas. Interesų reiškimas yra absoliučiai teigiamas dalykas. ...lobistas – tai tikrai ne kyšininkas. Arba: kyšininkas – tai tikrai ne lobistas. Galbūt lobistui

¹ Interesų grupės, valdžia ir politika, 1998, p. 93

kartais gali ateiti į galvą duoti kyšį, bet tokiu atveju jis tampa ne lobistu, o kyšininku.“. Į šį pasisakymą dabartinis Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo pirmininkas Egidijus Kūris replikavo, kad „negalima ribą tarp lobizmo ir lobisto sąvokų socialinės ir teisinės reikšmės brėžti taip mechaniskai, vadovaujantis tik moraliniais kriterijais, kaip siūlo ponas A.Kubilius: pasak jo, valdžiai įtaką siekiantis daryti žmogus yra arba lobistas, arba kyšininkas. Ir jei jis ne kyšininkas, tai, žinoma, lobistas, o jei lobistas, vadinasi, veikiantis pagal įstatymą, teisėtai ir civilizuotai. Man atrodo, kad riba tarp lobizmo ir korupcijos nėra tokia griežta. Ponas A.Kubilius sakė maždaug taip: kai lobistas duoda kyšį, jis jau ne lobistas, o kyšininkas. Bet tai lygiai tas pats, kaip sakyti, jog kai vairuotojas pradeda gerti, jis tampa ne vairuotoju, o girtuokliu. Nieko panašaus: toks vairuotojas ir toliau yra vairuotojas, bet tai – geriantis vairuotojas ir todėl dar pavojingesnis. Jį nubaudžia, kai pagauna. Bet jei nepagaus, tai ir nenubaus. Kyšius duodantis lobistas bus „kyšininkaujantis lobistas“...“ (Interesų grupės, valdžia ir politika, 1998, p. 128).

Šie pavyzdžiai iliustruoja mitus, kurie dar gyvi mūsų visuomenėje: vieniems lobizmas – baubas, kitiems – absoliutus gėris; vieniems jis betarpiškai susijęs su korupcija ir papirkinejimu, kitiems – demokratinės visuomenės atributas, kovos su korupcija priemonė.

Tuo tarpu akivaizdu, kad visose visuomenėse – ir demokratijose, ir totalitariniuose režimuose, tokiuose kaip fašizmas ir komunizmas, veikia interesų grupės. Šių interesų grupių įtaka yra nevienoda. Interesų grupės yra pliuralistinės demokratijos antipodas ir drauge – jos palydovas. Politiniai sprendimai Lietuvoje dažnai priimami, nesilaikant demokratinių taisyklių, proteguojant vienus interesus, ignoruojant kitus, sprendimus dangstant visuomenės interesų šydu.

Tačiau ***demokratija nustato tam tikrus reikalavimus interesų grupių veiklai, reglamentuoja interesų grupių veiklą, ir Lietuva šiuo požiūriu nėra jokia išimtis.***

3. LOBISTINĖS VEIKLOS POREIKIO LIETUVOJE YPATUMAI

Lobisto apibrėžimai, aptinkami mokslinėje literatūroje, yra labai įvairūs. Žiniasklaida terminą „lobistas“ yra linkusi vartoti bendrąja prasme, tokia nuostata vyrauja ir visuomenėje. Daugumoje šalių dėl terminų nėra susitarta. Išimtis yra Jungtinės Amerikos Valstijos, kur mokslininkai pastaraisiais metais lobistų tipams apibūdinti susitarė vartoti bendrą terminiją. Amerikos mokslininkai lobistus skirsto į kelis tipus, remdamiesi lobistų veikimo būdų ir politinės atramos kriterijumi. (Ronald Hrebenar, Clive Thomas; žr. II šios knygos skyrių).

Dr. R. Dulevičienė, viena Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymo autorių, pateikia tokią JAV (ir daugelio kitų šalių) lobistų klasifikaciją (Interesų grupės, valdžia ir politika, 1998, p. 109):

- 1) kontaktiniai asmenys arba lobistai – ryšininkai;
- 2) kampanijų organizatoriai;
- 3) informatoriai;
- 4) stebėtojai;
- 5) strategai.

JAV iš visų lobistų per 70 proc. yra lobistai – ryšininkai. JAV, šiuolaikinio lobizmo tėvynėje, naudojamos lobistinės technikos populiarumo prasme atrodo taip:

- 1) visuomenės grupių nuomonės apklausos ir jų rezultatų pateikimas įstatymų leidėjui;
- 2) atliktų tyrimų rezultatų skelbimas;
- 3) paaiškinimų pateikimas teisės aktų rengimo ir svarstymo metu;
- 4) įstatymų leidėjų susitikimų su rinkėjais organizavimas;
- 5) bendravimas su politikais per jų draugus ir gimines;
- 6) bendravimas su politikais laiškais ir viešųjų susitikimų metu;
- 7) rinkimų kampanijų finansavimas;
- 8) politikų kvietimas į pobūvius, prezentacijas, kitus renginius;
- 9) finansinė parama politikams (dovanos ir kt.). (Interesų grupės, valdžia ir politika, 1998, p. 110).

Lietuvoje dėl terminologijos nėra susitarta. Šios monografijos autoriai nekelia sau tikslo pasiūlyti metodologiškai pagrįstą ir išsamią Lietuvos lobistų klasifikaciją. Ši užduotis – ateities tyrimų tikslas²: Tačiau ir dabar Lietuvos lobistų grupėms ir tipams išskirti galima siūlyti naudoti du kriterijus: 1) registracija Vyriausiojoje tarnybinės etikos komisijoje; 2) politinė atrama ir veikimo būdai.

Lietuvoje veikiančius lobistus pagal registracijos Vyriausiojoje tarnybinės etikos komisijoje kriterijų galima suskirstyti į dvi grupes:

- 1) registruoti lobistai, t. y. tie, kurie yra registruoti Vyriausiojoje tarnybinės etikos komisijoje, teikiantys nustatytos formos ataskaitas ir deklaruojantys iš lobistinės veiklos gaunamas pajamas (3 lentelė; žr. šios monografijos V skyrių);
- 2) neregistruoti lobistai, t. y. *de facto* užsiimančios lobistine veikla fiziniai ir juridiniai asmenys, neregistruoti Vyriausiojoje tarnybinės etikos komisijoje, ne-teikiantys ataskaitų ir nedeklaruojantys pajamų, gaunamų už lobistinę veiklą.

² Lietuvos teisės universiteto Europos Sąjungos politikos ir valdymo institutas 2003 m. numato atlikti tyrimą „Interesų grupės Lietuvoje“.

Remiantis Ronald Hrebenar ir Clive Thomas metodika, Lietuvos lobistus pagal politinės atramos ir veikimo būdų kriterijus taip pat galime suskirstyti į kelis tipus:

2 lentelė. Lobistų Lietuvoje tipai

Lobistų tipai, kategorijos	Tipo, kategorijos apibūdinimas
Kontraktiniai lobistai	Pagal sutartį dirbantys lobistai, gaunantys atlyginimą už savo darbą. Šiam tipui priskirtini ir visi VTEK registruoti lobistai, teikiantys ataskaitas VTEK ³ ir deklaruojantys pajamas, gaunamas už lobistinę veiklą.
Etatiniai lobistai	Organizacijų ir įmonių vadovai, prezidentai, direktoriai, atstovai ryšiams su spauda, atstovai ryšiams su visuomene; atstovauja tik vienam klientui.
Lobistai ryšiams su įstatymų leidėjais	Patarėjai, konsultantai, dirbantys dažniausiai sutartiniu pagrindu, bet nesantys tų įmonių ar įstaigų etatiniai darbuotojai ir neužsiregistravę kaip lobistai VTEK. Šiai grupei priskirtinos konsultacinės, viešųjų ryšių kompanijos, kurios sutartiniu pagrindu vykdo lobistinę veiklą kienu nors naudai.
Lobistai savanoriai	Negaunantys atlyginimo, atstovaujantys nepelno, visuomenines organizacijas ar socialiai remtiną grupes.
Lobistai mėgėjai	Dirbantys „dėl idėjos“ arba turintys asmeninę naudą iš lobistinės veiklos konkrečiu atveju; lobistai mėgėjai, kovojantys prieš jiems labai nepatinkančią politikos kryptį ar įstatymo, nutarimo projektą.

Atskiro dėmesio ir tyrimo nusipelno žiniasklaida, kuri taip pat gali būti tyrinėjama kaip interesų grupė, turinti savo tikslus, veiklos metodus, priėjimą prie valdžios ir efektyvius valdžios sprendimų poveikio instrumentus.

Lobistų darbo Lietuvoje, jaunoje demokratijoje, kiek daugiau nei prieš dešimtmetį išsivadavusioje iš totalitarinio režimo, kontekstas gerokai skiriasi nuo lobistų darbo aplinkos liberaliose demokratijose. Visoms jaunoms demokratijoms, „atėjusioms“ iš totalitarinio režimo, tame tarpe Vidurio ir Rytų Europoje, jų visuomenėms būdingos tam tikros vertybinės orientacijos, kurios nėra palankios formuoti interesų grupėms, plėtoti lobizmui. Tai totalinis nepasitikėjimas, arogantiškumas, cinizmas, tikėjimas, kad visi žmonės yra lygūs, ir kt.

Antra vertus, Lietuvoje nedaug žmonių, galinčių sėkmingai vykdyti lobistinę veiklą. Ši problema ypač aktuali Lietuvos euro–irr transatlantinės integraci-

³ VTEK – Vyriausioji tarnybinės etikos komisija.

jos kontekste. Šiandienos iššūkiai formuoja profesionalaus, efektyvaus lobizmo poreikį. Tenka pripažinti, kad Lietuvoje beveik nėra lobistų, galinčių efektyviai veikti Briuselyje, Europos Sąjungos ir NATO struktūrose. Čia pagrindinės problemos – Briuselio „koridorių“ pažinimas, sprendimų priėmimo Europos Sąjungoje, Europos Komisijoje, Europos Parlamente procesų išmanymas, kalbų mokėjimas ir – kontaktai, kontaktai, kontaktai. Europos valstybių lobistai jau pradeda savo paslaugas siūlyti ne tik Lietuvos Vyriausybei, bet ir Lietuvos interesų grupėms, ypač verslo srityje. Pavyzdžiui, kai Europos Komisija pradėjo svarstyti Ignalinos atominės elektrinės uždarymo klausimą, Briuselio lobistai siūlė savo paslaugas Lietuvai. Yra ir daugiau tokių pavyzdžių, tačiau daugumoje atvejų jomis nebuvo pasinaudota. Tų klausimų sprendime dalyvavę ekspertai vienu balsu tvirtina, kad dėl to Lietuva nemažai prarado

Apskritai kalbant apie Europos Sąjungą ir jos institucijas – Europos Parlamentą, Europos Komisiją – būtina pažymėti, kad lobizmas jose priimamas labai natūraliai, kaip neatskiriama ES politikos formavimo ir jos įgyvendinimo, sprendimų priėmimo, kompromiso paieškos dalis. Be lobizmo, lobistų veiklos minėtų ir kitų ES institucijų darbas yra neįsivaizduojamas. Pasak R. Vilpišausko, Briuselyje veikia per 3 tūkstančius interesų grupių, siekiančių įtakoti ES lygiu priimamus sprendimus (Interesų grupės, valdžia ir politika, 1998, p. 39). Vieną labiausiai išplėtotų ir efektyviai veikiančių lobistinių struktūrų Briuselyje turi Jungtinės Amerikos Valstijos. JAV lobistų bendruomenę daugiausia sudaro verslo grupės, verslo interesams atstovaujančios grupės. Dauguma šių verslo interesams atstovaujančių grupių yra „skėtinės“ organizacijos – Amerikos prekybos rūmų Belgijoje ES komiteto narės. Būtina pastebėti, kad stiprėjant globalizacijos tendencijoms didėja aktyvumas ir tokių Amerikos visuomenės grupių, kaip vartotojų interesų gynimo, aplinkosaugos ir kt.

Briuselyje išaugo ir Amerikos lobistų paramos bendruomenė, ypač sustiprėjusi devintąjį dešimtmetį. Pasak Ronald Hrebemar ir Clive'o Thomas, JAV lobistų paramos bendruomenę sudaro: 1) apie dvidešimt Niujorko ir Vašingtono teisininkų firmų, kurios yra atidariusios savo kontorą Briuselyje; 2) arti dešimties politinių konsultantų firmų, kurios specializuojasi padėti Amerikos grupėms; 3) gerai išvystyta JAV prekybos departamento (Prekybos ministerijos) struktūra bei JAV misijos prie ES Briuselyje prekybos atstovybė.

Galima būtų pažymėti ir tai, kad Amerikos lobistų bendruomenė susideda lyg iš dviejų dalių. Pirmoji – tai organizacijos, firmos, kurios seniai ir nuolat dirba Europoje, tokios, kaip didieji automobilių gamintojai, „Coca-Cola“ ir IBM. Kitą grupę sudaro Amerikos verslo ir prekybos asociacijos, kurios, didėjant ES vaidmeniui, tik neseniai įsikūrė Europoje ir bando ten įsitvirtinti.

Ekspertai pažymi, kad Amerikos lobistų stilius, veiklos metodai gerokai skiriasi nuo Europos lobistų. Amerikos lobistams yra būdingi punktualumas, labai kruopštus pasirengimas lobistiniam darbui, smulkiausių detalių parengimas ir atkaklumas, dažnai pereinantis į agresyvumą. Todėl Amerikos lobistai Briuselyje garsėja kaip „tvirtos rankos“ atstovai, toliau pažengę lobizmo technikos srityje. Europiečius jie vertina kaip silpnus, per dažnai į kompromisą linkusius lobistus.

Baigiant šį klausimą, galima reziumuoti, kad Lietuvos lobistams viso to dar teks išmokti, norint paveikti ES sprendimus Lietuvos ar atskirų interesų grupių naudai.

4. LPPARA ATLIKTŲ APKLAUSŲ REZULTATAI IR IŠVADOS

Viena Lietuvos interesų grupių asociacijų – Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacija (LPPARA), *Eurochambres*⁴ vykdomos programos CAPE⁵ rėmuose 2001 ir 2002 m. atlikusi Lietuvos verslo subjektų apklausą, pastebėjo didėjantį susidomėjimą lobizmu, augantį lobistinės veiklos reikalingumo vertinimą. Todėl vien 2002 m. LPPARA, prekybos, pramonės ir amatų regioniniai rūmai inicijavo kelis seminarus lobizmo tema, kviesdami daryti pranešimus, savo patirtimi pasidalinti lobistus praktikus iš Briuselio, akademikus iš JAV, registruotus Lietuvos lobistus. Čia negalima nepaminėti didelio asmeninio šios asociacijos generalinio direktoriaus R.Varkulevičiaus indėlio, rengiant seminarus ir apskritai skleidžiant informaciją apie lobizmą, visų pirma verslo ir su juo susijusiuose visuomenės sluoksniuose.

Seminaro „Lobizmas Europos Sąjungoje“, kurį LPPARA 2002 m. kovo 26–27 d. surengė Vilniuje ir Klaipėdoje, dalyviams buvo išplatinta anketa (1 priedas), kuriame buvo prašoma atsakyti į 12 klausimų lobizmo tema. Į klausimą, ar apskritai reikalingi oficialūs (kontraktiniai) lobistai, absoliuti dauguma respondentų (89 proc.) atsakė teigiamai, 5 proc. tuo abejojo ir 5 proc. respondentų pažymėjo, kad oficialūs lobistai nereikalingi, jei lobizmo apibrėžimas pasiliks toks pat netobulas (per siauras), kaip dabar ši veikla apibrėžiama LR lobistinės veiklos įstatyme, įsigaliojusiam 2001 m. sausio 1 d.

⁴ Eurochambres – Europos prekybos ir pramonės rūmų asociacija.

⁵ CAPE – Eurochambres iniciatyva, finansiskai remiama ES PHARE programos. Jos tikslas – stiprinti Prekybos ir pramonės rūmus Vidurio ir Rytų Europoje, didinti rūmų įtaką eurointegracijos procese.

Norėdami išsiaiškinti, ar praktiniame gyvenime naudojamosi registruotų lobistų paslaugomis, anketoje klausėme, ar teko naudotis oficialiai registruotų lobistų paslaugomis. Į šį klausimą visi respondentai (100 proc.) atsakė neigiamai. Į klausimą, ar teko susidurti su užsienio firmų lobistais Lietuvoje, 63 proc. respondentų atsakė neigiamai ir 37 proc. – teigiamai.

Siekdami išsiaiškinti, kaip seminarų dalyviai supranta lobizmo tikslus ir lobistų vaidmenį, siekiant asmeninių ar grupinių interesų patenkinimo, seminaro dalyviams pasiūlėme atsakyti į klausimą: „*Jei Jūs įmonės / įstaigos normaliai efektyviai veiklai užtikrinti reikėtų siekti įstatymo ar kito norminio akto keitimo, kaip pasielgtumėte: a) ieškotumėte oficialiai registruoto lobisto ir sudarytumėte kontraktą su juo; b) bandytumėte problemą spręsti patys, ieškodami pažįstamų Seime ar Vyriausybėje; c) ieškotumėte įtakingų žmonių (neregistruotų „lobistų“)* ir prašytumėte jų pagalbos?“. Į šį klausimą daugiau nei pusė (53 proc.) respondentų atsakė, kad ieškotų oficialiai registruoto lobisto ir sudarytų su juo kontraktą, 16 proc. bandytų problemą spręsti patys, 21 proc. ieškotų įtakingų žmonių Seime ar Vyriausybėje ir prašytų jų pagalbos, ir 10 proc. bandytų derinti visus (ar kelis) įmanomus veikimo būdus.

Į anketos klausimą „*Jei Jūs įmonei Europos Komisija iškeltų antidempingo bylą, kas, Jūsų nuomone, galėtų suteikti efektyviausią pagalbą: a) Lietuvos Seimas; b) Lietuvos Vyriausybė; c) Lietuvos Misija prie ES; d) EK Delegacija Lietuvoje; e) Lietuvoje registruotas lobistas; f) Lietuvos advokatas ar advokatų kontora; j) Briuselyje veikianti advokatų kontora; k) kita institucija (nurodykite, kokio?)*“ seminario dalyvių atsakymai pasiskirstė taip: 47 proc. respondentų įsitikinę, kad efektyviausią pagalbą suteiktų Briuselyje veikianti advokatų kontora, 10 proc. – Lietuvoje registruotas lobistas, 26 proc. – Lietuvos advokatas (advokatų kontora) ir arba Briuselyje veikianti advokatų kontora, 5 proc. – Lietuvos Vyriausybė, Lietuvos Misija prie ES bei Briuselyje veikianti advokatų kontora, 5 proc. įsitikinę, kad efektyviausiai tai atliktų Lietuvos teisėsaugos institucijos.

Daugiau nei pusė respondentų (53 proc.) negalėjo atsakyti į klausimą „*Kokios problemos sprendimui ieškotumėte Briuselyje dirbančio lobisto pagalbos (nurodykite galimus pavyzdžius)?*“, nepateikė nė vieno galimo pavyzdžio. Kiti paminėjo šias problemas, kurių sėkmingam sprendimui ieškotų Briuselyje dirbančio lobisto pagalbos: siekiant didesnių eksporto kvotų, importo į ES muitų lietuviškai produkcijai panaikinimo, ieškant eksporto rinkų, techninių reikalavimų gaminamai produkcijai supaprastinimo, teisės aktų suderinimo; bet kokios problemos sprendimui, jei ta problema trukdytų efektyviai įmonės veiklai arba grėstų visišku įmonės sustabdymu, ir problema būtų neišsprendžiama nacionaliniame lygmenyje; 5 proc. respondentų mano, kad „apie tai būtų galima mąstyti Lietuvai tapus ES nare“.

Į anketos klausimą „Ar Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų nuolatinės atstovybės įkūrimas Briuselyje padėtų ginti Lietuvos verslo subjektų interesus ES, rasti naujas eksporto rinkas ir t. t.“ respondentų atsakymai pasiskirstė taip: 79 proc. neabejoja, kad LPPAR nuolatinės atstovybės įkūrimas padėtų ginti Lietuvos verslo subjektų interesus ES, 10 proc. respondentų mano, kad PPAR funkcijos yra kitos (verslo aptarnavimas, konsultavimas, standartų kūrimas, atestavimas), ir 10 proc. respondentų abejoja nuolatinės atstovybės reikalingumu ir mano, kad jos reikalingumą dar reikia įrodyti.

Lietuvos valstybės interesų atstovavimą užsienyje, Lietuvos diplomatinį atstovybių užsienio šalyse veiklos efektyvumą ir jų teikiamą pagalbą respondentai vertino taip: 53 proc. – neigiamai (nes pagalbos, kai buvo kreiptasi, nebuvo, arba ji buvo neefektyvi, dominavo asmeniniai interesai, pagalba buvo tik formali ir t. t.); 16 proc. pažymėjo, kad pagalbos kreiptis dar neteko, 10 proc. respondentų atstovybių veiklą vertino teigiamai, 5 proc. atsakė neturį nuomonės. Likusieji respondentai nevertino atstovybių veiklos, tik pažymėjo, jog būtina efektyviau ginti mūsų valstybės interesus užsienyje, stiprinti Lietuvos diplomatinės atstovybes.

Į anketos klausimą, kokios informacijos lobizmo tema labiausiai trūksta, respondentai nurodė, kad stokojama lobizmo technikos, technologijos žinių, informacijos apie lobizmą užsienyje ir Lietuvoje, registruotų lobistų veiklą, konkrečių lobistinės veiklos pavyzdžių.

Apibendrinant atsakymus į anketos klausimus, galima būtų padaryti šias išvadas:

- 1) lobizmo Lietuvoje ir Europos Sąjungoje tema neabejotinai yra aktuali ir įdomi verslo, akademinėi visuomenei, politikams;
- 2) literatūros lietuvių kalba lobizmo tema stygius, informacijos apie lobistus ir lobizmą trūkumas sąlygoja ribotą visuomenės supratimą apie lobizmą, jo tikslą ir prasmę, lobizmą kaip kovos su korupcija priemonę, Lietuvos lobizmo (politinio, ekonominio ir kt.) Europos Sąjungoje būtinumą;
- 3) tolesnis nuoseklus švietimas šia tema pasitarnautų ugdant bendrą lobistinę kultūrą mūsų valstybėje, aukštesnę Lietuvos lobistų kvalifikaciją, kuri reikalinga ir Lietuvoje, ir atstovaujant valstybės, ūkio subjektų interesus, interesų grupes Europos Sąjungoje, kitose užsienio šalyse.

II skyrius.

BENDROJI LOBISTINĖS VEIKLOS SAMPRATA

1. LOBIZMO APIBRĖŽIMAS

Lobizmas yra procesas, kurio metu apsieikiama informacija, ir grupės, organizacijos ar jos dalies nuomonė perduodama valdžios pareigūnams (tiek rinktiems, tiek skirtiems pareigūnams), turint pagrindinį tikslą – daryti įtaką, kad būtų priimtas palankus sprendimas.

Dažnai svarbiau yra išreikšti nuomonę, o ne pasiekti, kad valdžia patvirtintų tam tikrą nuostatą, nes iki to laiko, kol ši pozicija bus vyriausybės priimta, gali praeiti daug savaičių, mėnesių ir net metų. O aiškiai išdėstytas ir paremtas faktais požiūris gali daryti įtaką valdžios politikai – priversti su jumis rūpimais dalykais susijusius asmenis apgalvoti pateiktus argumentus ir prisiderinti prie jų.

Penki pagrindiniai lobistinės veiklos uždaviniai:

1. Tinkamo pranešimo perdavimas. Tas pranešimas – tai konkreti informacija, kurią grupė arba organizacija turi perduoti politikui. Kartais tai gali būti savo pozicijos išraiška, o kartais – tik koks faktas arba statistika. Tikras menas yra nustatyti, koks informacijos perdavimo būdas yra efektyviausias.

2. Informacijos pateikimas tinkamiems žmonėms. Reikia žinoti, kas priima pagrindinius sprendimus, ir sutelkti dėmesį tą žmogų ar žmonių grupę. Šie asmenys nebūtinai turi būti ministerijų vadovai arba įstatymų leidėjai. Svarbūs yra ir viduriniojo lygio direktoriai arba jų padėjėjai.

3. Tinkama informacijos pateikimo forma. Šiame etape svarbu suprasti politikų norus, koku būdu informacija turėtų būti pateikta: kokios apimties, raštu ar žodžiu, pateikta konsultanto ar grupės vadovo.

4. Informacijos pateikimas tinkamu metu. Informacija bus ne tokia efektyvi arba visai neišgirsta, jei nebus pateikta tinkamiausiu bendravimo su valstybės tarnautoju metu.

5. Perduodama informacija turi tinkamai išreikšti problemą. Net įvykdžius keturis pirmuosius reikalavimus, sėkmės nepavyktų pasiekti, jeigu lobistų

grupė nepajėgs paveikti problemos sprendimo, pavyzdžiui, dėl problemos neatitikimo įprastinei grupės lobistinės veiklos sričiai, nepakankamų išteklių ar problemos aktualumo politikams ir visuomenei ir t. t. – nors apskritai grupė veikia labai sėkmingai ir šiuo atveju labai stengiasi.

Šešios šių uždavinių implikacijos:

1. Svarbiausia – planuoti lobistinę veiklą; tai apima valdžios veiksmų ir kitų susietų interesų grupių stebėjimą. Planavimas sudaro 90% lobistinės kompanijos. Be to, didžioji dalis lobistų – samdomi ar pačios grupės nariai – daug laiko praleidžia sekdami, kas vyksta valdžios sluoksniuose arba ką daro kitos lobistų grupės.

2. Ryšių su vyriausybe ir kitomis interesų grupėmis užmezgimas ir palaikymas yra itin svarbus. Vienas kompanijos Shell Oil lobistas yra pasakęs: „Apie lobizmą reikia žinoti tris pagrindinius dalykus: kontaktai, kontaktai, kontaktai.“ Tai yra lyg ir akivaizdu, tačiau daugelį metų parlamentinėse valstybėse (įskaitant Europos Sąjungos šalis) buvo tikima, kad politinių partijų ir interesų grupių ryšiai (ypač tose šalyse, kur stiprios interesų grupės susivienijusios su galingomis partijomis) kliūdo asmeniniams neoficialiems ryšiams grindžiamai lobistinei veiklai, kuri yra įprasta Jungtinėse Valstijose.

3. Pasitikėjimo, patikimumo bei kai kuriais atvejais lojalumo – ypač valstybės tarnautojams – kūrimas. Tai yra bet kokių artimų asmeninių ryšių, grįstų abipuse nauda, lobistinis aspektas. Nors šio aspekto reikšmę pripažįsta beveik visi lobistai, jis yra svarbesnis nedidelę įtaką turinčioms lobistų grupėms.

4. Siekis užmegzti ryšius su valstybės tarnautojais, suteikiančiais paramą lobistinei grupei ar organizacijai. Ši veikla – ne tik ryšių užmezgimas ir palaikymas bei pasitikėjimo ir patikimumo kūrimas, nors apima ir visus šiuos aspektus. Tai jau tolesnis lobizmo etapas – priversti, kad valstybės tarnautojas – paprastai iš reikalo arba išipareigojęs (norėdamas gauti informacijos, darydamas paslaugą už paslaugą ir t. t.) – lobistinės grupės tikslams panaudotų savo politinį kapitalą. Valstybės tarnautojus priversdami išipareigoti, tam tikri lobistai, nors ir nelabai patikimi bei lojalūs, įgyja didelių galių ir tampa labai žymūs.

5. Siekis sutarti lobistinės grupės viduje bei su grupėmis sąjungininkėmis dėl esminių lobistinės veiklos klausimų. Lobistai ir interesų grupių vadovai nurodo, jog ši veikla sudaro didžiąją dalį jų darbo – ji yra esminis veiksnys, užtikrinantis, jog politikams pateikiama grupės pozicija yra vieninga.

6. Nuolatinis lobistinės veiklos – strategijos ir taktikos – tobulinimas pagal besikeičiantį politinį klimatą. Taktikos ir strategijos tobulinimas apima situaciją grupės viduje bei išorinę politinę situaciją – grupės sąjungininkų bei varžovų padėtį, besikeičiančią valdžios poziciją. Dėl kintančios situacijos ir amor-

fiško politikos formavimo proceso ši implikacija turbūt reikšmingesnė Jungtinėms Valstijoms ir Europos Sąjungai.

Lobisto sąvoka

Žiniasklaida, ypač Jungtinėse Valstijose, terminą *lobistas* yra linkusi vartoti bendrąja prasme, taip sudarydama išpūdį, kad visų lobistų kilmė, veikimo metodai ir stilius yra panašūs. Dėl šios priežasties tokia nuomonė vyrauja ir visuomenėje (Thomas ir Hrebenar, 1995). Iš tiesų lobistai skirstomi į kelis tipus, ir skirtumas tarp jų yra labai svarbus – jis atskleidžia lobistų veikimo būdus ir politinę atramą. Pastaraisiais metais Amerikos mokslininkai lobistų tipams apibūdinti susitarė vartoti bendrą terminiją. Kitos liberalios demokratijos dėl terminologijos nėra susitarusios.

Lobistą galima apibrėžti kaip „asmenį, atstovaujantį interesų grupei, ir jos naudai įtakojantį valdžios sprendimus“ (Thomas ir Hrebenar, 1999a, p. 124). Ši apibrėžimą pripažįsta ir vartoja ne vienas mokslininkas (pavyzdžiui, Rozenthal, 1993 ir 2001; Nownes, 2001), tačiau vis dėlto jis yra per siauras lyginamajai atskirų šalių lobizmo analizei atlikti. Jis neapima lobistinės grupės narių veiklos, skirtos paveikti viešąją politiką. Iš tiesų toks apibrėžimas gali pasirodyti per siauras net ir Jungtinių Valstijų lobistams charakterizuoti. Taigi reikia platesnės definicijos, apimančios ir minėtą veiklą bei skirtumus tarp Amerikos ir kitų valstybių lobistų, atliekančių panašius vaidmenis. Plačiau lobistas apibrėžiamas kaip interesų grupės paskirtas asmuo, kurio uždavinys – palengvinti savo grupei įtakoti viešąją politiką bei vykdyti tokią veiklą:

- 1) tiesiogiai bendrauti su valstybės tarnautojais;
- 2) kontroliuoti politinį ir vyriausybės darbą;
- 3) konsultuoti dėl politinės strategijos ir taktikos;
- 4) plėtoti ir prižiūrėti savo grupės lobistinę veiklą (Thomas, Hrebenar ir Boyer, 2001).

JAV lobistų tipai

Norint nusakyti skirtingus lobistų (arba kaip Vašingtone jie dažnai vadinami – „Vašingtono atstovų“) tipus, daugelį metų buvo vartojami įvairūs gana neapibrėžti pavadinimai. Profesionalūs lobistai kartais buvo vadinami „samdomais žudikais“, nes jie už savo lobistinę veiklą gauna atlyginimą. Šiam pavadinimui

retkarčiais priešpriešinamas „neprofesionalaus lobisto“ terminas, tačiau nėra aišku, ką jis apima: ar tai, kad „neprofesionalus“ lobistas negauna atlyginimo, ar kad tokie lobistai gerai neišmano lobizmo metodų, ar apima abu šiuos aspektus (pavyzdžiui, Milbrath, 1963; Zeigler, 1983). XX a. devintojo dešimtmečio pabaigoje Amerikos mokslininkai susitarė vartoti bendrus terminus lobistų apibūdinimui. Lobistai suskirstyti į penkias grupes (Thomas ir Hrebenar, 1999a):

1. Lobistai, dirbantys pagal sutartį. Tokie lobistai yra samdomi pagal sutartį, ir jiems už lobistinę veiklą mokamas atlyginimas. Dažniausiai jie atstovauja ne vienam klientui ir yra lobistinių firmų, turinčių keletą darbuotojų, nariai. Nors samdomi lobistai, kartais dar vadinami „samdomais žudikais“, federaliniu ir valstijų lygmeniu tesudaro maždaug ketvirtadalį visų šioje srityje dirbančių lobistų, būtent apie juos žurnalistai kalba daugiausia. Iš dalies taip yra ir dėl to, kad kai kurie samdomi lobistai uždirba šešiaženkles arba septyniaženkles sumas.

2. Etatiniai lobistai. Jie yra organizacijų ir įmonių – nuo aplinkosaugos grupių, JAV darbo federacijos ir Gamybinių profesinių sąjungų kongreso, mokyklų tarybų asociacijų bei prekybos grupių iki telekomunikacijų kompanijų ir stambiųjų korporacijų (pavyzdžiui, Microsoft) – valdytojai, prezidentai bei darbuotojai. Jie atstovauja tik vienam „klientui“ – savo darbdaviui. Būtent jie politinėje arenoje XIX a. viduryje pirmieji pradėjo lobizmą, kai stambiosios įmonės, o ypač geležinkelių kompanijos, tapo svarbia Jungtinių Valstijų ekonomikos dalimi. Tokių lobistų federaliniu ir valstijų lygmeniu turbūt visada buvo daugiausia, o šiandien jie sudaro nuo trečdaliao iki pusės visų lobistų. Gal todėl, kad žodis *lobistas* visuomenėje yra įgavęs neigiamą konotaciją, pačios organizacijos savo lobistus eufemistiškai vadina atstovais, įgaliotiniais, gynėjais, specialistais ryšiams su valdžia arba dažniausiai – darbuotojais, palaikančiais ryšį su įstatymų leidžiamąja valdžia.

3. Lobistai ryšiams su įstatymų leidėjais. Šie lobistai yra federalinių bei valstijų institucijų ir vietinės valdžios darbuotojai, reprezentuojantys savo instituciją kitoms valdžios institucijoms ir įstatymų leidžiamajai valdžiai. Kadangi lobistų įvaizdis neigiamas, be to, valdžios institucijos bent išoriškai nori atrodyti vieningos, todėl federalinio ir valstijų lygmens bei vietinės valdžios institucijos šiuos asmenis oficialiai vadina ne lobistais, o darbuotojais ryšiams su įstatymų leidžiamąja valdžia. Tačiau iš tiesų jie yra lobistai: vadovai ir aukštesniojo lygio federalinių ir valstijų institucijų darbuotojai, valstijų universitetų atstovai bei išrinkti ir paskirti vietinės valdžios pareigūnai. Šie lobistai sudaro nuo ketvirtadaliao iki trečdaliao visų federaliniu ir valstijų lygmeniu dirbančių lobistų.

4. Savanoriai, suinteresuotieji arba piliečių lobistai. Jie paprastai atstovauja mažoms nepelno arba visuomeninėms organizacijoms bei socialinėms grupėms

ir bendruomenėms. Atlyginimo jie negauna – geriausiai atveju jiems kompensuojamos išlaidos, todėl tokios grupės turi būti asmeniškai atsidavusios savo reikalui. Šie veikėjai (75 procentai iš jų – moterys) sudaro apie 10 procentų visų valstijoje dirbančių lobistų, o apie veikiančius federaliniu ir vietiniu lygmeniu duomenų nėra.

5. Privatūs asmenys, „mėgėjai“ arba apsišaukėliai lobistai. Tokių lobistų valstijose tėra 1 ar 2 procentai (nėra duomenų apie federalinį ir vietinį lygmenis). Jų lobistinė veikla nukreipta į jiems patinkančius projektus bei į tiesioginę asmeninę naudą arba prieš ypač nepriimtina politikos kryptį ar pasiūlymą. Šios kategorijos lobistams priklauso ne tik eiliniai visuomenės nariai, turintys išskirtinių politinių motyvų, bet ir garsūs dažnai labai turtingi asmenys, pavyzdžiui, beisbolo komandos „Baltimore Orioles“ frančizės savininkas Peter Angelos. Jie federalinio ir valstijų lygmens valdžios institucijose gina savo ekonominius interesus.

Lobistai kitose demokratijose

Didžioji dalis demokratinių Vakarų valstybių tik neseniai, o daugelis ir gana nenoriai pripažino interesų grupių ir lobistų vaidmenį, todėl už Jungtinių Valstijų ribų nėra susitarta dėl lobistus apibūdinančių terminų. Lobistinę veiklą vykdančius asmenis čia vadina politikos konsultantais, atstovais ryšiams su valdžia, atstovais ryšiams su visuomene ir t. t.

Vienas didžiausių skirtumų yra „samdomų“ arba dirbančių pagal sutartį lobistų vaidmens supratimas Jungtinėse Valstijose ir kitose Vakarų demokratijose. Pirmiausia, toks pavadinimas retai vartojamas už JAV ribų – Britanijoje šia veikla užsiimančius asmenis vadina pelno siekiančiais lobistais (Jordan, 1990) arba tiesiog politiniais konsultantais. Antra, daugelyje šalių – įskaitant ir Europos Sąjungą, Australiją bei Kanadą – tokie asmenys su valstybės tarnautojais bendrauja ne tiesiogiai, bet veikia kaip grupės patarėjai, stebintys tą grupę įtakojančius veiksnius, ir organizuoja grupės narių susitikimus su politikais (tai tarsi papildoma ankstesnį lobisto apibrėžimą). Kai kuriais atvejais nėra teisinga šias asmenų grupes vadinti „atstovais“, nes ne visi jie tiesiogiai perteikia grupės poziciją valdžiai. Vis dėlto tokie asmenys yra artimai susiję su lobizmo procesu ir savo šalyse turėtų būti laikomi lobistais.

Atliekant lyginamąją analizę, kyla klausimas, ar galima tokią veiklą vykdančius asmenis vadinti lobistais – daugelyje šalių terminas *lobistas* nėra vartojamas ir turi menkinamąją reikšmę, be to, kai kuriose kalbose – prancūzų bei čekų – tokio žodžio iš viso nėra. Šie faktai įtikina, jog reikia vartoti kitoki terminą.

Sunkumą kelia tai, kad tokie veiklai įvardyti nėra sukurta visuotinai pripažinto pavadinimo. Galbūt pats bendriausias terminas Vakarų valstybėse būtų politinis konsultantas. Jis įvardija samdomą lobistą, o atstovas ryšiams su valdžia bei atstovas ryšiams su visuomene paprastai reiškia tai, ką amerikiečiai vadina etatiniais lobistais. Vis dėlto abu minėti terminai yra pernelyg abstraktūs – jie gali apimti ir kitokias veiklos rūšis, nesusijusias su lobizmu, pavyzdžiui, kampanijų organizavimą. Terminas *lobistas* pranašumas yra tas, jog, nors daugelis šalių jo ir nepripažįsta bei sieja su Jungtinėmis Valstijomis, supranta jį beveik visi. Terminas *lobistas* nėra idealus, bet geriausiai tinka lyginamajai lobistų bei lobistinės veiklos analizei atlikti.

2. INTERESŲ GRUPĖS IR POLITINĖ SISTEMA

Skirtumus tarp interesų grupių sistemų padeda suvokti socialiniai ekonominiai veiksniai, politinė kultūra, politikos institucijų ir proceso pokyčiai, valdžios struktūra ir – svarbiausia – politikos formavimo procesas. Šie veiksniai paaiškina grupių veiklos metodus – strategiją ir taktiką. Kadangi svarbiausias interesų grupių tikslas yra daryti įtaką viešajai politikai ir gauti iš to naudos, visos patyrusios ir išmanančios savo darbą grupės bei suinteresuoti asmenys kreipis savo veiklą taip, kad įgytų prieigą ir paveiktų politinę ir valdžios sistemą. Žinant politinių procesų ir valdžios struktūros skirtumus, lengviau suprasti, kodėl skiriasi interesų grupių veikla Jungtinėse Valstijose ir parlamentinėse demokratijose, tarp pačių parlamentinės demokratijos šalių, pliuralistiniuose ir nepliuralistiniuose režimuose.

Daugelis mokslininkų domisi interesų grupių sistemų palyginimu skirtingose valstybėse ir režimuose, nors nagrinėjama ir interesų grupių įvairovė atskirose šalyse, o ypač JAV (Thomas ir Hrebenar, 1999; Gray ir Lowery, 1996). Valstybių politikos ir valdžios struktūrų skirtumai ir vaidmuo tiriami dažniausiai tik kaip kontekstas – jie nėra pagrindinis tyrimų objektas. Todėl norint suprasti šių skirtumų daromą įtaką, tenka pasitelkti ne vieną mokslinį darbą. Apibendrintai galima teigti, kad reikšmingiausi yra keturi veiksniai: (1) konstitucinė struktūra, ypač kontrastas tarp parlamentinės ir valdžių padalijimo sistemų bei tarp federalinės ir unitarinės sistemų; (2) politinių partijų galia; (3) biurokratijos valdžia ir savarankiškumas; (4) politinės sistemos centralizacijos arba fragmentacijos lygis bei korporatyvumo ir neokorporatyvumo mastas.

1. Konstitucinė struktūra: parlamentinė sistema lyginant su valdžių padalijimo sistema ir federacinė su unitarine sistema. Formali valdžios struktūra le-

mia grupių strategijos ir taktikos pasirinkimą, kadangi ji yra pagrindinis, nors ir ne vienintelis, politikos formavimo galios veiksnys. Parlamentinėje demokratijoje valdžią turi vyriausybė, kuri atstovauja politinės partijos ar partijų koalicijos daugumai parlamente. Nors tokios sistemos šalyse kai kurie lobistai veikia parlamente (Norton, 1999), teismai ir parlamentas turi mažai galios kasdienių politinių sprendimų priėmimui, ir interesų grupės retai koncentruojasi ties šiomis institucijomis. Dėl to įprastas lobizmas čia iš esmės nukreiptas į vykdomąją valdžią (nors parengiamuosius darbus gali atlikti politinė partija – žiūrėti žemiau). JAV valdžių padalijimo sistema – tarp Kongreso, prezidento ir teismų – suteikia daugiau strategijos ir taktikos galimybių interesų grupėms, kurios koncentruojasi į įstatymų leidžiamosios valdžios ir ypač į teismų lobizmą, o taip pat lobistinę veiklą vykdomosios valdžios institucijose.

Federalinė sistema, kurioje pagrindines politikos sritis formuoja valstybinė, valstijų ir net periferijų valdžia, interesų grupėms taip pat atveria daug galimybių. Tokios stiprios federalinės sistemos pavyzdys – JAV ir iš dalies Kanada. Kai kuriose federalinėse sistemose egzistuoja veiksnų, susilpninančių fragmentuojantį federalizmo poveikį politikos formavimui ir mažinančių interesų grupių veiklos galimybes. Tokio federalizmo pavyzdys – Vokietija, kur egzistuoja stiprios politinės partijos ir ne korporatyvinis politikos formavimas (Gellner ir Robertson, 2001), paašškintas žemiau.

2. Politinių partijų galia. Liberaliose demokratijose pagrindinis veiksnys, apibrėžiantis politikos formavimo galios struktūrą, yra politinių partijų galia (tą patį galima pasakyti apie neplurialistines sistemas, nors partija tokiose sistemose paprastai yra įrankis diktatoriaus, jo artimų draugų ir sąjungininkų rankose). Kai politinės partijos yra stiprios (gali nustatyti, kas bus jų kandidatai, bei užtikrinti griežtą partinę discipliną balsuojant įstatymų leidžiamosiose institucijose), o tokios jos yra daugelyje liberalių demokratijų, pavyzdžiui, Vokietijoje, Švedijoje ir Britanijoje, jos tampa vyraujančia jėga, nustatančia vykdomos politikos kryptį. Tokiose sistemose partijos palaikymas dažnai yra būtina sąlyga, kad tam tikras klausimas, paprastai iš ekonominės ar socialinės politikos srities, būtų įtrauktas į politinę darbotvarkę. Šiose sistemose kai kurios ekonominės, socialinės ir ideologinės grupės jungiasi su pagrindinėmis politinėmis partijomis: pavyzdžiui, verslo atstovai – su konservatoriais, darbininkai – su socialistinėmis ar liberaliomis partijomis, ir didžiausias lobistinis darbas vykdomas partijų konferencijose ir posėdžiuose.

JAV politinės partijos yra silpnesnės, ypač pietinėse ir vakarinėse valstijose. Kadangi egzistuoja bendrų bruožų tarp Demokratų partijos ir darbo bei liberalių grupių interesų, tokių kaip aplinkosauga, taip pat tarp Respubliko-

nų partijos bei konservatyvių grupių interesų (verslo ir religijos), šioje šalyje partijos ir grupės sąveikos yra mažiau struktūruotos ir ideologizuotos nei kitose liberaliose demokratijose (Thomas, 2001b). Politinės valdžios vakuumas, kurį lemia partijų silpnumas, suteikia interesų grupėms daugiau strategijos ir taktikos galimybių (pavyzdžiui, veikti įtakingus pavienius įstatymų leidėjus) bei užtikrina tvirtą poziciją svarbiuose įstatymų leidžiamosios valdžios institucijų komitetuose. Ideologijos nykimas Vakarų pasaulyje, ypač Vakarų Europoje, mažina partijų reikšmę ir sukuria padėtį, panašią į Jungtinių Valstijų: daugumai grupių atsiveria plačios veiklos strategijos ir taktikos galimybės (Thomas, 2001a, 1 ir 15 skyriai).

3. Biurokratijos valdžia ir savarankiškumas. Ir liberaliose demokratijose, ir kai kuriose autoritarinėse sistemose didžiąją dalį sprendimų, veikiančių interesų grupes, priima ne politikai, bet biurokratai ar valstybės tarnautojai. Tai sąlygoja priimamų sprendimų pobūdis – dauguma jų yra susiję su kasdieniškais, nereikšmingais dalykais, pavyzdžiui, darbo licencijų išdavimo taisyklės (daktarams, teisininkams, buhalteriams ir t. t.), gamyklų darbo saugumo bei darbuotojų sveikatos apsaugos taisyklės ir kt. Biurokratai interesų grupėms yra svarbūs visose (ir išsivysčiusiose, ir besivystančiose) šalyse, tačiau kuo labiau visuomenė išsivysčiusi, tuo didesnę reikšmę biurokratija įgyja kaip interesų grupių veiklos objektas bei lemiamas jų sėkmės veiksnys. Kai kuriose postindustinėse liberaliose demokratijose, pavyzdžiui, Prancūzijoje (F. Wilson, 1993; Appleton, 2001) ir Japonijoje (Hrebenar ir Nakazawa, 1993; Hrebenar, 2001) biurokratija turi ypatingą vaidmenį dėl ilgalaikės centralizuotos valdžios tradicijos, glaudžių valdžios ir aukštesnio lygio valstybės tarnautojų ryšių (pavyzdžiui, Japonijos Liberalų demokratų partijos ir valstybės tarnautojų ryšys). Tokia biurokratinė galia sukuria uždaras interesų grupių sistemas iš valdančiosios partijos ir biurokratijos palaikymą užsitikrinusių privilegijuotų grupių, turinčių aiškų politinį pranašumą. Neokorporatyvinėse visuomenėse biurokratija tampa vis svarbesnė ekonominių viršūnių asociacijoms.

Nepluralistinėse visuomenėse biurokratijos vaidmuo formuojant interesų grupių strategiją ir taktiką yra sunkiai apibrėžiamas. Daug kas priklauso nuo tam tikro departamento ar agentūros bei jų aukščiausių pareigūnų ryšių su karaliumi, diktatoriumi, politiniu biuru, partijos aparatu ar kita institucija, primančia esminius sprendimus. Vis dėlto korporatyvinės santvarkos visuomenėje tam tikrai biurokratijos daliai, ypač susijusiai su verslu ar darbu, suteikiama išskirtinių galių, o interesų grupių veikla nukreipiama į bendradarbiavimą su šiais biurokratais (Castles, 1967; Bianchi, 1986a, 1986b; Schmitter, 1971; Skilling ir Griffiths, 1971).

4. Politinės sistemos centralizacijos ar fragmentacijos lygis bei korporatyvumo ir neokorporatyvumo mastas. Apžvelgti trys faktoriai rodo, jog svarbiausias struktūrinis politikos ir valdžios sistemos bruožas, veikiantis interesų grupių strategiją ir taktiką, yra politikos formavimo proceso centralizacijos arba fragmentacijos laipsnis. Tai taikytina tiek pliuralistinėms, tiek nepliuralistinėms sistemoms. Griežtai centralizuotos politinės sistemos – tokios kaip totalitarinis režimas SSSR, vadovaujamas Stalino, bei dabartiniai autoritariniai režimai (Peršijos įlankoje) ir liberalios demokratijos – Prancūzija, Japonija ir Vokietija – turi labai centralizuotas valdžios struktūras. Nepliuralistinėse sistemose valdžia priklauso diktatoriui, karaliui ar artimiems jo sąjungininkams, o daugelyje parlamentinių liberalių demokratijų – vyriausybei ir kokiai nors politinei partijai bei, ko gero, biurokratijai. Tai labai apriboja interesų grupių prieigą prie valdžios atstovų bei taikomos strategijos ir taktikos galimybes. Labai centralizuotose sistemose įmanomas korporatyvinis ar neokorporatyvinis politikos formavimo procesas, kai sprendama pagrindinius ekonominius ir socialinius klausimus vyriausybė pirmenybę teikia svarbiausioms lobistine veikla užsiimančioms viršūnių asociacijoms. O susiskaidžiusi Jungtinių Valstijų federalinio ir valstijų lygmens valdžios struktūra, kur neokorporatyviniai susitarimai neįmanomi, suteikia interesų grupėms geresnę prieigą prie valdžios bei išplečia jų strategijos ir taktikos galimybes. Teorinį aprašymą, lyginantį politinės ir institucinės struktūros poveikį interesų grupių veiklai Vakarų demokratijose, galima rasti Thomas veikale (1993, p. 16–21).

Valdžių pasidalijimo, silpnų partijų ir gana stipraus federalizmo derinys Jungtinėse Valstijose irgi prisidėjo prie ankstyvo interesų grupių iškilimo bei bendro jų veiklos institucionalizavimo, ypač lobizmo ir jo profesionalumo ir, savo ruožtu, prie ankstyvų pastangų reguliuoti lobizmą. Pavyzdžiui, lobistų korpusas JAV sostinėje Vašingtone susiformavo dvidešimtojo amžiaus pradžioje, o valstijose – tik ketvirtojo dešimtmečio pabaigoje. Vakarų Europoje ir kitose parlamentinėse sistemose situacija klostėsi kiek kitaip: čia mokslininkai ir politikai lobistinės veiklos rimtai nepripažino iki pat šeštojo dešimtmečio pabaigos, o kai kuriose valstybėse ir dar ilgiau. Šių sistemų politinė ir valdžios struktūra, ypač visaapimantis politinių partijų dominavimas politikos procese, skatino neoficialią lobistinę veiklą – viešai neprieinamuose privačiuose partijos narių susitikimuose bei vyriausybės narių ir aukštesniųjų valstybės tarnautojų kabinetuose. Be to, liberaliose demokratijose už JAV ribų interesų grupių veiklos reguliavimas yra minimalus (*Parliamentary Affairs*, 1998). Nors lobizmo nepripažinimas iš dalies yra politinės kultūros produktas, ši reiškinį lemia parlamentinės sistemos struktūra, o ypač dominuojančios partijos, galinčios užkirsti kelią griežtų

reglamentų, kurie joms atrodo nebūtinai ar nenaudingi jų interesams, įgyvendinimui.

Kaip nurodyta šio skyriaus pradžioje, politinė ir valdžios struktūra yra vienas svarbiausių interesų grupių veiklos veiksnių, lemiančių jų strategiją ir taktiką. Be šio faktoriaus, yra ir kitų reikšmingų elementų – tai politinė raida ir politinė kultūra bei kiti dalykai, aptarti šiame skyriuje, apibrėžiantys interesų grupių sistemą ir jų poveikio viešajai politikai būdus.

Lobizmas Jungtinėse Amerikos Valstijose

1. Lobizmas Jungtinėse Amerikos Valstijose yra įprastas reiškinys jau nuo pat šios valstybės politikos atsiradimo. Konstitucijos autorius Madisonas XVIII a. devintojo dešimtmečio pabaigoje perspėjo apie susiskaldymo į grupuotes pavojų bei reziūmavo, jog to išvengti neįmanoma, tačiau galima kontroliuoti neigiamą susiskaldymo poveikį suformuojant norimą valdžią. XIX a. ketvirtajame dešimtmetyje Amerikoje lankęsis de Tocqueville apie kasdienėje politikoje lobistinę veiklą vykdančias grupes rašė: „Jokioje kitoje pasaulio valstybėje asociacijų principas dar nebuvo taip sėkmingai panaudotas ir pritaikytas tokiai galybei objektų kaip Amerikoje“. Lyginamosios politikos tyrimai irgi rodo, jog amerikiečiai labiau nei kitos tautos yra linkę naudoti grupes, kad paveiktų vyriausybės sprendimus.

2. Jungtinėse Amerikos Valstijose veikia šimtai tūkstančių interesų grupių, bet tik maža jų dalis nuolatos vykdo lobizmą. Prireikus kiekvienas suinteresuotas asmuo atrastų jam atstovaujančią grupę. Pastaraisiais metais pasirodė netgi interesų grupių, atstovaujančių, atrodo, neįgyvendinamiems interesams (vaikų, gyvūnų bei aplinkosaugos).

3. Žurnalas „Politiniai mokslai“ (*Political Science*) atliko daugybę tyrimų apie tai, kodėl žmonės buriasi į interesų grupes. Kaip yra pastebėjęs Napoleonas Bonapartas, „žmonės jungia tik dvi jėgos – baimė ir interesai“. Į grupes žmonės jungiasi dėl socialinių, ekonominių bei politinių priežasčių; grupės gali sukurti verslininkai ir tam tikrus gaminius realizuojančios įmonės. Pagrindinė jungimosi idėja – grupės narių gaunama nauda turi atsverti priklausymo grupei išlaidas. Yra žinoma, kad daugumos interesų grupių nariai priklauso viduriniajai klasei, o žemesniosios klasės asmenų grupes suburti ir išlaikyti yra labai sunku.

4. Interesų grupės išlikimas priklauso nuo sėkmingo vadovavimo ir profesionalių darbuotojų. Vadovavimo sėkmę lemia vadovų sugebėjimas derinti specifinius įgūdžius prie konkrečios aplinkos.

5. Lobistinę veiklą vykdo įvairiausių tipų lobistai: etatiniai, savanoriai, buvę politikai, teisininkai, ryšių su visuomene specialistai, žiniasklaidos ekspertai ir „samdomi žudikai“.

6. Lobistai savo klientų užsakymu atlieka aibę visokiausių dalykų. Jų veiklą galima skirstyti į tiesioginį ir netiesioginį lobizmą. Lobistai, užsiimantys tiesioginiu lobizmu, įvairiais būdais kuria priėjimą prie politikų panaudodami pinigus ir pramogas. Vienas veiksmingiausių to pavyzdžių – nemokamų kelionių organizavimas svarbiems vyriausybės atstovams ar privatiems asmenims. „Tiesioginiai“ lobistai politikams teikia ir informaciją, padedančią visuomenėje sukelti politines diskusijas. Tokia informacija gali būti pateikiama politiniais straipsniais, žodiniiais pareiškimais arba per žiniasklaidą.

7. Pastaruoju metu interesų grupės ėmė naudoti žiniasklaidą, ypač televizijos reklamą, kad sukeltų politines diskusijas ar padarytų spaudimą įstatymų leidėjams. Vykstant Artimųjų Rytų krizei, Saudo Arabijos vyriausybė išleido milijonus televizijos reklamoms, turėjusioms paveikti viešąją nuomonę apie amerikiečius. Tokios žiniasklaidos kampanijos gali būti agresyviai puolančios, geranoriškos arba ginančios savo idėją.

8. Kitos komunikacijos formos gali būti grindžiamos demonstracijomis, boikotais, protestais arba suplanuotais smurto aktais. Tokios taktikos pasirinkimas esant tam tikroms situacijoms yra efektyvus, tačiau gali visiškai sugadinti grupės reputaciją visuomenės akyse, jeigu taktika duos priešingą rezultatą.

9. Interesų grupės neretai dalyvauja priešrinkiminėje veikloje ir palaiko partijas arba kandidatus, remiančius grupės politinius tikslus. Grupių taktika apima tiek piniginę paramą, tiek palaikymą rinkimuose. Teikdamos pagalbą jos naudojasi politinės veiklos komitetais (PAC – *Political Action Committee*). Laikotarpiu tarp rinkimų interesų grupės gali politiškai veikti mases ir taip daryti spaudimą politikams per jų gimtojo rajono atstovus ar svarbias rinkėjų grupes.

10. Amerikoje daugėja interesų grupių, vykdančių savo veiklą teisminėje sistemoje, ypač teismuose. Teisminis lobizmas ypač naudingas grupėms, siekiančioms sužlugdyti arba trukdyti galingesnėms grupėms, turinčioms priėjimą prie įstatymų leidžiamųjų institucijų. Tokia veikla atsieina labai brangiai ir gali užtrukti labai ilgą laiką, kartais net ištisis dešimtmečius.

11. Didelė dalis interesų grupių lobizmo vykdoma valstijų lygmeniu, nes politikos formavimas pastaraisiais metais Amerikos federalinėje sistemoje tapo decentralizuotas. Lobistinė veikla valstijose atsieina daug pigiau ir yra paprastesnė nei Vašingtone. Tačiau pastaruoju metu daugelyje valstijų ši kaina irgi išaugo, nes subnacionalinis lobizmas tapo profesionalnesnis.

12. Dar viena labai svarbi sritis lobizmui klestėti Jungtinėse Amerikos Valstijose yra vykdomoji valdžia, ypač nacionalinio ir valstijų lygmens kontrolės institucijos. Iš tiesų vykdomosios valdžios atstovai patys yra lobistai ir, turėdami priėjimą prie galingų lobistinių organizacijų, gali per jas vykdyti lobistinę veiklą.

Interesų grupių galios elementai

Visuomenės ir žurnalistų nuomonė apie interesų grupių galią dažnai yra pernešyga supaprastinta: pavyzdžiui, kad turtingiausios grupės turi daugiausiai įtakos. Grupių galios įvertinimas yra vienas sudėtingiausių ir sunkiausiai apčiuopiamų interesų grupių tyrinėjimo aspektų. Įvertinimą apsunkina ir tai, kad grupės galią apibrėžia labai daug faktorių, kurie kinta kartu su politinėmis aplinkybėmis. Be to, tą galią galima apibrėžti ne vienu būdu. Vienas iš jų – grupės gebėjimas pasiekti savo užsibrėžtų tikslų. Antra vertus, grupės galią galima lyginti su kitų galingiausių visuomenės grupių galia. Šie du požiūriai kalba apie skirtingus dalykus. Kai kurios grupės gali labai sėkmingai ginti savo siaurą sritį (pavyzdžiui, vežėjų asociacija, neleidžianti sumažinti svorio limitų autostrada važiuojantiems sunkvežimiams), bet bendroje politinėje sistemoje jos gali niekada netapti galingos. Taigi grupė, paprastai laikoma įtakinga (tokios daugelyje šalių yra profsąjungų viršūnių asociacijos), dažnai pralaimi politinę kovą. Dar vienas būdas apibrėžti interesų grupių galią yra bendros grupių įtakos politinei sistemai palyginimas su politinių partijų ir kitų institucijų įtaka.

Atliktas tyrimas, kurio tikslas buvo nustatyti, kas lemia individualių interesų grupių galią, paaiškina, kodėl kai kurios grupės yra stipresnės už kitas. Nors šis tyrinėjimas koncentravosi į Jungtinių Valstijų interesų grupes, jis yra reikšmingas visoms politinėms sistemoms. Pasirodo, individualios interesų grupės galią (arba jos trūkumą) apibrėžia dvylika faktorių.

1. Kiek grupė yra reikalinga valstybės pareigūnams ir tarnautojams. Kuo labiau valstybės tarnautojams reikia grupės, įmonės ar organizacijos (pavyzdžiui, stambiųjų pramonininkų arba finansuotojų) palaikymo rinkimuose, tuo didesnę įtaką ta grupė turės valdžiai. Kitaip sakant, tokios grupės disponuoja poveikio valdžiai bei jos išrinktiems ir skirtiems pareigūnais priemonėmis, o tai suteikia joms politinės galios. Neokorporatyvinėse sistemose privilegijuota verslininkų ir darbininkų padėtis suteikia jiems ypatingą pranašumą. O valdžia jaučiasi mažiau dėkinga tokiems suinteresuotiems sluoksniams, kaip menininkai arba neturtingieji, kurie jeigu ir turi poveikio priemonių, tai labai mažai. Taigi tokios grupės yra ir mažiau įtakingos. Net ir autoritariniuose režimuose

interesų grupės, nuo kurių yra priklausomas diktatorius arba valdančioji partija, yra pačios įtakingiausios.

2. Lobistų arba grupių atstovų ir politikos formuotojų ryšiai. Reikalavimai valdžiai yra pateikiami per lobistus bei interesų grupių atstovus, nuo kurių sugebėjimų priklauso sėkminga grupės veikla. Demokratinėse ir autoritarinėse sistemose būtent asmeninis kontaktas ir pasitikėjimo bei patikimumo sukūrimas yra lobizmo sėkmės garantas.

Šių dviejų faktorių kombinacija yra grupės ar suinteresuoto asmens sėkmės garantas. Svarbiausias interesų grupės (sumanių jos lobistų) uždavinys yra sukurti tokią situaciją, kad ji valdžiai būtų reikalinga arba kad valdžia priklausytų nuo interesų grupės. Galima sakyti, kad kiti devyni veiksniai yra naudojami skatinti tokią valdžios priklausomybę.

3. Grupės teisėtumas – kaip ji suprantama visuomenė ir valstybės tarnautojai. Egzistuoja įvairūs grupių teisėtumo ir pripažinimo laipsniai. Daugelis liberalių demokratijų grupės, propaguojančios prievartą, laiko neteisėtomis. Kitos grupės, pavyzdžiui, gydytojų asociacijos arba grupės, kovojančios su apsvaigusiais nuo kvaišalų vairuotojais, yra laikomos teisėtomis. Kiti interesų sluoksniai, pavyzdžiui, profesinės sąjungos, irgi yra teisėtos, bet gali būti, kad į jų reikalavimus bus žiūrima ne taip palankiai. Šis pripažinimo aspektas labai susijęs su tolesniu veiksmu.

4. Grupės priešininkų mastas ir galingumas. Akivaizdu, kad kuo didesnis pasipriešinimas grupei arba jos propaguojamam reikalui, tuo sunkiau pasiekti užsibrėžtus tikslus. Kai kurių grupių, pavyzdžiui, aplinkosaugininkų arba žemės ir pastatų supirkėjų, o kai kuriais atvejais ir įmonininkų arba darbininkų, veiklai kyla natūralus pasipriešinimas. Kitoms interesų grupėms, pavyzdžiui, dantų gydytojams ar kovojantiems už griežtesnius įstatymus prieš prievartą šeimoje arba vaikų tvirkimą, pasipriešinimo beveik nėra.

5. Finansiniai grupės ištekliai. Nors pinigai patys politine galia nevirsta, jie yra lengviausiai realizuojamas išteklius: už juos galima pasamdyti darbuotojus ir lobistus, jais galima prisidėti prie rinkimų kampanijų bei surengti žiniasklaidos kampanijas ir kampanijas pasitelkiant mases.

6. Politiniai, organizaciniai ir vadybiniai grupės lyderio sugebėjimai. Bet kokioje visuomenėje vykdant lobistines kampanijas, reikia organizuotumo ir žinių apie tos visuomenės politinį procesą, ypač apie politines atramas. Taigi būtinas grupės sėkmės elementas – jos lyderis, turintis visas šias savybes.

7. Grupės dydis ir geografinis išsidėstymas. Demokratinėse visuomenėse galioja taisyklė, kad kuo organizacijoje daugiau narių ir kuo jie plačiau geografiškai paplitę, tuo didesnę spaudimą ir didesniam skaičiui valstybės tarnautojų grupė gali daryti.

8. Grupės galimybės sudaryti koaliciją su kitomis grupėmis. Jei grupė turi galimybių sujungti savo jėgas su kita grupe ar grupėmis, tai irgi gali padėti sustiprinti grupės galią.

9. Politinė grupės narių darna. Kuo grupė darnesnė, tuo daugiau šansų, kad ji pasieks savo tikslą. Valstybės tarnautojai nelinksta imtis veiksmų, jei mano, kad grupė susiskaldžiusi.

10. Tinkamo laiko pasirinkimas ir politinis klimatas. Savo veiklai reikia pasirinkti politiškai palankų momentą. Nuo lobistų ir grupės lyderių sugebėjimų priklauso, ar veiklai bus pasirinktas tinkamas laikas. Pavyzdžiui, siūlymas didinti programos finansavimą nebūtų politiškai išmintingas tada, kai mažėja valstybės biudžeto pajamos.

11. Grupės lobizmo tikslas – skatinamasis ar stabdantis. *Status quo* ir inercija yra galingiausios politikos jėgos visose visuomenėse, taigi dažnai yra lengviau sustabdyti politikos ar įstatymo vykdymą nei paskatinti imtis kokios nors naujos iniciatyvos. Todėl grupės, norinčios sutrukdyti kokiai nors veiklai, įgauna „stabdymo pranašumą“. Tai ypač taikytina Jungtinėms Valstijoms, kur politikos procesas išskaidytas, ir įvairios grupės turi daugelį galimybių žlugdyti pasiūlymus. „Stabdymo pranašumas“ paaiškina, kodėl verslo grupės, kurios paprastai priešinasi mokesčiams ir veiklos reguliavimui, Jungtinių Valstijų politikoje vykdo tokį sėkmingą lobizmą.

12. Grupės savarankiškumas. Kuo mažiau grupė turi galimybių rūpintis savo reikalais, ypač strategija ir taktika, tuo menkesnė jos galia. Grupių nesavarankiškumas įprastas autoritariniuose režimuose: juose verslo, darbo ir kitos grupės įtraukiamos į valdžios darbą ir turi nedaug autonomijos galių. Savarankiškumo stoka pasižymi ir moterų bei panašios grupės, esančios komunistų partijų sudėtyje. Tokios grupės tik perteikia partijos liniją, nustatoma partijos elito.

Pasitaiko, kad ir liberalioje demokratijoje interesų grupė į savo veiklą įtraukia didesnė organizacija. To pavyzdys – įvairios organizacijos, susijusios su Katalikų bažnyčia (Italijos grupė „Katalikiška veikla“). Artimas bendradarbiavimas su kokia nors organizacija ne visais atvejais apriboja grupės įtaką; kai kada net sustiprina ją. Tai priklauso nuo to, kiek tos didesnės organizacijos veiklai reikalinga įtraukti interesų grupę. Pavyzdžiui, profsąjungų nariai Vakarų Europos šalyse buvo ir iš dalies tebėra pagrindinis socialistų partijų naujų narių, fondų, partinių darbuotojų bei partijos kandidatų rinkimams šaltinis. Profsąjungų nariai sudaro reikšmingą frakciją partijos politikos formavimo padaliniuose. Todėl kai kurios profsąjungos ir profsąjungų viršūnių asociacijos turi milžinišką įtaką socialistų partijoms, ypač Švedijoje, D. Britanijoje ir Vokietijoje.

3. INTERESŲ GRUPIŲ RAIDA

Kaip ir kokioms sąlygoms esant plėtojasi ir kinta interesų grupės? Kaip tokios grupės iš neoficialių interesų sluoksnių, veikiančių kontaktų ir įtakos principu, būdingu gentinėms ir besivystančioms visuomenėms bei autoritariniams režimams, transformuojasi į plataus masto formaliai organizuotas interesų grupes, funkcionuojančias pagal liberalios demokratijos dėsnius, naudojančias sudėtingą priėjimo ir įtakos metodą? Ar raidą, nulemiančią tokius suinteresuotų asmenų ir interesų grupių veikimo metodus, skatina bendri aplinkos veiksniai? Ar interesų grupių raidoje – nuo neformalios iki labai formalizuotos grupių sistemos – galima išskirti tam tikras pakopas? Jei taip, ar ši raida yra linijinė, tokia pati visoms interesų grupių sistemoms, ar kai kurios sistemos vystosi nelinijiniu būdu? Ir kodėl politinių sistemų, esančių toje pačioje raidos pakopoje, interesų grupės labai skiriasi – pavyzdžiui, kai kuriose poidustrinėse demokratinėse valstybėse skiriasi pliuralistinės ir neokorporatyvinės interesų grupių sistemos?

Kol kas išsamių atsakymų į šiuos ir daugelį kitų klausimų pateikti neįmanoma. Neįmanoma ir atsakyti, kodėl ir kaip vystosi interesų grupių sistema, ir dėl kokių priežasčių tos sistemos skiriasi viena nuo kitos. Jungtinėse Valstijose yra institucija, tirianti dabartinius interesų grupių sistemos pokyčius. Ypatinę dėmesį ji kreipia į vadinamąją interesų grupių visumą (veikiančių grupių rūšis ir skaičių) bei lobizmo metodų raidą. Remiantis atliktais tyrimais, galima padaryti keletą pastebėjimų apie interesų grupių sistemų raidą ir kitimus.

Bendrieji faktoriai. Interesų grupių sistemos raida, kaip visuomenės socialinės ekonominės ir politinės plėtros dalis, apima politinių interesų susijungimo proceso laipsnišką diferenciaciją, specializaciją ir formalųjį organizavimą.. Tai spektras nuo karaliui artimo dvariškio ar diktatoriui artimo draugo, neoficialiai bandančio „prastumti“ jiems rūpimą reikalą ar pasiekti naudos, iki oficialių interesų grupių Vakarų sostinėse, atstovaujančių verslui, profsąjungoms, viešiesiems bei galybei kitų interesų, ir samdančių lobistus ar konsultantus bei kitus profesionalius darbuotojus; tokios grupės pasitelkia gerai organizuotus ryšius su visuomene bei žiniasklaidos kampanijas ir daro spaudimą išrinktiems ar paskirtiems valstybės tarnautojams. Šią raidą lemia daugelis kintamųjų – tiek skatinančių pažangą, tiek kliudančių jai, o kai kuriais atvejais ir stabdančių ją. Svariausi iš šių veiksmų yra politinės sistemos pobūdis bei skirtumai pačios sistemos viduje: valdžios struktūros skirtumai, socialinio ekonominio išsivystymo lygis bei politinė kultūra.

Interesų grupės veiklos teisėtumas ir pripažinimas. Pažangiose liberalios demokratijos šalyse visuotinai pripažįstama teisė burtis į grupes, o autoritariniai

režimai šią teisę paprastai riboja, kai kada ir visai uždraudžia grupių formavimąsi bei lobizmą. Taigi liberaliose demokratijose egzistuoja didesnis skaičius formaliai organizuotų grupių, kurios naudoja daugiau ir įvairesnius lobizmo metodus nei dirbančios neplurialistinėse visuomenėse. Be to, daugelis valstybių interesų grupes laiko žalingomis visuomenės funkcionavimui ir neteisėtomis, nes jos individualius ar tam tikrų sluoksnių interesus iškelia aukščiau už visos tautos poreikius. Šį požiūrį pripažįsta ne tik oficiali komunistinių valstybių ideologija; neoficialiai jį palaiko daugelis autoritarinių ir besivystančių šalių – tai išreiškia elito nuostatos, pavyzdžiui, Bangladeše ir Taivanyje. Netgi pereinamuosiuose režimuose, kur oficialių interesų grupių raida yra būtinas režimo elementas, pačios interesų grupės gali būti suvokiamos kaip stabdančios visuomenės tobulėjimą. Pavyzdžiui, Argentinoje tiek visuomenė, tiek politikai į interesų grupes žiūri skeptiškai: pirmoji – iš senojo režimo įdiegtos baimės priklausyti uždraustoms grupuotėms, o antrųjų manymu, interesų grupės, ginančios savo interesus, trukdo perėjimą į demokratiją (Johnson, 2001). Toks skepticizmas neleidžia interesų grupių sistemai iš neoficialios tapti oficialia. Ir priešingai – nors ne viena išsivysčiusi pliuralistinė visuomenė, pavyzdžiui, JAV (Petracca, 1992a), į interesų grupes žiūri skeptiškai ir su nepasitikėjimu, vis dėlto pripažįsta jų būtinumą politinei sistemai funkcionuoti. Tokiose visuomenėse kuriasi plataus masto formalios interesų grupių sistemos.

Nepaisant organizavimosi laisvės, kurią suteikia liberali demokratija, nereikia manyti, kad joje automatiškai susikuria visos visuomenės interesams atstovaujanti interesų grupė, kaip teigė Bentley (1908), Truman (1951) bei kiti mokslininkai. Mancur Olson savo klasikiniame veikalė apie kolektyvinę veiklą (1965) parodė, kad suinteresuoti asmenys gali grupuotis įvairiausiais būdais, taigi grupių sistema nevisapusiškai atspindi visos visuomenės interesus.

Neišsivysčiusių visuomenių pažanga bei autoritarinių visuomenių pliuralėjimas dar nereiškia, kad grupių veiklos intensyvėjimas vyks pagal tam tikrą tiesinį modelį, kurio galutinis raidos taškas bus grupių sistemos, panašios į egzistuojančias poindustrinėse pliuralistinėse demokratijose. Kai kurios besivystančios ir pereinamajame etape esančios visuomenės, kuriose atstovavimo modeliai – asmeniniai neoficialaus ir institucinio atstovavimo tinklai – nėra pakeisti efektyviai veikiančių oficialių interesų grupių, gali nukrypti atgal į autoritarinį valdymą, kaip ne kartą įvyko Lotynų Amerikos šalyse.

Politinė kultūra. Skirtingose valstybėse vyrauja skirtinga nuomonė apie politiką ir jos vertybes: ką valdžia turi ir ko neturi daryti, kokie yra teisėti ir neteisėti politinių lyderių elgesio modeliai ir t. t. Tai sąlygoja interesų grupių socialinį vaidmenį. Interesų grupių pripažinimo mastas valstybėje parodo, kaip poli-

tinė kultūra veikia aplinką, kurioje veikia grupė. Dėl politinės kultūros skirtumų kai kurios valstybės, pavyzdžiui, JAV, interesų grupių veiklą reguliuoja gana griežtai, o kitose šalyse – Britanijoje bei Vokietijoje – ši sritis ne taip suvaržyta. Didžiausios reikšmės tam turi politinės ideologijos išgalėjimo mastas. Giliai išsisknijusi ideologija ir demokratinėse, ir autoritarinėse valstybėse interesų grupės gali įtraukti arba atriboti nuo politikos proceso, o mažiau idėjomis grindžiamose politinėse kultūrose tai nėra taip aktualu. Pavyzdžiui, socialdemokratiškas švedų įsitikinimas, kad į politikos formavimo procesą reikia įtraukti visus suinteresuotus asmenis, skatina vyriausybę burti ir finansuoti grupes (pavyzdžiui, imigrantus darbininkus), kurios antraip negalėtų susikurti. O komunistinių režimų ideologija oficialiai nepripažįsta interesų grupių, todėl jos yra priverstos veikti neoficialiai.

Socialinio ekonominio išsivystymo lygis. Kuo pažangesnė visuomenės ekonomika, ypač jei tai liberali demokratija, tuo labiau joje formalizuotos interesų grupės ir daugiau jų narių. Stipri vidurinioji klasė, ypač poindustrinėje visuomenėje, yra svarbus profesinių bei savitus tikslus propaguojančių grupių susiformavimo pagrindas. Silpniau išsivysčiusiose, dažniausiai autoritarinėse, trečiojo pasaulio agrarinėse valstybėse, kuriose žemas švietimo lygis, interesų spektras yra daug mažesnis, atstovavimo formos daugiausia neformalios ir prieigą prie valdžios turi tik nedidelė visuomenės dalis.

Kitas faktorius yra verslo bendruomenės bei profesinių sąjungų susivienijimo į viršūnių asociacijas mastas. Kuo daugiau liberalios demokratijos valstybėse yra profesinių sąjungų narių ir kuo mažiau viršūnių asociacijų, tuo didesnės galimybės atsiveria neokorporatyviniams valdžios, verslo bei darbininkų atstovų susitarimams dėl svarbiausių ekonominės ir socialinės politikos krypčių. Taigi daugelyje Europos kontinentinių valstybių, ypač Skandinavijoje, Vokietijoje ir Austrijoje, interesų grupių sistemos įgavo neokorporatyvinį pobūdį, o JAV interesų grupių sistemai tai nebūdinga.

Bendras politinės sistemos sprendimų priėmimo procesas – kur sutelkta politinė valdžia? Interesų grupių naudojamus poveikio metodus bei priėjimą prie valdžios lemia tos valdžios struktūra. Politinė ir vyriausybė struktūra sąlygoja ir interesų grupių sistemos formalios ir institucinės raidos bei interesų grupių ir lobistinės veiklos reguliavimo mastą.

Pagrindiniai politinės raidos aspektai. Reikšmingą ilgalaikį poveikį interesų grupių sistemos raidai daro stambūs politiniai pokyčiai – karai, politiniai pasikeitimai, naujų politinių lyderių atėjimas į valdžią, politinių partijų kaita valdžioje – bei laipsniška visuomenės politinė raida, apimanti formalizuotų politinių institucijų kūrimąsi bei aktyvėjantį dalyvavimą politikos formavimo procese. Nors anksčiau buvo

si populiarī teorija apie interesų grupių sistemos raidos trukdžius dabar jau paneigta, o Olsonas ir jo kritikai parodė, kad ne visi suinteresuoti asmenys gali taip pat sėkmingai susiburti į grupes dėl vieningo politinio tikslo. Didžiuliai politiniai pokyčiai veikia tuo metu politiškai aktyvias grupes ir sykiu į politinę areną išstumia iki tol aktyviai nesireiškusius junginius, kad šie galėtų propaguoti arba ginti savo politinius interesus. Tokį poveikį Jungtinėse Valstijose turėjo, pavyzdžiui, Vietnamo karas ir XX a. septintajame dešimtmetyje vykdyta Didžioji visuomenės programa. Vakarų Europoje 1986–aisiais metais tą patį padarė Suvestinis Europos aktas, Europos Bendriją (EB, dabar – Europos Sąjunga, ES) pavertęs politiškai galingesniu junginiu: daugelis politinių funkcijų iš nacionalinių sostinių buvo perduota ES centrui Briuseliui, o tai nulėmė EB/ES interesų grupių raidą bei išplėtė jų veiklos metodus ir jų naudojimo sritis. Tokie reikšmingi politiniai įvykiai sukelia interesų grupių sistemos pakilimus bei nuosmukius. Pavyzdžiui, ypatingas interesų grupių veiklos aktyvumas, kilęs po Suvestinio Europos akto, tęsėsi iki praėjusio amžiaus dešimtojo dešimtmečio vidurio, kuomet prasidėjo grupių jungimosi laikotarpis, ir jų plėtra pastebimai sulėtėjo (Thomas, Hrebenar ir Boyer, 2001).

Interesų grupių veiklos raida ir pokyčiai ateityje. Kaip natūrali ir būtina politikos formavimo dalis, interesų grupių įtaka politinėms sistemoms ateityje didės. Pagrindinė šio proceso priežastis – interesų grupės yra lengviausiai prisitaikančios, lanksčiausios ir efektyviausios iš visų politinių institucijų, nekalbant jau apie interesų grupių atitikmenis politinėje sistemoje – politines partijas bei visuomeninius judėjimus. Iš dalies tai sąlygoja, jog į interesų grupes jungiasi natūraliai susiformavę ar specifinės, dažniausiai nedidelės bendruomenės (pavyzdžiui, fermų savininkai, kompiuterių gamintojai, gyvūnų teisių gynėjai ir kt.). Jų narius vienija bendri interesai ir bendras identitetas. O partijos ir visuomeniniai judėjimai aprėpia didelį perspektyvų ratą, jų organizacinė struktūra labai sudėtinga (daugelio partijų) arba labai netvarkinga (daugelio visuomeninių judėjimų). Visa tai trukdo joms tinkamai ir laiku prisitaikyti prie besikeičiančių politinių aplinkybių, o interesų grupės šių sunkumų išvengia.

Taigi interesų grupės yra patvaresnės nei kitos politinės institucijos, ir asmenys, norintys gauti naudos iš valdžios, turėtų to siekti būtent per jas. Kuo daugiau vilčių dedama į valdžią, tuo tikėtinesnis interesų grupių aktyvumas. Galbūt, svarbiausia priežastis, kodėl ateityje visose politinėse sistemose plėtosis interesų grupių veikla, yra tai, kad dar didės valdžios administracinis veiklumas, sukeldamas „trukdžius“, aktyvinančius politiškai suinteresuotus asmenis, o pašyviuosius priversiančius ateiti į politiką.

Skirtingose politinėse sistemose skiriasi interesų grupių veiklos plėtimosi priežastys ir formos. Politinėms sistemoms pereinant iš autoritarizmo į liberalią

demokratiją (pavyzdžiui, Rytų Europoje, tam tikrose Afrikos ir Lotynų Amerikos dalyse), interesų grupės ima veikti keli faktoriai: apribojimų teisės burtis į grupes panaikinimas, išaugusi suinteresuotų verslo atstovų svarba (ypač buvusiose komunistinėse valstybėse) bei gausėjantys tarptautiniai ir užsienio interesai. Besivystančiose valstybėse, pavyzdžiui, Indijoje, Meksikoje ir Indonezijoje, reikšmės turi auganti ekonomika, visuomenės viduriniojo sluoksnio stiprėjimas ir iš to kylantis visų gyventojų politinės galios didėjimas.

Postindustrinės liberaliosios demokratijos grupių veikla vis labiau plečiasi silpnėjant politinei ideologijai ir didėjant pragmatizmui, arba šių sistemų „amerikonėjimui“, kai interesų grupės atneša daugiau politinės naudos nei politinės partijos; daugėjant tarptautinių ir transnacionalinių interesų atskirose šalyse arba organizacijose – kaip ES; plečiantis nepelno, arba „trečiajam“, sektoriui, besiskverbiančiam į valstybės paslaugų sferą ir siekiančiam valstybės finansavimo.

Plečiantis interesų grupių veiklai, blėsta skirtumas tarp jų, politinių partijų ir visuomeninių judėjimų, todėl ankstesnis interesų grupės apibrėžimas turėtų būti pakoreguotas. Dauguma interesų grupių tampa „interesų partijomis“ – siaurą veiklos sritį apėmiančiomis organizacijomis, susitelkiančiomis ties vienu tikslu, ir siekiančiomis gauti vietų parlamente bei tapti valdančiosios koalicijos dalimi, kad galėtų įgyvendinti savo uždavinius. Tokiomis interesų partijomis galima laikyti kai kurias Izraelio religines partijas, taip pat Lenkijoje devintajame XX a. dešimtmetyje veikusį Solidarumo judėjimą (jį galima vadinti ir visuomeniniu judėjimu), tokio paties pobūdžio yra dauguma partijų pokomunistinėje Rytų Europoje, pavyzdžiui, Nepriklausomų smulkiųjų žemės savininkų partija Vengrijoje.

Interesų grupių veiklos plėtimasis, o ypač internacionalizavimas paskatins suinteresuotų asmenų jungimosi, jų vaidmens politinėje sistemoje ir jų naudojamų metodų homogenizavimąsi. Vis dėlto vyriausybės struktūros specifika, politinė kultūra, išsisknijusi ideologija, istorinė patirtis bei esančios politinės aplinkybės kiekvienos šalies interesų grupių veiklą daro unikalią.

4. INTERESŲ GRUPIŲ STRATEGIJA IR TAKTIKA

Suinteresuoti asmenys bei interesų grupės į lobistinę veiklą įsitraukia tam, kad pasiektų norimus politinius tikslus. Šią veiklą galima apibrėžti kaip tiesioginę ar netiesioginę individo, interesų grupės ar suinteresuoto asmens sąveiką su politikais, siekiant daryti įtaką esamai politikai arba užmegzti ryšius, ateityje

padėsiančius formuoti politiką, naudingą atitinkamam individui, interesų grupei ar suinteresuotam asmeniui. Lobistinė veikla apima strategijos ar veiksmų plano formavimą bei jo vykdymą pasitelkiant aiškiai apibrėžtą taktiką. Grupės strategijos ir taktikos formavimas susideda iš trijų pakopų: (1) priėjimas prie asmenų, priimančių sprendimus valstybiniu lygmeniu; (2) santykių su jais užmezgimas ir (3) įtaka jų viešosios politikos formavimui. Šis procesas, susidedantis iš trijų pakopų, yra bendras visoms interesų grupėms ir visoms politinėms sistemoms. Vis dėlto kiekvienoje politinėje sistemoje susiformuoja individualios strategijos ir yra naudojama specifinė taktika.

Anksčiau paaiškinta, kodėl įvairiose politinėse sistemose naudojamos skirtingos strategijos ir taktikos. Ypatinę reikšmę čia turi trys faktoriai. Pirmas – ar politinė sistema yra demokratinė, ar autoritarinė. Kadangi demokratinė visuomenė beveik nevaržo interesų grupių veiklos, pastarosios gali taikyti įvairesnę strategiją ir taktiką (pavyzdžiui, lobistų samdymas, žiniasklaidos panaudojimas ir viešųjų demonstracijų organizavimas). Tokia veikla yra labiau formalizuota ir atviresnė nei autoritarinėje visuomenėje, kur interesų grupių strategija ir taktika turi *ad hoc* pobūdį bei yra ne tokia vieša.

Antras faktorius – kaip toje politinėje sistemoje priimami esminiai politiniai sprendimai. Esant autoritariniam režimui oficialios ar neoficialios grupės paprastai turi įgyti diktatoriaus ar jo artimų sąjungininkų palankumą. Buvusiose komunistinėse valstybėse reikėdavo prieiti iki pat partijos elito. Demokratinėse šalyse valdžios struktūra yra institucionalizuota ir skiriasi pagal konkrečios politinės sistemos sandaros ypatumus. Daugumoje demokratinių valstybių yra parlamentinė santvarka, kurios pagrindą sudaro stiprios ideologija grindžiamos politinės partijos, o valdžia priklauso ministrui pirmininkui bei vyriausybei, kai kada ir biurokratams – pavyzdžiui, Britanijoje, Prancūzijoje ir Japonijoje, kur parlamentas galutinių sprendimų priėmimui didelės įtakos neturi. Teismai parlamentinėse sistemose irgi nedaug teprisideda formuojant politiką. O JAV politinėje sistemoje yra atvirkščiai – politiką formuoja trys valdžios, todėl daugeliu atvejų interesų grupės turi imtis platesnės strategijos.

Trečiasis faktorius yra politinė kultūra, susijusi su grupės veikla ir lobizmu. Pavyzdžiui, amerikiečiams samdomi lobistai – pasamdyti pagal sutartį vykdyti lobistinę veiklą – yra priimtinesni nei daugeliui Vakarų valstybių, įskaitant ir Europos Sąjungą, kur valstybės tarnautojai pirmenybę teikia tiesioginiam bendravimui su grupės, organizacijos nariais ar suinteresuotais verslininkais.

Strategijos ir taktikos įvairovę pačios politinės sistemos viduje lemia trys priežastys. Pirmą – tai interesų grupės ar interesų prigimtis bei turimi išteklių. Tokios interesų grupės, kaip įmonės, darbo ir profesinės sąjungos, dažnai vadi-

namos „saviškių grupėmis“, turi didžiulius išteklius – ir pinigus, ir kontaktus su valstybės tarnautojais. Todėl padedami artimų draugų ir sąjungininkų, esančių valdžioje, gali lengviau vykdyti „saviškių taktiką“ ir skatinti savo tikslų įgyvendinimą nei „pašaliečių grupės“. Antra priežastis – klausimo pobūdis. Norint sužlugdyti įstatymo ar reglamentuojančio akto pasiūlymą, naudojami kitokie būdai nei skatinant tokio siūlymo priėmimą. Pavyzdžiui, Los Andželo piliečių grupė, siekdama, kad pavojingoje sankryžoje pastatytų šviesoforą, lobizmui su miesto valdžia greičiausiai pasitelks vietinius gyventojus nei taikys siauresnę strategiją ir samdys lobistą. Tokią elgseną lemia riboti grupės ištekliai. Daug svarbiau yra tai, jog lobistų samdymas dėl tokios išimtinai vietinio pobūdžio problemos valstybės tarnautojams atrodytų netinkamas ir duotų priešingą rezultatą. Trečia priežastis – politinis klimatas, priklausantis nuo valdžioje esančios grupės ar partijos, nuo aktualiausių dalykų, sprendžiamų vyriausybėje, bei fiskalinės situacijos. Pavyzdžiui, JAV Nacionalinės švietimo asociacijos (NŠA) (pagrindinė mokytojų sąjunga) strategija priklauso nuo to, kas tuo metu valdžioje – respublikonai ar demokratai: dažniausiai NŠA turi „saviškių statusą“ demokratų, bet ne respublikonų partijoje.

Apskritai tarp politinių sistemų ir jų viduje naudojama strategija ir taktika skiriasi, tačiau yra tam tikrų aspektų – lobizmo pagrindų – bendrų visoms sistemoms. Svarbiausias dalykas ir demokratinėse, ir autoritarinėse sistemose yra grupės atstovų ir valstybės tarnautojų asmeninis kontaktas. Užmegzti gerus ryšius su valstybės tarnautojais, sukurti pasitikėjimą ir sugebėti būti reikalingam valdžios atstovams yra lobizmo esmė. Nors demokratinėse sistemose naudojamos įvairios lobizmo taktikos, vis dėlto svarbiausia iš jų yra sustiprinti asmeninį grupės atstovų ir valstybės tarnautojų kontaktą turint paprastą tikslą – pakreipti valstybės politiką grupei naudinga linkme.

Autoritarinėse ir besivystančiose politinėse sistemose asmeniniai kontaktai tarp valdžioje ir už jos ribų esančio politinio elito gali būti pagrindinė ir vienintelė įmanoma taktikos forma. Saudo Arabijos tradicinėje monarchijoje prašymai karaliui iki šiol yra pagrindinis būdas, kuriuo galima pasiekti tam tikrų valdžios veiksmų. Garsių šeimų protekcinė veikla bei draugiški santykiai su valstybės pareigūnais turi reikšmės tokiose valstybėse, kaip Zambija ir Šri Lanka. Dauguma diktatorių, pavyzdžiui, Stalinas, Franko ir Idi Aminas (Ugandos diktatorius XX a. aštuntajame dešimtmetyje), turėjo globėjų ir globojamųjų tinklą, per kurį padėdavo artimiems draugams ar asmenims, svarbiems jų pačių išlikimui. Tokie globėjų – globojamųjų tinklai, kurie yra moderni karališkojo dvaro klikos atmaina tradicinėje monarchijoje, grindžiami ne bendru interesu (kaip pabrėžta interesų grupės apibrėžime), bet asmenine globėjo ir globojamųjų nauda. Globėjo ir

globojamųjų ryšiai gali praversti atstovaujant tam tikroms grupėms (pavyzdžiui, komersantams arba žemvaldžiams) ir siekiant joms naudoti.

Be plačiausiai naudojamos praktikos – asmeninių kontaktų, kitų galimų taktikų įvairovė ir platus jų taikymas atspindi interesų grupių sistemos raidą bei valdžios struktūrą ir požiūrį į šalyje veikiančias interesų grupes. Iš liberalios demokratijos šalių Jungtinių Valstijų politinė sistema labiausiai pripažįsta interesų grupių veiklą, ir tai leidžia taikyti daugybę įvairių taktikų.

Lobizmas Jungtinėse Valstijose federaliniu, valstijų ir vis dažniau vietos valdžios lygmeniu yra daug pažangesnis nei kitose valstybėse. JAV veikia daugybė lobistų atmainų: lobistai pagal sutartį; etatiniai lobistai, kurie yra grupės, organizacijos ar verslo įmonės nuolatiniai darbuotojai ir dirba tik šiam konkrečiam subjektui; yra ir lobistų – valdžios atstovų, dažnai neutraliai vadinamų atstovais ryšiams su įstatymų leidžiamąja valdžia ar kaip kitaip. Tiesioginis lobistų darbas gali apimti bendravimą su Kongreso nariais ar valstijos įstatymų leidėjais ir liudijimus įstatymų leidėjų komitetuose; taip pat ryšių užmezgimą su biurokratais arba prezidento ar valstijos gubernatoriaus aplinka. Kartais lobistai surengia savo grupės narių asmeninį bendravimą su valstybės tarnautojais, o kartais – paprastų ir elektroninių laiškų rašymo ar telefoninių pokalbių kampanijas. Tokia veikla vadinama lobizmu pasitelkiant mases. Kadangi JAV teismai aktyviai dalyvauja formuojant valstybės politiką, pavyzdžiui, dėl teisės į abortą, interesų grupės naudoja teismais, kad pasiektų savo tikslus, į kuriuos įeina ir tam tikros politikos įgyvendinimo sustabdymas. Netiesioginė lobizmo taktika Jungtinėse Valstijose apima žiniasklaidos panaudojimą norimam tikslui pasiekti (per reklamą ar vedamuosius straipsnius); palankių asmenų išrinkimą, o nereikalingų sutriuškinimą; demonstracijas ir streikus, kuriuos dažniausiai pasitelkia mėgėjų grupės (pavyzdžiui, judėjimas dėl pilietinių teisių XX a. septintajame dešimtmetyje). Amerikietiško lobizmą iš kitų išskirianti taktika yra interesų grupių indėlis į visų lygių kandidatų politines kampanijas.

Kai kurios iš šių taktikų buvo pritaikytos ir kitose demokratinėse valstybėse bei pereinamosiose sistemose, kuriose yra prasidėjęs ideologijos ir centralizuoto politinio proceso irimas. Tokiose šalyse ir junginiuose, kaip Britanija, Kanada, Australija ir Europos Sąjunga, veikia samdomi lobistai (nors jie paprastai vadinami kitaip – politiniai konsultantai, atstovai reikalams su vyriausybe ar atstovai viešiesiems reikalams), yra sustiprintas planavimas, pasitelkiama žiniasklaida, prisidedama prie politinių kampanijų. Homogenizuojantis Vakarų pasaulio lobistų taktikai, vyriausybės ir valdžios struktūros bei politinės kultūros vis dėlto išlaiko kai kuriuos skirtumus. Pavyzdžiui, parlamentinės sistemos valdžios struktūroje yra daug mažiau galimybių lobistinėms kampanijoms pasitelkti mases nei Jungtinėse Valstijose.

III skyrius.

INTERESŲ GRUPIŲ KOMUNIKACIJA: TEORINĖS PRIELAIDOS IR VEIKLOS METODAI

Politikoje niekas nevyksta šiaip sau.

Jei kažkas įvyksta, neabejotina – taip ir buvo suplanuota.

Franklinas Delano Rooseveltas

Jungtinių Amerikos Valstijų prezidentas

1. INTERESŲ GRUPIŲ TIPAI

Lietuvoje visiškai įprasta bet kokius asmeninius, o kartais slaptus ar net nelegalius ryšius su valdžios atstovais vadinti tiesiog lobizmu. Iš esmės sudėtingas interesų atstovavimo ir politinio dalyvavimo veiksmas dažnai aklaai prilyginamas korupcijai ar kyšininkavimui visiškai nesigilinant į tai, kad demokratinėse visuomenėse interesų grupių veikla yra svarbi ir legitimi politinio proceso sudedamoji dalis, pasižyminti ne tik savita politinio elgesio kultūra, bet ir savarankiška komunikacine struktūra.

Nors patys įdomiausi ir problemiškesni lobistinės veiklos klausimai apima interesų grupių įtakos ir galios aspektus, šiame skyriuje, remiantis Vakarų demokratijos patirtimi, siekiama aptarti kiek pragmatiškesnius dalykus. Šiuo atveju didžiausias dėmesys skiriamas interesų grupių veiklos (siekiant įtakoti įstatymų leidybos procesą) metodų ir jų pasirinkimą lemiančių faktorių apžvalgai. Aptarus organizuotų interesų tipus, jų sistemas bei interesų grupių padėtį bendrame politinio proceso ir politinės komunikacijos kontekste, detaliau nagrinėjama interesų grupių komunikacija bei pateikiamas apibendrintas tokios komunikacijos modelis, atspindintis ne visada paprastas politinių dalyvių komunikacines sąveikas.

Galbūt konkrečių veiklos priemonių apžvalga leis lanksčiau ir atviriau pažvelgti į pačius interesų organizavimo principus bei padės išradingiau ir profesionaliau juos ginti.

Bet kokio kompleksiskumo visuomenę sudaro daugybė grupių, o kiekvienas žmogus, gyvenantis visuomenėje, savaime priklauso daugiau nei vienai grupei. Atskiro asmens priklausymą tam tikroms grupėms nulemia jo amžius, lytis, interesai, profesija, pajamos ir pan. Individų poreikį jungtis į grupes ir atitinkamą savęs suvokimą bei elgesį, nulemtą priklausymo tam tikrai grupei, galima nagrinėti tiek socialiniais, tiek psichologiniais aspektais, tačiau tai nėra šios temos tikslas. Svarbesnis klausimas, kokias grupes, tarp daugybės visuomenėje egzistuojančių grupių būtų galima vadinti *interesų grupėmis*.

Kaip pažymi vienas garsiausių Jungtinių Valstijų organizuotų interesų tyrinėtojas Davidas B. Trumanas, *interesų grupė – bendrų pažiūrų grupė, kuri kelia tam tikrus reikalavimus kitoms visuomenės grupėms. Kai arba jei tokia grupė savo reikalavimus kelia per valdžios institucijas, ji tampa politine interesų grupe* (Truman, 1993). Todėl bet kuri grupė visuomenėje gali funkcionuoti kaip interesų grupė ir bet kada gali tapti politine interesų grupe.

Apskritai interesų grupės nėra vienintelė sąvoka, apibūdinanti šio tipo grupes. Neretai tokios grupės įvardijamos kaip spaudimo grupės, lobiai, politinės grupės, iniciatyvinės grupės, teisėti interesai, organizuoti interesai ir pan. Iš esmės visi šie terminai nusako tos pačios veiklos grupę ir skiriasi tik konotacijos laipsniu.

Nors skirtingas interesų grupes vienija tas pats tikslas – būti išgirstoms valdžios institucijų ir nors iš dalies veikti vyriausybės ir parlamento sprendimus sau palankia kryptimi, skirtingos grupės, atsižvelgiant į jų veiklos pobūdį ir tikslų mastą, yra grupuojamos į atskiras kategorijas. Tokių skirstymų yra gana įvairių.¹ Tačiau bene labiausiai paplitęs yra skirstymas į *visuomeninių interesų* grupes (kurioms dažnai priskiriami epitetai humanitarinės, reformuojančios) ir *privatinių interesų* (tariamai savanaudiškos, ribotos ir pan.) arba į *ekonominių* ir *visuomeninių* interesų grupes.

¹ Pavyzdžiui, Fineris išskiria net aštuonis skirtingus lobistinių grupių tipus: *verslo* lobizmas (dauguma šiai kategorijai priklausančių grupių siekia apginti atskiro prekybos sektoriaus ar pramonės šakos interesus), *darbo* lobizmas (apima tarnautojų ir darbininkų sąjungas), *kooperatyvų* judėjimas, *profesinių sąjungų* lobizmas, *piliečių* sąjungos (judėjimai, ginantys vaikus nuo žiaurumo, gyvūnų globos ir pan.), *atskirų visuomenės dalių* lobizmas (kareivių, jūreivių, dviratininkų, pensininkų sąjungos), *bažnyčios ir evangelinių grupių* lobizmas (religinės grupės, studentų krikščioniškieji judėjimai, sekmadieninių mokyklų mokytojų asociacijos ir pan.), *švietimo, rekreacijos ir kultūrinės* grupės (Finer, 1958)

Riba, skirianti visuomeninius ir privačius interesus, ne visuomet lengvai nubrėžiama ir dažnai tampa interesų konfliktų priežastimi. Ne taip paprasta surasti objektyvų kriterijų, leidžiantį visais atvejais atskirti asmeninę ir visuomeninę gerovę, nes akivaizdu, kad tai, kas yra bendra gerovė, atskiriems interesams gali būti išskirtinė gerovė.

Priklausomai nuo atskiros organizacijos struktūros ir kategorijos tipo gali skirtis ir lobizmo metodai bei pasirenkama strategija. Vienus metodus plačiau naudoja visuomeninių, kitus ekonominių interesų grupės.

Priešingai Lietuvoje dažnai sutinkamam požiūriui, kad jei interesai yra organizuoti, tai jie būtinai žalingi ar net nusikalstamo pobūdžio, brandžiose demokratijose ir ypač pliuralistinėje JAV interesų grupių sistemoje į interesų grupes ir įvairiausio pobūdžio judėjimus jungiasi visi, kas tik suvokia galintys turėti ir turintys interesų. Aktyviomis interesų grupėmis čia tampa ne tik stambios žemdirbių asociacijos, profesinės sąjungos ar globaliniai žaliųjų judėjimai – bendri interesai suvienija motinas, kovojančias su girtais vairuotojais, paštininkus, vaikus pikty šunų, aukštaūgius, jaučiančius nepatogumą dėl savo ūgio, ir visus kitus, kurie gindami savo interesus, siekia dalyvauti valstybės valdymo procese. Lobistinės veiklos populiarumą rodo ir nuolat augantis lobistų skaičius. Dar 1980 m. Briuselyje buvo apie 2–3 tūkstančiai aktyviai dirbančių lobistų, o jau po 1995 m. šis skaičius išaugo iki 14.000 (Tranberg, 1998). Tuo tarpu JAV, kurios laikomos lobizmo tėvyne, šie skaičiai dar įspūdingesni. Pavyzdžiui, 1994 metais Vašingtone buvo daugiau nei 36 tūkst. registruotų lobistų, atstovavusių įvairioms nacionalinėms grupėms (Čaikovskis, 1997)².

Vieną iš priežasčių, lemiančių dažnai neigiamą visos lobistinės veiklos (interesų grupių organizuotos veiklos, kuria siekiama įtakoti valdžios institucijas joms reikiama kryptimi arba tiesiog interesų atstovavimo veiksmo) vertinimą Lietuvoje, tikriausiai sąlygoja apskritai ribotas interesų organizavimo principų ir pilietinio aktyvumo prasmės suvokimas. Daugelyje šalių, be nuolat augančio lobistinės veiklos populiarumo, interesų grupės yra ne tik pilnateisės ir pilnvertės politinio gyvenimo dalyvės, bet net vis dažniau tampa alternatyva politinėms partijoms. Kintančiame politiniame diskurse, kur vis dažniau pastebimas didėjantis politinis skepticizmas, blėstantis politinis lojalumas ir ideologijų nykimas, savo interesus ir vertybes piliečiai vis dažniau gina pasinaudodami nebe sustabarėjusiomis, nuolatinėmis ir formaliomis organizacijomis, bet dalyvaudami lanksčiai, o kartais net spontaniškai besiformuojančių judėjimų ir interesų

² Sparčiai auga ir interesų grupių skaičius. Pavyzdžiui, 1977 m. Vašingtone veikiančių interesų grupių buvo priskaičiuojama apie 4000, o 1999 m. – jau 17000 (Opfer, 2001).

grupių veikloje. Pati politika tampa ne tik instrumentine tikslų siekimo priemone, bet ir saviraiškos, savirealizacijos bei performatyvumo veikla.

Pliuralistinė ir korporatyvinė interesų grupių sistemos

Interesų grupės priklausomai nuo savo aktyvumo, sąveikos su valdžia ir turimos įtakos skirtingose visuomenėse sudaro nevienodas interesų grupių sistemas. Toliau aptarsime dvi pagrindines sistemas ir jų susiformavimą lemiančius faktorius.

Interesų grupių egzistavimas ir jų veikla, ypač interesų formulavimo pradžioje, buvo vertinami prieštaringai ir sukeldavo nemažai aistrų. Vieni teoretiškai kritikavo atskirų grupių galią prieš kitas, kiti akcentavo saviraiškos ir interesų atstovavimo galimybę, kurią suteikia tokių grupių veikla.

Sekant J.J. Rousseau tradicija, teigiama, kad interesų grupės iškraipo visuotinę politiką, gindamos mažumos teises ar nuomones prieš daugumos nuomones ar interesus. Rousseau nurodo, kad jei jau negalima išvengti grupių buvimo, tai jų skaičius turėtų būti kiek įmanoma didesnis, kad nė viena grupė nebūtų galingesnė už kitą (Wilson, 1990).

Kita politinė teorija remiasi prielaida, kad interesų grupės gali papildyti daugumos demokratijos trūkumus. Pavyzdžiui, Alexis de Tocqueville teigė, kad interesų grupės ne tik sudaro alternatyvą tokiai politinei veiklai kaip balsavimas ar narystė politinėse partijose, bet sukuria net pranašesnę dalyvavimo galimybę. Interesų grupės naudingos tuo, kad iškelia tokius detalius ir specifinius klausimus, kokių niekad nenagrinėtų politinės partijos (Wilson, 1990).

Trečia pozicija teigia, kad interesų grupės tarnauja kaip tarpinės struktūros tarp valstybės ir piliečių. Interesų grupių tarpininkavimo vaidmuo apsaugo piliečius nuo valstybės baimės. Kadangi didžiulis skirtumas tarp visagalės valstybės ir bejėgio individo gali sunaikinti laisvę, individai, dalyvaujantys interesų grupių veikloje, yra pajėgesni save apginti. Interesų grupės skatina piliečių saviraišką ir toleranciją, moko pagarbos demokratinėms vertybėms.

Interesų grupių veiklos optimistinis interpretavimas ilgainiui įgavo *pliuralizmo* pavadinimą. Pradžią pliuralizmo teorijoms davė D.Trumano, E.Griffitho ir kitų darbai. Remiantis šia teorija, savo aktyvumą politiniame gyvenime piliečiai gali išreikšti dalyvaudami grupių veikloje arba jas remdami. Pliuralistų požiūriu politinė galia yra padalinta tarp politinių institucijų ir interesų grupių. Balansas tarp interesų grupių sukuria politinį stabilumą ir kartu visuotinę gerovę. Pliuralistai teigė, kad demokratijos efektyvumas priklauso nuo subalansuotos, aktyvios, atsakingos ir jautrios grupių sistemos. Interesų grupės yra pagei-

daujama ir neišvengiama demokratinės visuomenės dalis, o bendrą visuomenės gerovę sudaro visų interesų suma, arba tokia gerovė išvis neegzistuoja. Tačiau siekiant, kad visuomenė išties būtų pliuralistinė, turi būti įvykdytos kelios sąlygos. Pirma, visi visuomenės sektoriai turėtų būti atstovaujami interesų grupių sistemoje ir, antra, galia turėtų būti lygiai paskirstyta tarp grupių, t. y. nė viena iš grupių neturėtų dominuoti. Tokios visuomenės idealizavimas ir galimybė ją pasiekti ilgą laiką buvo pliuralistų ir jų kritikų ginčų objektas. Klasikinis pliuralistinės interesų sistemos pavyzdys – Jungtinės Amerikos Valstijos.

Vietoj fragmentiškų, konkuruojančių interesų grupių *korporatyvinei* interesų grupių sistemai būdingas ribotas grupių skaičius, kurių kiekviena pasižymi efektyviu konkrečios srities atstovavimo monopolium. Korporatyvizmas yra sistema, kurioje politika yra paremta bendradarbiavimu tarp valdžios ir pagrindinių visuomenės interesų (dažniausiai verslo ir darbo), kuriuos atstovauja ribotas valstybės pripažįstamų ir atitinkamų interesų gynime monopolį turinčių interesų grupių skaičius. Tipiškiausiomis korporatyvinėmis valstybėmis laikomos Skandinavijos šalys: Norvegija ir Švedija, taip pat Austrija, iš dalies Vokietija, Prancūzija ir Japonija.

Atskirų grupių darbo stilius ir resursai dažnai net toje pačioje politinėje sistemoje nėra vienodi. Nenuostabu, kad skirtingose šalyse susiformuoja įvairūs interesų grupių ir valstybės instituciniai ryšiai, lemiantys atitinkamos interesų grupių sistemos atsiradimą. Apskritai interesų grupių sistemos pobūdį nulemia šalies istorija, politinė kultūra, pilietinis sąmoningumas, religiniai, etiniai ir daugelis kitų dalykų. Valstybės negali tiesiog pasirinkti sistemos – ją padiktuoja tiek politinė situacija, tiek bendras socialinis kultūrinis kontekstas.³

2. KOMUNIKACINIAI LOBISTINĖS VEIKLOS ASPEKTAI

Politinės komunikacijos struktūra: keli politinio dalyvavimo modeliai

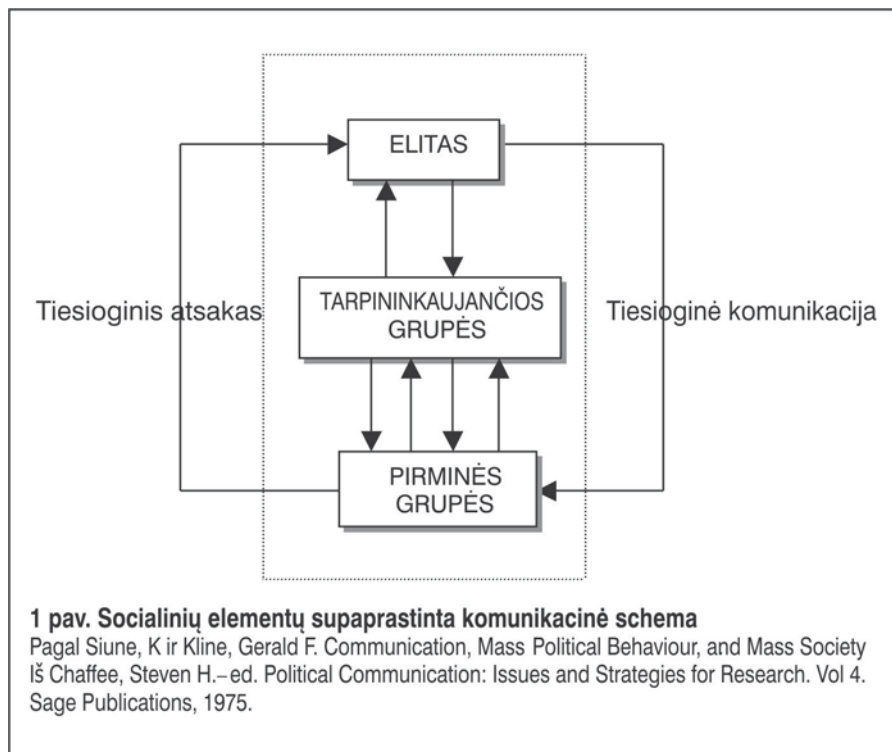
Aptarti interesų grupių tipai bei galimos jų sistemos – visa tai yra vieni svarbiausių veiksnių, lemiančių interesų grupių komunikacinio elgesio pobūdį bei pasirenkamas aktyvumo formas. Toliau bus detalios aptariamos praktinės lobistinės veiklos strategijos ir taktikos bei pateikiamas apibendrintas lobizmo komunikacijos modelis, tačiau, siekiant geriau suvokti lobizmo komunikacijos specifiką, verta šiek tiek pasiaiškinti pačią politinės komunikacijos struktūrą.

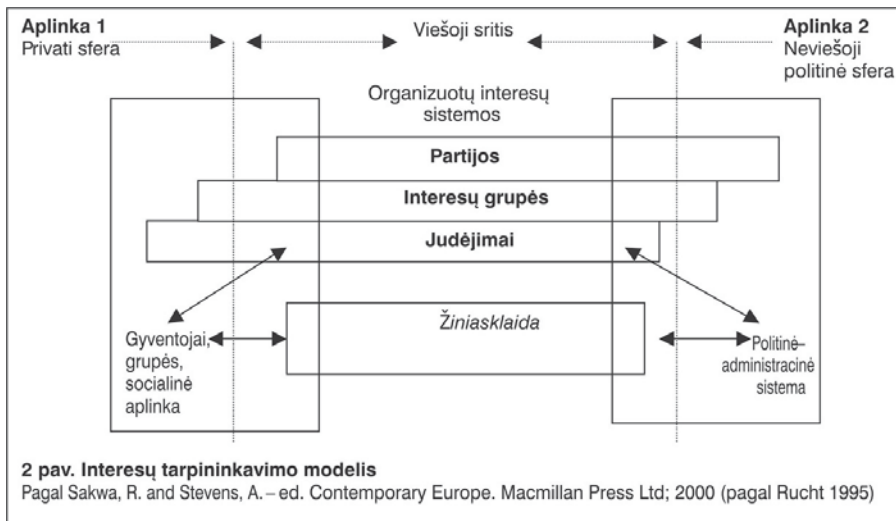
³ Konkrečių šalių pagrindinius skirtumus, lemiančius nevienodas interesų grupių sistemas žr. Wilson, 1990.

Politinės komunikacijos tipą lemia komunikacijos objektas ir komunikacinio proceso dalyviai. Dažniausiai politinės komunikacijos tyrimo objektais tampa rinkiminės kampanijos, politinių partijų komunikacija, politinių lyderių retorika bei įvairių politinių pranešimų pateikimo pobūdis. Bendriau politikos komunikacija gali būti suvokiama ir kaip visuotinė diskusija apie visuomenės rešursų paskirstymą, oficialią valdžią ir oficialias sankcijas. O nagrinėjant lobizmo komunikaciją svarbu, kad, be politinės retorikos, politikos komunikacija gali būti suvokiama dar ir kaip apimanti paralingvistinius ženklus bei politinius aktus, tokius kaip piketai ir protestai (McNair, 1999).

Taigi politinę komunikaciją iš esmės sudaro politikos dalyvių komunikacija, pasireiškianti tiek verbalinėmis, tiek elgesio formomis ir turinti politinį arba su juo susijusį turinį. Siekiant sudaryti aiškesnį pačių politinių dalyvių tarpusavio sąveikos ir padėties politiniame procese vaizdą, pateikiamos dvi schemas (1 ir 2 pav.).

Abiejuose pavyzdžiuose politikos dalyviai grupuojami į atskiras grupes arba kategorijas. Aukščiausiai kategorijai priskiriamas politinis elitas, kurį sudaro





valstybės valdžios institucijos ir realūs sprendimų priėmėjai (arba tiesiog politinė administracinė sistema). Pirminės grupės – tai visi šalies gyventojai ir piliečiai. Į šias grupes patenka kaimynai, draugai, šeima ir pan. Tarpininkaujantys arba tarpinės grupės – tai „stumiantys“, filtruojantys ir kontekstualizuojantys mechanizmai. Tokius mechanizmus sudaro organizuotų interesų sistemos (politinės partijos, interesų grupės, judėjimai, teroristinės organizacijos) bei kaip atskiras šios kategorijos dalyvis išskiriama žiniasklaida. Savarankiškų grupių padėtis sąveikavimo sistemoje gali kisti ar tuo pačiu metu užimti kelias pozicijas (pavyzdžiui, politinei partijai iš tarpinės grupės pereinant į politinį elitą).

Antrajame modelyje iliustruojamas interesų tarpininkavimo principas vertinamas papildomai atsižvelgiant į viešosios ir privačios sferų kontekstus. Priėjimą prie viešosios sferos turi bet kuris politinis veikėjas, o į neviešąją aplinką patenka privatus piliečių gyvenimas bei politinės administracinės sistemos segmentai, kurie yra atskirti nuo platesnės publikos. Interesų tarpininkavimo sistemos šiuo atveju atskiriamos viena nuo kitos pagal priėjimo prie skirtingų sferų galimybę. Partijos yra mažiau susijusios su socialine gyventojų aplinka, bet gana toli siekia valstybės sritį, įskaitant neviešus institucinius potvarkius. Interesų grupės užima simetriškesnę centro poziciją viešojoje sferoje, maždaug po lygiai būdamos susijusios tiek su socialine gyventojų aplinka, tiek su valstybinėmis institucijomis, tačiau ne tokiu mastu kaip politinės partijos (nes, pavyzdžiui, asociacijos nėra oficialiai atstovaujamos parlamente). Socialiniai judėjimai bene labiausiai yra susiję su piliečių gyvenimu, tačiau turi silpną

prieigą prie valstybės institucijų aplinkos. Pagaliau žiniasklaida yra susijusi su abiejomis viešosios sferos aplinkomis, tačiau nė vienos iš jų visiškai neapėmia. Priešingai, žiniasklaida, ruošdama ataskaitas apie viešosios sferos įvykius, kartu prižiūri kitas interesų atstovavimo sistemas, įskaitant ir politinės administracinės sistemos viešąsias sritis.

Taigi iš pateiktų politinio dalyvavimo ir interesų atstovavimo schemų matyti, kad interesų grupės yra organizuotų interesų sistemos teisėti dalyviai, kurie, atlikdami interesų atstovavimo ir tarpininkavimo funkciją, kartu su kitais politikos dalyviais priversti konkuruoti dėl politinio elito bei žiniasklaidos dėmesio.

Lobizmo komunikacijos ypatumai

Kiekviena interesų grupė, siekdama užsibrėžtų tikslų ir kuo didesnės įtakos politinio elito priimamiems sprendimams, yra priversta naudotis tam tikrais metodais. Pasirenkamus įtakos būdus arba, kitaip sakant, komunikacinio elgesio formas nulemia jau minėti interesų grupių tipai bei interesų grupių sistemos. Dažnai vyrauja nuomonė, kad ekonominių interesų grupių veikla yra paremta glaudesniais tiesioginiais ryšiais su valdžia, o visuomeniniai interesai, naudodami tam tikras išraiškos priemones, stengiasi atkreipti kuo daugiau visuomenės dėmesio. Taip pat ir pliuralistinėje interesų grupių sistemoje pastebimai dažniau naudojami atviri ir mases įtraukiantys metodai. Ir vis dėlto lobistinės praktikos pavyzdžiai rodo, kad griežtų taisyklių, nusakančių vienu ar kitu grupių komunikacinio elgesio būdus atitinkamoje situacijoje, nėra.⁴ Pagaliau, be jau minėtų veiksnių, lobistinės veiklos metodus lemia ir politinio proceso etapas, kuriame norima pradėti daryti įtaką. Jei politikos procesą suskaidysime į tokius etapus, kaip 1) problemos suvokimas ir jos įvardijimas; 2) problemos įtraukimas į darbotvarkę; 3) politikos formavimas; 4) sprendimų priėmimas; 5) politikos įgyvendinimas; 6) politikos analizė ir įvertinimas, tai sąmoninga lobistinė veikla niekada neprasisės tik sprendimų priėmimo etape. Kiekvienos aktyvios interesų grupės veikla ir komunikacija prasideda nuo paties pirmojo etapo pamažu keičiant tik komunikacijos formas ir intensyvumą. Pažymėtina, kad kai kurios interesų grupės lobistinės veiklos pasiekimu laiko jau vien tik problemos įtraukimą į svarstomų klausimų sąra-

⁴ Ne vienas pavyzdys pateikiamas nagrinėjant lobistinę veiklą ES. Žr. „Contentious Europeans. Protest and Politics in an Emerging Polity./ Ed. Dang Imig and Sidney Tarrow. Rowman & Littlefield Publishers, Inc. 2001.

šą, nepaisant, ar konkrečiu atveju yra priimamas suinteresuotai grupei palankus sprendimas, ar ne.

Apskritai siekiant įtakos naudojami patys įvairiausi metodai⁵. Kai kuriems jų yra būtinas tiesioginis priėjimas prie įstatymų leidėjų, kitais atvejais svarbesnis yra žiniasklaidos dėmesys ar visuomenės palaikymas. Todėl, remiantis Berry, galima išskirti tokias lobistinės taktikos kategorijas:

1) Tiesioginė komunikacija tarp lobistų ir valdžios atstovų. Ši taktika apima privačius, asmeninius susitikimus, problemos pristatymus vyriausybės nariams, pareiškimus parlamento komitetams bei tokius legalius veiksmus, kaip oficialaus nutarimo užginčijimas ar įsiterpimas į administracines procedūras.

2) Metodai, kai interesų grupės lobistinė veikla užsiima skatindamos masių (visos visuomenės ar didesnės jos dalies) aktyvumą.

3) Grupės gali bandyti pakeisti vyriausybės politiką, paveikdamos visuomenės nuomonę ar net lemdamos rinkimų rezultatus (Berry, 1977).

Šios trys taktikos atitinkamai įvardijamos kaip *tiesioginis lobizmas*, *lobizmas, pasitelkiant mases* ir *netiesioginis lobizmas*. Pažymėtina, kad gana dažnai lobistinė veikla skiriama tik į tiesioginį ir netiesioginį lobizmą, viešosios nuomonės formavimą priskiriant masių aktyvumo skatinimo sričiai. Be to, šalia tiesioginio ir netiesioginio lobizmo šiuo metu plačiai yra paplitęs ir *elektroninis lobizmas*.

Tiesioginis lobizmas

Tiesioginis lobizmas yra taktika, kurios metu lobistas tiesiogiai susitinka su valdžios atstovais. Asmeniniai susitikimai ir argumentų pristatymai vyriausybės atstovams ar parlamento nariams laikomi pačiais efektyviausiais komunikacijos būdais. Apibendrinti, kokiame hierarchijos lygyje komunikacinė lobisto veikla

⁵Pavyzdžiui, K. L. Schlozmanas ir J. T. Tierney išskyrė tokius įtakos būdus: liudijimas teismuose, tiesioginiai kontaktai, neformalių ryšių užmezgimas, politikos įgyvendinimo struktūrizavimas, įstatymų leidybos planavimas kartu su valdininkais, įstatymų siūlymai (juodraščių rengimai), taisyklių, reglamentų ir pan. siūlymai (projektų rengimai), pagalba komisijoms, paslaugų valdininkams darymas, įtakos panaudojimas skiriant į tam tikrus postus, darbinio tvarkaraščio formavimas, tyrimų rezultatų pristatymas, laišku siuntimas politikams, koalicijų sudarymas, žiniasklaidos panaudojimas, masinio laišku rašymo inicijavimas, plačiosios visuomenės lobistinės veiklos inicijavimas, organizacijos narių susitikimai su valdininkais, rinkimų rėmimas, balsavimo duomenų publikavimas, reklamos organizavimas, darbas rinkiminių kampanijų metu, viešas kandidatų parėmimas, dalyvavimas protesto akcijose, įstatymo efektų demonstravimas. (Schlozman, K.L. & Tierney, J. T. More of the same: Washington pressure group activity in decade of change. *Journal of Politics*, 45, 1983 iš Opfer, 2001)

intensyviausia, yra gana sunku. Tyrimai rodo, kad bendraujama su įvairiausio lygio asmenimis, tačiau labai dažnai lobistai stengiasi bendrauti su asmeniškai pažįstamais politikais – ilgamečiais draugais, bičiuliais. Todėl dažniausiai tiesioginio lobizmo, kuris dar vadinamas senamadišku lobizmu, esmę sudaro „uždaras“, vidinis žaidimas, kur pagrindiniais kožiriais tampa naudingos pažintys, geri ryšiai, lojalumas, specifinės, per patirtį įgytos žinios. Nors naudojantis asmeninių kontaktų taktika stengiamasi kalbėtis su žmonėmis, kurie jau iš anksto pritaria iškeltam klausimui, vis dėlto verta pažymėti, kad profesionalus lobistas neapsiriboja vien draugų būreliais.

Be asmeninių susitikimų, kartais kaip atskira tiesioginio lobizmo forma pateikiamos ir tokios komunikacinės priemonės, kaip telefoniniai pokalbiai, laiškų, elektroninių laiškų ir faksogramų siuntimas atskiram įstatymų leidėjui arba to paties turinio laiško išsiuntimas keliems ar daugeliui politikų.

Kaip pastebi J.Tierney, lobistinės kampanijos, nukreiptos į plačiąją visuomenę, gali būti efektyvios informuojant ir mobilizuojant publiką, tačiau jos taip pat yra ir nenuspėjamos. Pranešimas gali būti nesuprastas, tikėtinas atsakas gali niekada nesimaterializuoti, o pati kampanija sužlugti, sukeldama tik oponentų reakciją (Tierney, 1992). Todėl, siekdamos argumentus pristatyti labiau kontroliuojamu ir tinkamu būdu, grupės dažnai naudoja tiesioginius ryšius. Be to, tiesioginis lobizmas kaip konkreti taktika neretai pasirenkamas ir dėl pačių klausimų sudėtingumo. Dažnai sprendžiama problema būna pernelyg komplikuota, paini bei reikalaujanti specifinių žinių, kad ją būtų galima suprantamai pateikti plačiajai visuomenei ar net tikėtis jos paramos. Svarbu ir tai, kad tiesiogiai dirbdami su įstatymų leidėjais lobistai tampa savotiškais politikų patarėjais ir pateikia jiems įvairią informaciją, tyrimų duomenis, atstovauja kitokiai pozicijai, prisideda prie įstatymų projektų rengimo.

Nors tiesioginio lobizmo metodai sukelia daugiausia neigiamų asociacijų, objektyviai vertinant šią lobistinės veiklos dalį tampa akivaizdu, kad jokia rimta lobistinė kampanija nėra įsivaizduojama be lygiagrečiai su kitais metodais vykdomo tiesioginio lobizmo. Atkreipti politikų ir valdžios institucijų dėmesį į konkretų klausimą galima ir kitais, daug viešesniais būdais, tačiau pradėjus problemą nagrinėti, aiškinantis detales ir konkrečius faktus, diskutuojant ir derantis, tiesioginių susitikimų išvengti nėra įmanoma, o ir kitų alternatyvų beveik nėra. Net taikant kitas taktikas, esant sudėtingai bylai, atskiruose politinio proceso etapuose tiesioginiai susitikimai tampa paprasčiausiai būtini.

Apskritai esminis reikalavimas tiesioginei lobistinei veiklai yra komunikacinė kompetencija – sugebėjimas tinkamai ir profesionaliai pateikti rūpimą pro-

blemą.⁶ Akivaizdu, kad siekiant daryti įtaką visos valstybės mastu neužtenka tik žinoti interesus ir bet kokiais spaudimo būdais siekti įstatymo pakeitimų, norint apginti savąją poziciją. Užsiimant civilizuota lobistine veikla, savi interesai turi būti vertinami kitų interesų kontekste, aiškiai suvokiant galimus prieštaravimus ir jų priežastis. Todėl informacijos rinkimas, tyrimai, nuolatinis aplinkos monitoringas, tinkamas problemos suformulavimas ir objektyviai motyvuotų sprendimų siūlymas sudaro tiesioginės lobistinės veiklos pagrindą.

Lobizmas pasitelkiant mases

Visuomenės parama atskiroms interesų grupėms ar konkrečiai lobistinei kampanijai yra be galo svarbi. Siekiant veikti priimamus politinius sprendimus reikalinga, kad tokiems sprendimams pritartų kiek galima daugiau žmonių. Toks yra politikų siekis, tuo pačiu principu tenka vadovautis ir lobistiniams veikėjams. Tačiau viena yra suvokti masių palaikymo reikšmę, o kita – priversti visuomenę įsitraukti į bendrą veiklą. Dėl šios priežasties yra atliekami ir sociologiniai, ir psichologiniai tyrimai, kurie leistų nustatyti bendrą žmonių dalyvavimo masinėse kampanijose paskatos pagrindą.

Lobizmo pasitelkiant mases taktika gali būti trejopa: tai gali būti politiniai protestai, laiškų rašymo metodas ar įtakingo asmens pagalba.

Politiniai protestai. Šią taktiką, kai organizuojamos gatvių demonstracijos, piketai, streikai, dažniausiai naudoja visuomeninių interesų grupės.

Nesvarbu, ar demonstracija yra viena iš taktikų, ar derinama su kitomis priemonėmis, ja visų pirma siekiama patraukti žiniasklaidos dėmesį, o kartu įtraukti ir visą visuomenę. Protestuojantieji, pasinaudodami masinių informavimo priemonių dėmesiu, siekia sulaukti visuomenės sąmoningumo ir informuotumo apie konkretų klausimą. Be to, šia taktika tikimasi pasiekti didesnio valdžios institucijų jautrumo ir atidumo iškeltai problemai. Pagaliau tikimasi, kad žiniasklaidos dėmesys suteiks daugiau galių ir taps viena iš priemonių grupei siekiant savo politinių tikslų. Čia remiamasi prielaida, jog ir politikai domi-

⁶ Amerikietiško leidimo lobizmo vadovėliuose pateikiamos labai išsamios tinkamo komunikacinio elgesio, reikalingo asmeninių susitikimų metu, instrukcijos. Tokio pobūdžio „Sėkmingo lobizmo“ vadovuose galima rasti informaciją pradedant dokumentais ir tyrimų duomenimis, kurie turėtų būti bet kurio lobisto aplanke, baigiant patarimais dėl aprangos, veido išraiškos, balso tembro, mandagumo sakinių ir t. t. Žr., pavyzdžiui, Wittenberg, Ernest and Wittenberg, Elisabeth. *How to Win in Washington: Very Practical Advice About Lobbying the Grassroots and the Media.* – Cambridge: Blackwell Publishers, 1994.

si tuo, kuo domisi žiniasklaida, t. y. akcentuojama žiniasklaidos įtaka sudarant politinį tvarkaraštį.

Laiškų rašymas. Viena pačių populiariausių taktikų yra laiškų rašymo kampanijos. Nuo laiškų rašymo tiesioginio lobizmo atveju laiškų rašymo kampanijos skiriasi masiškumu. Šiuo atveju laiškus rašo ne vienas asmuo (nesvarbu, ar tai būtų nepriklausomas pilietis, ar profesionalus lobistas), bet į procesą bando įtraukti kuo didesnę visuomenės dalį. Ši taktika remiasi prielaida ir viltimi, jog į laiškus, pasiekiančius valstybės institucijas, yra atsižvelgiama.

Galima išskirti kelis bendrus laiškų rašymo kampanijų tipus, inicijuojamus visuomenės interesų grupių. Pirmuoju atveju masiniai kreipimaisi į plačiąją visuomenę pateikiami kaip reklama leidiniuose, televizijoje ar pan. Tokiomis reklamomis žmonės yra skatinami rašyti savo išrinktiems parlamento nariams ar kurių nors komitetų vadovams ir asmeniškai išdėstyti rūpimą problemą. Kartais tokios reklamos turi kuponinio tipo laiškus, kuriuos galima tiesiog nuplėšti, pasirašyti ir išsiųsti. Jau parašytus laiškus, į kuriuos tereikia įterpti keletą asmeninių sakinių, galima atsisiųsti ir iš interneto.

Jei interesų grupė pasižymi dideliu narių skaičiumi, paramos mobilizavimas gali būti vykdomas per organizacijos vidaus leidinį. Tokiuose leidiniuose, be išsamios problemos analizės bei kitos informacijos, dažnai pateikiama konkreti aktyvios veiklos schema.

Įtakingų narių pagalba. Šios taktikos principas yra prašyti įtakingų organizacijos narių, visuomenės veikėjų pagalbos bendraujant su valdžios atstovais. Šis metodas yra taip pat labai populiarus ne tik tarp privačių, siaurų interesų siekiančių grupių, bet ir tarp visuomeninių interesų grupių. Pasinaudoti trečiuoju asmeniu yra siekiama tada, kai nėra kitų būdų pasiekti valdžios atstovų, arba jei tie būdai neveiksmingi. Pažymėtina, kad prieinamumas negali būti atskiriamas nuo įtakos, todėl įtakingo asmens pagalba apima ir spaudimo elementus, o ne tik pranešimo perdavimą. Amerikietiško lobizmo tradicijoje rėmėjų ieškoma visur, pradedant filmų žvaigždėmis, sportininkais, baigiant astronautais.

Netiesioginis lobizmas

Netiesioginis lobizmas glaudžiai siejasi su masių paramos skatinimo metodais, tačiau kaip metodų grupė aptariamas atskirai, nes šiuo atveju yra svarbiau ne tiek tiesioginis visuomenės dalyvavimas sprendžiant konkretų klausimą, kiek bendras visuomenės informuotumas ir sąmoningumas bei viešosios nuomonės formavimas.

Netiesioginis lobizmas yra tokia taktika, kai interesų grupė dėmesį stengiasi užsitarnauti ne tiesioginės komunikacijos būdu, bet kitais būdais. Pavyzdžiui, *rinkiminių kampanijų rėmimo fondai, tyrimų rezultatų paskelbimas ir ryšiai su visuomene*.

Rinkiminių kampanijų rėmimo fondai. Rinkiminių kampanijų rėmimo fondų kūrimo taktika daug dažniau naudojasi privačių interesų nei visuomeninių interesų grupės. Organizacijos, naudojantys šią taktiką, įkuria ir išlaiko kampanijų fondus, skirtus kandidatams į parlamentą. Tokiu būdu galima paremti jau esamus politikus arba tuos kandidatus į parlamentą, kurie laikosi „tinkamos“ politinės pozicijos. Rėmimo fondai taip pat padeda pelnyti politikų palankumą ir taip užtikrina lengvesnį prieinamumą, kai reikia jų pagalbos.

Šalyse, kur tokie rėmimo fondai yra įteisinti, juos kiek riboja nemaži mokesčiai. Apskritai ši taktika yra gana brangi, ir taip lieka mažai lėšų kitokiai lobistinei veiklai. Rėmimo fondų taktika yra beveik visuomet derinama su kitomis ir naudojama tik kaip pagalbė.

Tyrimų rezultatų paskelbimas ir ryšiai su visuomene. Vienas iš būdų išprovokuoti įstatymų leidėjų dėmesį yra publikuoti tyrimų rezultatus arba užsiimti ryšiais su visuomene. Šiuo atveju lobistai siekia žiniasklaidos, kartu ir plačiosios visuomenės dėmesio. Tai bandoma padaryti klasikiniiais ryšių su visuomene metodais – dažniausiai naudojantis masinių informavimo priemonių teikiamomis galimybėmis (publikacijos, spaudos konferencijos ir pan.).

Tyrimų rezultatų publikavimas ir kitos ryšių su visuomene programos atlieka dvi funkcijas. Viena vertus, bandoma sukelti visuomenės nepasitenkinimo reakciją, jei tyrimai įrodo blogai vykdomos politikos kaltę. Kita vertus, yra siekiama visuomenės sąmoningumo atsiradimo. Informacija, reklama, publikacijos visuomenėje yra siekiama sukelti vidinį pokyčio troškimą.

Neretai aktyvios interesų grupės ryšių su visuomene priemonėmis siekia atkreipti dėmesį ne tik į konkretų klausimą, bet ir į pačią organizaciją, jos siekius, keliamus tikslus ir reikalavimus. Ypač visuomeninių interesų grupių tokiais atvejais rengiamos kampanijos dažnai yra reksmingos ir provokuojančios, taikantys į auditorijos emocijas, besiremiančios pykčio arba prietaringumo sukėlimu. Tokie akcijose (tiek reklamose, tiek renginiuose) dažnai naudojamos šokiruojančios vaizdinės priemonės (pavyzdžiui, abortiniai embrionai, pažeisti maisto produktai ar pan.).

Apskritai susiformavus atskirai politinio konsultavimo industrijai, prakalbus apie politinį marketingą ir politinės vertės grandinę, kurioje komunikacija yra neatsiejama politikos vadybos dalis, interesų grupės taip pat negali atsiriboti nuo naujų galimybių ir reikalavimų. Siekiant maksimalios įtakos, lobistinėse

kampanijose naudojami visi naujausi marketingo metodai, o trumpalaikės kampanijos virsta permanentinėmis kampanijomis, kai be pertraukos yra organizuojami rutininiai veiksmai, tokie kaip spaudos konferencijos, susitikimai ir kiti viešieji renginiai. Akivaizdu, jog šiuolaikinėse „mediatizuotose“ visuomenėse žiniasklaidos dėmesys atlieka ir įteisinantį vaidmenį.

Elektroninis lobizmas

Šiuolaikinių technologinių galimybių dėka didelė politinio proceso dalis persikelia į internetinę erdvę. Vietinės ir nacionalinės vyriausybės internetą naudoja informacijos sklaidai bei gyventojų apklausoms, kai kuriose šalyse valstybiniuose tinklapiuose publikuojami įstatymų juodraščiai, kuriuos galima aptarti ar pateikti savo pastabų, rinkimų kandidatai čia rengia debatus, o įvairiausių interesų grupių ir pačių keisčiausių socialinių judėjimų šioje aplinkoje tiesiog knibždėte knibžda. Nors savo esme *elektroninis lobizmas*⁷ nesiskiria nuo „paprastojo“, šis metodas turi keletą išskirtinių bruožų. Įvairiausio pobūdžio lobistiniuose tinkluose⁸ galima išmokti tapti lobistu, prisijungti prie lobistinės kampanijos ar dalyvauti atskiros problemos diskusijose. Dauguma tokių tinklų turi savas duomenų bazines, todėl esant reikalui virtualūs lobistai gana nesunkiai ir operatyviai gali organizuoti masių paramą. Interesų grupei arba šiuo atveju tiesiog „klientui“ tereikia iš daugybės kategorijų pasirinkti sritį, į kurią patenka jo interesai ir nurodyti keletą gana bendro pobūdžio duomenų.

Užsiimant elektroniniu lobizmu paprasčiausiai išnaudojamos technologinės interneto galimybės. Tokia veikla apima tinklo naršymą ieškant informacijos, tinklapių kūrimą ir informacijos juose talpinimą, elektronines publikacijas ir laiškų perdavimą elektroniniu paštu, tinklo naudojimą rengiant diskusijas, formuojant koalicijas, planuojant ir koordinuojant visą veiklą. Aktyvioje veikloje internetas yra patogus dėl sąlyginio savo pigumo bei geografinių ribų neturėjimo. Kelios grupės, kurių narių skaičius svyruoja nuo dviejų asmenų iki milijono gali lengvai susisiekti bendros ir rūpimos problemos sprendimui, o organizacijos nariams ir rėmėjams patogiu prisijungti prie lobistinės kampanijos esant bet kurioje geografinėje vietoje ir net bandyti įtakoti užsienio šalių politiką. Didelė dalis internete egzistuojančių in-

⁷Angl. klb. sutinkamas ir *cyberadvocacy*terminass.

⁸Vadinamieji *lobbynet* arba *NetAction*.

teresų grupių dirba duomenų apsaugos, vartotojų privatumo, tarptautinės prekybos ir pan. klausimais.

Apskritai socialinių judėjimų arba interesų grupių veikloje internetas naudojamas informacijos rinkimui, publikavimui, dialogo vedimui, veiksmų koordinavimui bei tiesioginei lobistinei veiklai, nukreiptai į sprendimų priėmėjus.

Elektroninio lobizmo atveju į virtualią erdvę gali būti perkeliamos ir aktyvesnės lobistinės veiklos formos, primenančios realiai rengiamas protesto akcijos. Tokiu atveju pertraukiant įprastas procedūras naudojami kompiuterinių piratų metodai. Tokios veiklos apima tinklinius streikus, virtualias blokadą, elektroninius potvynius, kompiuterinius išbrovimus bei kompiuterinius virusus.

Virtualių streikų ir blokadų tikslas, kaip ir tradicinių demonstracijų atveju, yra atkreipti į save dėmesį pertraukiant įprastas operacijas ir neleidžiant prieiti prie reikalingų informacijos šaltinių. Virtualių streikų metu aktyvistai masiškai lanko pasirinktos (politinės) organizacijos tinklapį ir stengiasi sukelti tokią eisimo grūstį, kad kiti vartotojai negalėtų patekti į norimą tinklą. Pažymėtina, kad tokios akcijos padeda atkreipti ne tik pasirinktos politinės organizacijos, bet ir žiniasklaidos dėmesį, ir sudaro palankias sąlygas platesniam veikimui bei kitų metodų taikymui.

Be virtualių streikų, žinomi ir elektroniniai potvyniai arba virtualios blokadų, kai valstybės institucijos elektroninio pašto dėžutės yra užtvindomos tūkstančiais žinučių, kurios nepraleidžia kitų reikalingų pranešimų.

Taigi pasinaudodamos technologinėmis galimybėmis atskiros interesų grupės ne tik koordinuoja savo veiklą, bet suranda naujų spaudimo darymo būdų. Kai kurios iš priemonių gali pasirodyti pernelyg šiurkščios ar vaikiškos, tačiau svarbiau yra net ne konkrečių metodų naudojimas, o pats lobistinės veiklos perkėlimas į virtualią erdvę. Tokioje aplinkoje apie save gali pareikšti net ir tokios grupės, kurios kitomis aplinkybėmis išvis neturėtų galimybės nei sužinoti apie vienodus interesus, nei stengtis juos apginti. Daugybė grupių neturi žurnalistus dominančios informacijos ar išteklių efektyviems ryšiams su visuomene, todėl internetas tokioms grupėms tampa vienintele prieinama komunikacijos ir spaudimo darymo priemone.

Apskritai internetinis lobizmas, kur veikia pačios keisčiausios interesų grupės, atlieka ne tik tikslų siekimo funkciją, bet įgyja ir pramogos elementų. Lobizmas, kaip beveik ir visa kita, virtualioje erdvėje patenka į plataus vartojimo prekių sąrašą, kur pagal savo pasirinkimą galima tapti ir vartotoju, ir klientu, ir pačios paslaugos teikėju.

Interesų grupių koalicijos

Be jau minėtų veiksnių, interesų grupės pasirenkamų metodų derinimas priklauso ir nuo organizacijos išskeltų tikslų, ir nuo turimų resursų. Konkuruojant dėl politinio elito dėmesio įvairioms grupėms kartais savo tikslų siekti geriau ne savarankiškai, bet sąjungoje su panašių idėjų turinčiomis kitomis organizacijomis, t. y. sudarant interesų grupių koaliciją.

Kaip lobistinė strategija, kooperatyvinis lobizmas yra gana populiarus dėl iš sudarytos koalicijos gaunamos naudos. Pradėjus kooperatyvinį lobizmą pasidalijama tiek finansiniais, tiek informaciniais ištekliais.

Yra skirtingų nuomonių, vertinančių į koaliciją įstojusią mažų organizacijų gaunamą naudą ir patiriamą žalą. Vieni autoriai teigia, jog būdamas koalicijose mažos organizacijos turi galimybę parodyti savo galią, yra palankios didesnių organizacijų (Berry, 1977). Kiti autoriai teigia, jog mažos ir ne tokios pajėgios grupės vengia koalicijų, nes bijo prarasti savo identitetą susijungusios su didesnėmis, pajėgesnėmis ir geriau organizuotomis grupėmis (Godwin, 1988).

Apskritai koalicijos sudaromos pagal juose dalyvaujančių organizacijų aktyvumą ir jų pajėgumą pritraukti rėmėjus ir skiriasi patvarumo laipsniu. Pavyzdžiui, *priklausomos* koalicijos yra tokios, kur viena interesų grupė yra dominuojanti tiek aktyviu dalyvavimu, tiek išteklių atžvilgiu, o kitos interesų grupės dalyvauja bendroje lobistinėje veikloje, bet jų balsai priimant sprendimus yra antraeiliai. Tokios koalicijos yra trumpalaikės ir nepatvarios bei dažnai susiformuoja, kai viena pakankamai pajėgi interesų grupė siekia išorinės paramos. Sudarant *dalyvių* koaliciją nė viena grupė nėra dominuojanti, tačiau kuri nors viena grupė gali imtis koordinuojančių veiksmų. Tokioje koalicijoje bent dvi organizacijos yra labai aktyvios ir finansiškai įgalios. Šio tipo koalicijos taip pat dažniausiai yra laikinos, nesusisaistančios tvirtesniais ryšiais. Pagaliau *nepriklausomos* koalicijos yra ilgalaikės, bet ir sunkiausiai suformuojamos. Jos dažnai turi atskiras kontoras ir nepriklausomus darbuotojus. Šio koalicijos tipo interesų grupės paprastai siekia ilgalaikių tikslų.

Šalyse, kur lobizmas yra natūrali politinio gyvenimo dalis, tarp koalicijų vyksta net konkurencija, ir kai kurios interesų grupės priklauso iš karto kelioms koalicijoms.

Pažymėtina, jog koalicijų sudarymas yra kartu ir naujas interesų grupių bei socialinių judėjimų bruožas. Atskirais atvejais į vieningą veiklą susijungia be galo skirtingus ir net prieštarigus interesus ir vertybes turinčios grupės. Kartais viena problema sujungia ekopacifistus, moterų grupes, tokias alternatyvias grupes, kaip pagonių bendruomenės ir pan.

Interesų grupių veikla globalioje aplinkoje

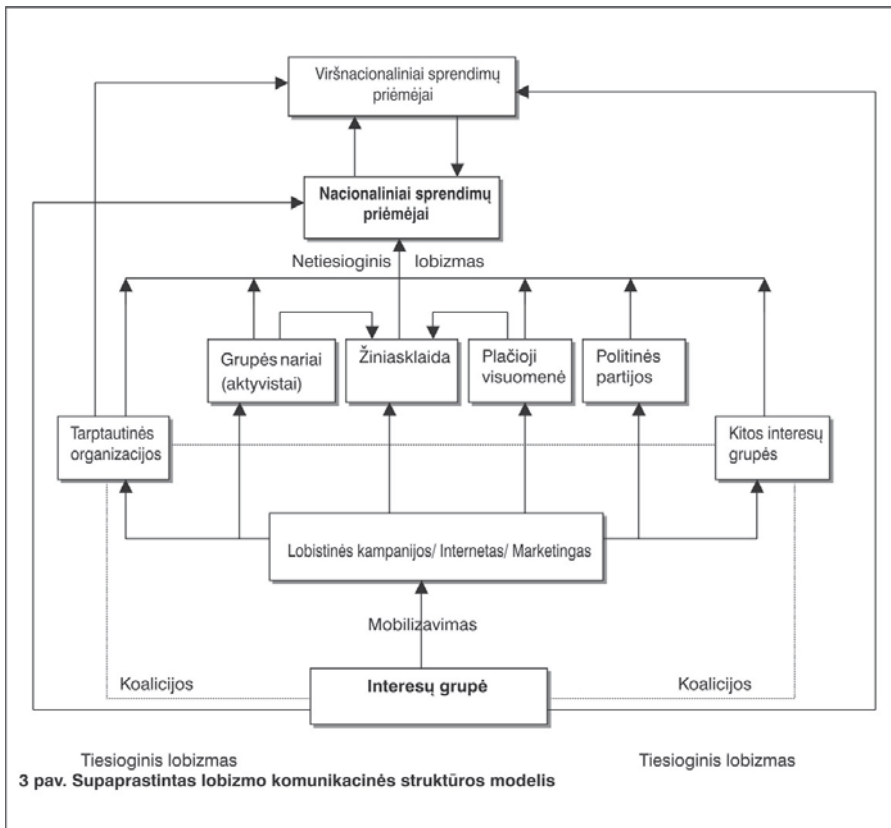
Konkretūs interesų grupių komunikaciniai metodai buvo aptarti kaip galimi įtakos darymo būdai, nukreipti į vietinės valdžios institucijas. Tačiau, nacionalinėms valstybėms stojant į politines ir ekonomines sąjungas, ratifikuojant tarptautinių organizacijų norminius aktus ir apskritai vykstant galios persiskirstymui bei atsirandant viršnacionaliniams valdžios centrams, interesų grupėms savo įtaką taip pat vis dažniau iš vietinio lygmens tenka perkelti į tarptautines platumas. Vienas iš ryškiausių viršnacionalinio galios centro pavyzdžių galėtų būti Europos Sąjunga, pasižyminti savarankiška politinių institucijų ir politinio proceso sistema. Lobistinė veikla ES yra platus ir atskiras klausimas, kuriam skiriamos atskiros studijos. Šiuo atveju paminėsime tik kelis su interesų grupių komunikacine elgsena susijusius aspektus, leisiančius nors iš dalies įsivaizduoti plačias interesų grupių veiklos galimybes.

Visų pirma svarbus interesų grupių politikos bruožas yra tas, kad ES aplinkoje nesiformuoja visiškai nauja ir nepažįstama interesų grupių ir valdžios institucijų ryšių sistema. Priešingai – kaip pažymi S. Mazey ir J. Richardsonas, simbiotiniai santykiai tarp atskirų interesų grupių ir nacionalinių valdžios institucijų, pastebimi tokiose šalyse narėse, kaip Didžioji Britanija, Vokietija, Olandija, Danija ar Švedija, yra perkeliama į ES lygmenį (Mazey, Richardson, 1996). Todėl nenuostabu, kad iš dalies į naują lygmenį perkeliama ir ta pati lobistinės veiklos kultūra bei nacionaliniu lygmeniu naudoti komunikaciniai metodai. Be to, daugelyje šalių išvengiama tendencija, jog gausėjant interesų grupių, veikiančių viršnacionaliniu lygiu, padidėja ir nacionaliniu lygmeniu dirbančių grupių skaičius. Pagaliau, kadangi ES iš principo siekiama atstovauti nacionaliniams, o ne specialiesiems interesams, interesų grupės negali tiesiog persikelti į didesnę erdvę ir visai užmiršti ryšių su nacionalinėmis valdžios institucijomis. Pažymėtina ir tai, kad nors atskirų šalių interesų grupės savo tikslų globalioje aplinkoje kartais gali siekti koaliciniu principu, tačiau ta pati globali aplinka didina ir konkurenciją, kuri sąlygoja ypač didelės komunikacinės kompetencijos poreikį.

Taigi atsižvelgiant į globalizacinius aspektus, reikėtų pabrėžti, kad interesų grupių, veikiančių globalioje aplinkoje, veikla netampa automatiškai nukreipta tik į viršnacionalinį elitą. Nors tokia veikla išsiplečia, mažiau svarbūs išlieka ir ryšiai su nacionalinėmis institucijomis bei šalies visuomene.

3. APIBENDRINTA LOBIZMO KOMUNIKACIJOS STRUKTŪRA

Siekiant apibendrinti aptartus lobistinės veiklos metodus buvo sudarytas supaprastintas lobizmo komunikacinės struktūros modelis (3 pav.):



Modelio pagrindas ir išeities taškas yra bet kokia interesų grupė. Nors anksčiau pateiktuose politikos dalyvių modeliuose interesų grupė yra vaizduojama politinio proceso viduryje, šiuo atveju aiškumo ir paprastumo dėlei nėra kreipiamas dėmesys į grupės tarpininkavimo tarp visuomenės ir valdžios institucijų funkciją. Sudarant komunikacinės struktūros modelį į interesų grupę žvelgiama kaip į komunikacinį procesą inicijuojantį elementą. Pažymėtina, kad šiuo atveju taip pat nėra kreipiamas dėmesys į interesų grupės tipą ir kategoriją. „Interesų grupė“ čia apibendrintai apima tiek komercinius, tiek visuomeninius interesus.

Aukščiausiam lygmenyje vaizduojami nacionaliniai ir viršnacionaliniai sprendimų priėmėjai kaip pagrindinis ir galutinis bet kokios lobistinės komunikacinės veiklos tikslas. Modelio viduryje atsiduria visos kitos publikos, kurioms daromas poveikis: tarptautinės organizacijos, konkrečios grupės nariai (aktyvistai), plačioji visuomenė (arba atskiri jos segmentai), politinės partijos, žiniasklaida ir kitos interesų grupės. Prie „kitų“ interesų grupių čia priskiriamos ne tik tuos pačius interesus atitinkančios grupės, bet ir alternatyvių interesų grupės bei kitos suinteresuotos organizacijos plačiąja prasme. Rodyklėmis nurodoma poveikio kryptis ir veikiami elementai.

Kaip matyti iš schemos, interesų grupių komunikacijos struktūrą sudaro tiesioginio poveikio metodai – tiesioginis lobizmas ir netiesioginio poveikio metodai, kur šiuo atveju paprastumo dėlei netiesioginiu lobizmu apibendrinamos kitos jau nagrinėtos lobizmo formos: masių mobilizavimas, viešosios nuomonės veikimas ir elektroninio lobizmo netiesioginės įtakos būdai.

Netiesioginio lobizmo atveju komunikacija yra dvipakopė. t. y. iš pradžių savarankiškų lobistinių kampanijų, marketingo, internetinio ryšio ir kitais metodais yra mobilizuojama visa visuomenė, atskiri visuomenės segmentai, žiniasklaida arba kiti galios centrai, tokie kaip kitos interesų grupės arba tarptautinės organizacijos. Pastarąsias organizacijas galima paskatinti veikti savarankiškai arba sudaryti su jomis įvairaus pobūdžio koalicijas (paveikslė pažymėta punktyrais).

Mobilizuoti visuomenės segmentai gali pradėti veikti sprendimų priėmėjus tiesiogiai (pavyzdžiui, laiškų kampanijos) arba kitomis politinės raiškos priemonėmis (pavyzdžiui, protestais (tiek realiais, tiek virtualiais) bandyti patraukti politinio elito arba žiniasklaidos dėmesį.

Antra vertus, mobilizavus atskirus visuomenės segmentus ir paskatinus juos lobistinei veiklai, interesų grupė turi aktyviai kontroliuoti savo veiklą bei aiškiai formuluoti savo siekius ir tikslus, lygiagrečiai naudodama taip pat tiesioginio lobizmo metodus.

Apskritai svarbiausias dalykas, kurį norėta pademonstruoti šiuo modeliu yra tai, jog brandžiose demokratijose interesų grupių veikla neapsiriboja tik uždara samdytų lobistų veikla, ypač suaktyvėjančia įstatymo priėmimo išvakarėse. Atrodytų, paprastą lobistinės veiklos suvokimą kaip „ryšiai su valdžia“ derėtų vertinti iš platesnės perspektyvos, labiau atsižvelgiant į grupės interesų tarpininkavimo funkciją ir su tuo susijusius įvairiapusių ryšius bei jų pagrindu susiformuojančius komunikacinius tinklus.

Interesų grupių politika ir aktyvi lobistinė veikla yra sudėtingas, prieštaringai vertinamas ir kintantis reiškinys. Skyriuje pateikiamas lobizmo komunikacinės struktūros modelis, apibendrinantis pagrindinius organizuotų interesų ko-

munikacinio elgesio būdus siekiant veikti sprendimų priėmėjus. Pasirenkamus spaudimo metodus iš dalies nulemia interesų grupės tipas, visuomenėje esanti interesų grupių sistema bei politinio elgesio kultūra. Vienais atvejais dažniau naudojami uždaresni – tiesioginio lobizmo metodai, kitais – atviresni – netiesioginės lobistinės veiklos būdai, tačiau bet kuriuo atveju lobistinė veikla neturėtų būti prilyginama paprasčiausiems „ryšiams“, nes civilizuotas lobizmas remiasi viešumu, kuris, beje, suteikia daugiau ir įvairesnių įtakos galimybių. Be neabejotinai svarbaus ir reikšmingo vienpakopio *tiesioginio lobizmo*, į komunikacinę lobizmo struktūrą patenka daugiapakopės *netiesioginio lobizmo* formos. Čia komunikacinės veiklos tinklai apima ne tik valdžios institucijas, bet ir visą visuomenę arba atskirus jos segmentus, žiniasklaidą, kitas interesų grupes, tarptautines organizacijas, politines partijas, pagaliau viršnacionalinius sprendimų priėmėjus, o pačių lobistinių kampanijų strategijoms įgyvendinti naudojami įvairiausi komunikacijos vadybos metodai, politinio marketingo elementai. Apskritai vykstant pokyčiams visoje politinės komunikacijos sistemoje, interesų grupėms, kaip ir kitiems politiniams komunikacijos veikėjams tenka prisitaikyti prie kintančių politinio dalyvavimo sąlygų, atsižvelgti į komercialumą, globalizacijos, interaktyvumo reikalavimus, kurie interesų grupių veiklai dažniau yra palankūs nei nenaudingi.

Pripažįstant faktą, kad kai kurie skyriuje pateikti pastebėjimai gali pasirodyti pernelyg idealizuojantys interesų atstovavimą per interesų grupių veiklą, ir tai, kad čia nebuvo nagrinėjamas faktas, jog vienų grupių interesų apskritai yra labiau paisoma nei kitų, o atskirų visuomenės segmentų interesai išvis nėra organizuoti, skyriuje norėta pabrėžti atviro interesų komunikacinio elgesio prasmę. Svarbu, jog interesų grupės, disponuodamos įvairiais tyrimais ir detalios informacija, kurią pateikia tiek įstatymų leidėjams, tiek plačiajai visuomenei, prisideda prie demokratinio visuomenės valdymo, atlieka savotišką valdžios kontrolę, pagaliau šviečia visuomenę atskirais politiniais klausimais bei skatina pilietinį aktyvumą. Todėl ir platesnis komunikacinių galimybių bei lobizmo komunikacinės struktūros suvokimas galėtų prisidėti prie profesionaliosios interesų atstovavimo, kai grupinis aktyvumas pasireiškė ne bendro nepasitenkinimo ir abstrakčių, aiškiai nesuformuluotų reikalavimų išreiškimu, bet sąmoninga, kryptinga ir kūrybinga veikla.

IV skyrius.

LIETUVIŠKOSIOS LOBISTINĖS VEIKLOS YPATUMAI

Lietuvos Respublikos Seimui priėmus Lobistinės veiklos įstatymą (VIII – 1749) nuo 2001 metų pradžios Lietuvoje atsirado lobisto institucija. Pirmieji oficialiai į „Lobistų sąrašą“ įrašytų lobistų veiklos žingsniai praktiškai įgyvendinant minėtą įstatymą parodė, kad legalios lobistinės veiklos problemos yra žymiai didesnės nei buvo tikėtasi. Ypač svarbus ir aktualus propagavimo, švietimo aspektas.

Lobizmas kaip sąvoka tiek žiniasklaidoje, tiek buityje turi daugiau negatyvių niuansų negu pozityvių, o „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ šio žodžio tiesiog nėra. Lobizmas iš esmės yra tokia pat sena veikla, kiek istoriškai egzistuoja valstybės valdžia. Lobizmas (angl. *lobby* – vestibulius, kuluaras, koridorius) kaip institucija atsirado XIX amžiuje Amerikoje, remiantis garsiąja pirmąją Amerikos Konstitucijos pataisa (Biliu): „Kongresas negali išleisti nė vieno įstatymo, mažinančio žodžio laisvę ar žmonių teisę į taikius sambūrius, reikalaujančius atitaisyti vyriausybės klaidas“.

Galima būtų pastebėti, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25, 33, 35, 36 straipsniai taip pat kalba apie šias teises. Taigi lobizmas yra suinteresuotų grupių veikla, siekianti paveikti politikus, kad jie priimtų neišvengiamus, reikiamus arba palankius tik išskirtoms grupėms politinius sprendimus. Legalus lobizmas deklaruoja užsakovus, jų interesus ir tuo tikslu leidžiamus ar išleistus finansinius resursus. Be to, sumažina įstatymų leidybos kaštus, nes įstatymų leidybai naudojamas privatus kapitalas. Nelegalus lobizmas slepia savo užsakovus, jų interesus bei tuo tikslu leidžiamas ar išleistas lėšas. Šiuo atveju įstatymų leidybos kaštai didėja, nes dažnai saviems lobistiniams interesams yra naudojamos valstybės biudžeto lėšos.

Legalus lobizmas (toliau tiesiog lobizmas) yra teigiamas ir skatintinas reiškinys. Lyginant su tiesioginiu įstatymų leidybos procesu jis apima žymiai platesnę veiklos sritį. Lobistas turi ne tik paruošti maksimaliai juridiskai sutvarkytus

įstatymų projektus ar pataisų tekstus, bet ir juos pristatyti remiantis visuomeninėmis apklausomis, išsamia dokumentų analize, specialistų išvadomis bei įvertinti įvairių interesų grupių interesus. Kadangi lobizmas viešai atstovauja įvairių visuomenės grupių interesams, atsiranda galimybė labai operatyviai ir profesionaliai reaguoti į visas valstybės realijas ir problemas bei su mažiausiais kaštais atlikti daugumai naudingas įstatymų korekcijas, o ruošiant naujus įstatymus – minimaliai naudoti valstybės biudžeto lėšas.

Kita, bet ne mažiau svarbi, detalė yra ta, kad lobizmas atlieka ir edukacinį vaidmenį ir ne vien tik tarp visuomeninių grupių, bet ir tarp valstybės tarnautojų bei Seimo narių. Viešas problemų įvardijimas skatina profesionalias diskusijas, o neįvardinti interesai problemų svarstymą daro tiesiog neįmanomą. Lobizmas skatina valstybės piliečių pasitikėjimą valdžia, o tai yra svarbi demokratinės plėtros dalis. Vyriausybės sprendimai priimti po to, kai visuomenės grupės, organizacijos bei kitos galimos interesų grupės suderino savo pozicijas, piliečių yra vykdomi ir duoda laukiamus rezultatus.

1. LOBISTINĖS ETIKOS PRINCIPAI

Pabandykime susisteminti lobizmo principus į šias tezes:

1. Lobizmas leidžia plačiam visuomenės ir organizacijų ratui dalyvauti tobulinant įstatymų bazę.
2. Lobizmas leidžia panaudoti privatų kapitalą ir geriausius specialistus ruošiant norminius aktus.
3. Lobizmas leidžia taupyti valstybės biudžeto lėšas.
4. Lobizmas leidžia legalizuoti, išaiškinti ir suderinti interesus.
5. Lobizmas pagerina įstatymų ruošimo vadybą.
6. Lobizmas išaiškina interesų konfliktus.
7. Nelegalus lobizmas – viena iš pagrindinių korupcijos atmainų.

Pasiremkiame paprastu vadovėliniu atveju: vienoje „B“ miestelio gatvelėje pastatomas kelių eismo ženklas, leidžiantis automobilių judėjimą tik viena kryptimi. Daugeliui tos gatvelės gyventojų tai didelis nepatogumas, tačiau tik du gyventojai kreipiasi į lobistą, kad jis išsiaiškintų ir, jeigu pavyks, kreiptųsi, kur reikia, dėl to ženklo panaikinimo... Kuo šis epizodas baigėsi, iš tiesų visiškai nesvarbu. Faktas yra tai, kad daugumoje Vakarų šalių net ir labai siaurose gatvelėse dažniausiai minėto ženklo nestato. Visiems labiau priimtina, nors ir lėtai bei atsargiai, bet trumpiausiu keliu privažiuoti prie savo namų. Be to, vis tiek bus pasidomėta kažkokio ženklo pastatymo teisėtumu ir logika, nes „yra tokia institucija“.

Galima pateikti ir kitą pavyzdį. Kodėl staiga atsirado žmonių, organizacijų, kurios nepatenkintos LRT veikla? Kas gi atsitiko, iš kur atsirado ši problema? Iš tiesų visi pastebėjo, kad, gerėjant programų lygiui, padaugėjo ir ten rodomos reklamos. (Komerčinės televizijos taip pat prikimštos reklamos, dažnai per tą reklamą pamiršti, kuo baigėsi netikėtai pertraukto filmo epizodas.) Nuolat besidomintys politiniu gyvenimu galėtų iš karto pasakyti: „artėja rinkimai“. Nagrinėjamo epizodo esmė yra ta, kad, norėdami iškelti problemą, politikai nutarė panaudoti nepakankamai informuotus žmones, išprašydami iš jų sau palankių pareiškimų, kritikuojančių visuomeninę televiziją, ir žinodami, kad kaip labai svariu argumentu tuo pasinaudos „stūmimo“ grupės (pavyzdžiui, komercinės televizijos). Čia lyg ir nėra lobizmo, bet „košė jau užkaista“, ir procesas prasideda. Ir galima tik spėlioti, kuo visa tai baigsis. Svarbiau atkreipti dėmesį į tai, kad inicijuoti lobistinę veiklą būtina kiek galima skaidresnėmis priemonėmis, panaudojant surinktą informaciją, specialistus ir ekspertus, aiškiai pasakant jiems, kam jų pateikta informacija bus panaudota. Pabandykime dar kartą paskaityti „tezes“, tik šį kartą pradėdami septintąją ir grįždami atgal iki pirmosios. Atidžiai perskaičius, galima suprasti, kad legalusis lobizmas neįmanomas, jeigu nesilaikoma elementarių etikos taisyklių.

Lobistų etikos principai turėtų būti tokie:

Sąžiningumas ir garbingumas

Lobisto veikla turi būti sąžininga. Bendraudamas su visuomenės atstovais ir kitais suinteresuotais asmenimis, lobistas turi stengtis teikti tikrą, tikslią ir aktualią informaciją. Jeigu lobistas nustatė, kad visuomenės atstovams ar kitiems suinteresuotiems asmenims buvo pateikta netiksli arba neteisinga informacija apie svarbius dalykus, jis turi nedelsdamas pateikti suinteresuotiems asmenims teisingą informaciją arba pranešti, kad pateikta informacija yra neteisinga, netiksli. Jeigu informacinė medžiaga, pateikta suinteresuotiems asmenims, pasikeitė ir lobistas žino, kad informacijos gavėjas pasitiki pasenusia informacija, jis turi nedelsiant atnaujinti informaciją.

Veikla tik pagal veikiančius teisinius aktus

Lobistas privalo skrupulingai laikytis visų įstatymų. Lobistas turi būti išsamiai susipažinęs su visais teisiniais aktais apie lobistinę veiklą ir negali jokiais atvejais jų pažeisti. Lobistas negali skatinti visuomenės veikėjų ir kitų asmenų pažeidinėti veikiančių teisės aktų.

Profesionalumas

Lobistinė veikla turi būti vykdoma vadovaujantis teisingumu ir profesionalumu. Lobistas turi taip išmanyti įstatymų leidybos procesą ir vyriausybės veiklos pagrindus, kad galėtų profesionaliai atstovauti lobistinės veiklos užsakovui. Lobis-

tas privalo nuolat plėsti savo žinias įstatymų leidybos ir vyriausybės veiklos srityse, stebėti ir vertinti visus organizacinius bei visuomeninius pasikeitimus, lankytis seminaruose, sesijose bei savarankiškai studijuoti medžiagą ir kitus dalykus, susijusius su profesionaliu lobisto atstovavimu klientui. Lobistas turi mandagiai ir dėmesingai elgtis ir su sąjungininku, klientu, ir su priešininku ar konkurentu.

Interesų konfliktai

Lobistas negali be kliento arba užsakovo leidimo imtis atstovauti arba tęsti atstovavimą, jeigu jo atstovavimas gali būti interesų konflikto priežastis. Lobistas turi vengti ginti poziciją, jeigu tai pačiai problemai spręsti turi priešingą kito kliento užsakymą. Jeigu lobistas, dirbdamas vienam užsakovui pamato, kad ta jo veikla gali turėti reikšmingos įtakos kitam klientui, jis turi informuoti pastarąjį apie visas galimas pasekmes ir gauti jo sutikimą tęsti darbą net ir tuo atveju, jeigu tuo metu jis neatstovauja šiam klientui. Lobistas turi iš karto atskleisti visas galimas konfliktines situacijas, susijusias su kliento užsakymu, bei nurodyti galimus būdus tų konfliktų išvengti. Lobistas turi informuoti klientą, jeigu bet kuris kitas asmuo gauna iš lobisto tiesioginį arba netiesioginį atlygį už su klientu sutartos problemos sprendimą.

Stropumas ir paslaugumas

Lobistas privalo energingai ir stropiai dirbti gindamas kliento interesus. Lobistas turi kliento interesams skirti pakankamai laiko, dėmesio ir išteklių. Lobistas turi būti išskirtinai lojalus kliento interesams. Lobistas turi nuolatos informuoti klientą apie savo darbo pasiekimus ir taip sudaryti klientui galimybę pasirinkti veiklos strategiją ir būdus.

Atlyginimas ir išipareigojimai

Lobistas ir lobistinės veiklos užsakovas turi pasirašyti sutartį, kurioje turi būti aptarta lobistinių paslaugų apimtis, vykdymo sąlygos, trukmė ir sutartas atlyginimas.

Konfidencialumas

Lobistas turi išlaikyti kliento informacijos konfidencialumą. Lobistas negali be sutikimo atskleisti konfidencialios kliento informacijos. Lobistas negali naudoti kliento suteiktos konfidencialios informacijos prieš kliento interesus arba kitiems neaptartiems sutartyje reikalams.

Visuomenės palaikymas

Lobistas turi stengtis gauti visuomenės supratimą, pripažinimą bei palaikymą, vykdyti lobistinę veiklą kaip teisėtą demokratinės visuomenės funkciją.

Pareigos valstybės institucijoms

Lobistas, vykdydamas savo kliento užduotis, turi rodyti tinkamą pagarbą valstybės institucijoms. Lobistui draudžiama bet koku būdu griauti pasitikėjimą

mą valstybės demokratine tvarka. Lobistas negali nepagarbiai veikti valstybės institucijų atžvilgiu.

2. LIETUVOS INTERESŲ GRUPIŲ RAIDOS YPATUMAI

Kuo geriau partiniai interesai dera su grupių interesais ir yra atstovaujami Seime, tuo paprasčiau spręsti kylančias problemas. Visa tai – pilietinės visuomenės požymis. Aktyvi visuomenė susideda ne vien tik iš partijų. Be abejo, yra daugybė interesų, taigi ir daug interesų grupių.

Niekam ne paslaptis, kad dalis gydytojų, teisininkų, dvasininkų, verslininkų, menininkų, mokslininkų turi savo interesų ratą. Šios grupės turi neformalius lyderius, kurie, be abejo, yra palaikomi savo grupių ir turi nemažą pasitikėjimą ir pačioje visuomenėje, ir valdžios institucijose. Tai normalus visuomenės reiškinys. Jei jų įstatymų leidybos iniciatyvai, kartu ir interesams, atstovauja legalūs lobistai, demokratinis procesas veikia, plėtojasi. Priešingu atveju kyla ne tik moralinės problemos.

Labiau organizuota visuomenės dalis – asociacijos. Tai savanoriškos narystės pagrindu sukurtos struktūros. Lietuvoje asociacijų judėjimas išsiskaidė į tris pagrindines grupes: vienos asociacijos akivaizdžiai atstovauja „lyderį“, antros – stambųjį kapitalą, o trečiosios siekia spręsti vidaus, verslo saugumo problemas, laikytis galiojančių įstatymų, propaguoti civilizuotą konkurenciją. Vis dėlto asociacijų judėjimas kartais įgauna ir negatyvų atspalvį. Kai kurios asociacijos bando pakartoti buvusių sovietinių ministerijų funkcijas. Spauldoje galima pastebėti straipsnių, laiškų, kuriuose vienos asociacijų grupės stengiasi primesti savo valią kitoms, o neasocijuotas įmones vadina tiesiog „parazituojančiomis“. Atvirai prašoma lėšų, kurios būtų „profesionaliai“ išleidžiamos tvarkant įstatymus. Tai nieko bendro neturi nei su Asociacijų įstatymu, juo labiau su lobizmu.

Reikėtų pabrėžti, kad organizuotas asocijuotų verslo struktūrų judėjimas mūsų šalyje yra neišplėtotas. Labiau pažengusiose pilietinėse visuomenėse į asociacijas nesijungia tik labai galingos ir žinomos įmonės arba tos, kurių verslas nėra skaidrus, tai yra, jų niekas nepriima į asociacijas arba jos yra tiesiog išprašytos iš asociacijų. Manoma, kad neasocijuotas verslininkas gali turėti kokių nors problemų, todėl visi stengiasi stoti į asociacijas. Kita vertus, nepopuliarūs ir asociacijų susivienijimai – konfederacijos, nes jos dėl narių interesų įvairovės gali atstovauti tik vienam apibendrintam interesui – skatinti ekonominį patriotizmą.

Visuomeninės organizacijos, kuriamos savanoriškos narystės pagrindu, ir asociacijos priklauso nevyriausybinų organizacijų (NVO) grupei. Pagal Lobis-

tinės veiklos įstatymą jos turi teisę užsiimti lobizmu be registracijos Vyriausiojoje tarnybinės etikos komisijoje bei nemokėdamos jokių mokesčių. Iš tiesų daugelis asociacijų atlieka didelį darbą tobulindamos įstatymų bazę, dalyvaujamos įvairių komisijų darbe, ir tai yra teigiamas reiškinys. Registruoti lobistai turi deklaruoti lobistinės veiklos užsakovą, pajamas, nagrinėtą problemą, o asociacijos, visuomeninės organizacijos nuo tokio deklaravimo atleistos. Tai esminis dabar veikiančio Lobistinės veiklos įstatymo trūkumas, trukdantis registruotiems lobistams bei pačiam įstatymui realiai veikti. Tokie trūkumai kartais sukelia ir kuriozinių pasekmių, kada asociacijų atstovai, deleguoti į įvairias komisijas, gauna atlyginimą iš valstybės už savo asociacijos lobistinę veiklą! Kas galėtų paneigti, kad korupcija šiuo atveju nėra įmanoma? Minėtas pavyzdys rodo, kad lobistinės veiklos, taip pat kaip ir visų veiklų, viešumas ir deklaravimas yra būtinas ir asociacijoms, ir kitoms visuomeninėms organizacijoms.

Dar viena interesų grupė yra vadinamosios „prestižinės organizacijos“. Šis terminas yra prigijęs tarp valstybės tarnautojų, ir net manoma, kad jis turi realų teisinį pagrindą. O kas gi yra tos „prestižinės“ organizacijos? Tai stambios Lietuvos ir užsienio firmos, institutai, kažkokiu būdu išsikovoję teisę varstyti valdininkų duris, o valdininkai, iš kurių, matyt, retas yra perskaitęs gana painių Valstybės tarnybos įstatymą, bando atstovauti tų firmų interesams. Tai jau aiškūs nelegalios lobistinės veiklos pavyzdys, kurį apibrėžia Administracinių teisės pažeidimų kodekso 172 (25) straipsnis. Šios grupės atskirų įmonių interesams puikiai gali atstovauti lobistai arba jų asociacijos.

Keletas žodžių apie žiniasklaidą. Tik senas demokratines tradicijas turinti visuomenė galėtų teigti, kad turi tikrai nepriklausomą spaudą, televiziją, radiją. Sociologai dažniausiai vis dar linkę mūsų žiniasklaidą priskirti vienai iš interesų grupių.

Kalbant apie interesų grupes, svarbi dar viena aplinkybė. Civilinis kodeksas nurodo, kad juridiniai asmenys skirstomi į viešuosius ir privačiuosius. Visuomeninės organizacijos ir asociacijos bei viešosios įstaigos yra viešieji juridiniai asmenys. Tačiau asociacijos ir visuomeninės organizacijos (NVO) kuriamos savanoriškos narystės pagrindu, o viešosios įstaigos – kapitalo pagrindu, kurį gali sudėti ir dalininkai, valstybinės įstaigos arba savivaldybės, todėl viešoji įstaiga negali būti prilyginama NVO. Deja, sąvokų painiojimas, ypač sąmoningas, leidžia kai kurioms viešosioms įstaigoms kartais laimėti įvairių fondų lėšų, kurios turėtų būti skiriamos griežtai tik plėtoti visuomeninį judėjimą bei jų narių atstovavimą. Pasietaiko, kad viešoji įstaiga, vykdydama savo rėmėjų pageidaujamą misiją, prisidengdama NVO vardu, aktyviai dalyvauja įstatymų ruošimo darbe.

Aptardami stojimo į Europos Sąjungą galimybes, daugelis ekspertų atkreipia dėmesį į viešojo administravimo spragas. Čia iškyla problema ir dėl veikiančių

įstatymų ignoravimo, nelegalaus lobizmo toleravimo, „vieno langelio“ principo netaikymo ir net tarnautojų garbės kodekso nebuvimo. Vertinant lobistinės veiklos požiūriu, valstybės tarnautojai – tai dar viena interesų grupė. Čia susipina daug kas: patriotizmas, geranoriškumas, perspektyvos matymas, profesionalumas, ambicijos, partiškumas ir net korupcija arba tiesiog neveiklumas. Tobulinant viešąjį administravimą darbas su šia grupe turėtų gerėti ir problemų legaliam lobizmui turėtų nelikti. Tarnautojų etikos taisyklės taip pat jau ruošiamos.

Kalbant apie valstybės tarnautojų interesus, negalima jų painioti su vyriausybės interesais. Veikiančioji vyriausybė yra vienas stipriausių lobistų, tačiau svarbiausia, kad ji veiktų, atstovaudama visuomeninių organizacijų ir interesų grupių daugumą.

3. LIETUVIŠKOJO LOBIZMO VISUOMENINIS VAIDMUO

Netiesioginės apklausos dažniausiai parodo, kad mūsų visuomenė yra pakankamai subrendusi ir morali. Prisiminkime 2001, 2002 metų „Eurovizijos“ konkursus bei „Robinzono rinkimus“. Mūsų žmonės atidavė savo balsus Estijai arba Latvijai, nes jų atlikėjai ir dainos buvo geresni, o suabejoję mūsų šalies atstovo „Robinzonų“ konkurse morale, savo balsus atidavė latviui. Tai, kad moralė, etika, garbės supratimas daro nepaprastai didelę įtaką visuomeniniam gyvenimui, įtaigiai primena, kad Lietuvoje dar labai mažai kalbama apie sąlyginai naujus reiškinius, kurie jau tvirtai įaugę į Vakarų visuomenę. Vienas iš tokių reiškinių yra vadinamoji „švelnioji teisė“ (*soft law*), kuri numato, kad be jokios įstatymuose numatytos prievartos laikomasi daugelio susitarimų, taisyklių, standartų bei nuostatų. Teoriškai apie „švelniąją teisę“ gali kalbėti mokslininkai ir teisininkai, tačiau praktiškai, pavyzdžiui, verslo kompanijos, partijos arba asociacijos, o gal net valstybės tarnautojų etikos kodeksas, viešai užregistruotas pas notarą, Etikos komisijoje ar kitoje kurioje nors žinomoje įstaigoje, tam tikra prasme laikomas viršesniu už įstatymą, nes tai garbės ir padorumo reikalas.

Grįžtant prie tikrų įstatymų (*hard law*), priimtų ar planuojamų priimti Seime ir lyginant juos su Vakarų valstybių praktika, kartais tiesiog sunku suprasti, kas ir kodėl vienus įstatymus inicijavo ar rengė. Būtų pravartu pasižvalgyti į kaimynus vakariečius, kurie jau seniai turi net tik įstatymų rengimo principus, bet ir jų klasifikaciją: tai „paradinių durų“ (*front door*) įstatymai, „šoninių durų“ (*side door*) įstatymai bei „galinių durų“ (*back door*) įstatymai. Jei šie įstatymai priimti parlamento, jie visi turi tą pačią privalomą galią, skiriasi tik jų inicijavimo bei rengimo būdai.

„Paradinių durų“ įstatymai – tai įstatymai, kuriuos inicijuoja parlamentinės partijos, ir dažniausiai jie atspindi valdančiosios partijos ar koalicijos politinius interesus, rinkiminius pažadus, taip pat partijų rėmėjų interesus. „Paradinių durų“ įstatymų rengimas, debatai apie juos vyksta parlamentinėse komisijose, posėdžiuose, ir legalūs lobistai, visuomeninės organizacijos ar kitos „spaudimo“ grupės dažnai mažai gali lemti jų rengimą. Esančios valdžioje patyrusios partijos vengia gadinti savo autoritetą, priimdamos nepopuliarius sprendimus vienos, todėl bandoma tartis su opozicija.

Kita svarbi „paradinių durų“ grupė yra tarptautinių sutarčių, susitarimų tvirtinimas (ratifikavimas), esminių šalies įstatymų (pavyzdžiui, Konstitucijos) keitimas ar tobulinimas. Prie „paradinės grupės“ turėtų būti priskiriami ir visi Prezidento pateikti įstatymų projektai.

Vyriausybės įgaliojimai trunka keletą metų, o kartais dėl politinių peripetijų jos gyvavimo laikas sutrumpėja. Vyriausybės programos įgyvendinimui ir kylančių problemų sprendimui reikia skubiai rengti teisės aktus, reikalaujančius daug laiko, sąnaudų ir kvalifikuotų specialistų pagalbos. Tai ir yra „šoninių durų“ įstatymų rengimo būdas. Šiam darbui telkiami ministerijų, departamentų specialistai bei užsitarnavusios palankumą (arba autoritetą) nevyriausybines organizacijos. Šio tipo įstatyminiuose aktuose atsispindi ir susikerta įvairių grupių interesai, todėl akivaizdu, kad kai kurios interesų grupės yra tiesiog neviečiamos dalyvauti rengiant įstatymų projektus. Kad nebūtų ignoruojamos kai kurios grupės ar jų interesai, demokratinėse šalyse yra sudaromos galimybės suinteresuotiems asmenims ar jų grupėms dalyvauti ruošiant įstatymus tiesiog nusiperkant „bilietą“, tai yra samdant legaliai registruotus lobistus (*contract lobbyists*). Dėl geros „šoninių durų“ įstatymų rengimo vadybos laimi ir vyriausybė, ir visuomenė: kiekvienas gauna galimybę prisidėti prie įstatymų rengimo, mažinami interesų grupių konfliktai, įstatymų rengimo sąnaudos. Tokie įstatymai svarstomi parlamente tik tuomet, kai juos peržiūri specialistai ir įtakos grupės bei vyriausybė.

Šiuolaikinėje visuomenėje kiekviena didesnė organizacija, įskaitant ir pelno siekiančias įmones, universitetus ar net labdaros organizacijas, ne tik turi savo vidaus taisykles, standartus, etikos taisykles (kodeksus), bet taip pat stengiasi veikti ir įstatymų leidybos procesą. Kai įstatyminius aktus inicijuoja ne valstybės institucijos, prasideda „galinių durų“ įstatymų rengimas. Įstatymų projektų spektras yra toks platus ir įvairus, kad kyla pavojus, kad gali atsirasti „simfonijų“ ar „kiaušinių“, o gal net „blondinių apsaugos“ įstatymai. Antra vertus, taip sudaromos neribotos galimybės platiems visuomenės sluoksniams daryti tiesioginę įtaką įstatymų rengimui. Iniciatyvų, interesų, pasiūlymų, kritikos bei nau-

dos ieškojimo „galinių durų“ įstatymuose yra labai daug. Šiandieninė visuomenė ir čia randa galimybes skaidriai parodyti savo problemas – interesų grupės, nevyriausybines organizacijas ir legalūs lobistai turi deklaruoti savo interesus, užsakovus. Dauguma „stūmimo“ grupių (NVO, iškilūs visuomenės veikėjai, „prestižinės“ organizacijos, verslo struktūros, žiniasklaida, paprasti piliečiai ar jų grupės ir net įvairūs nelegalūs lobistai) dažniausiai suformuoja tik reikalavimus ar atskleidžia problemas, todėl rengiant „galinių durų“ įstatymus didelę įtaką turėtų daryti legaliai registruoti lobistai. Iš jų užsakovai paprastai reikalauja gerai, profesionaliai parengtų ir su įvairiomis interesų grupėmis suderintų įstatymų projektų. Būna atvejų, kad taip rengiami įstatymai apskritai nepasiekia parlamento: interesų grupės susitaria, pasirašo tarpusavio memorandumus, sutartis ir įstatymas pereina į „švelniosios teisės“ sritį, kuri kartais veikia geriau nei parlamento priimti įstatymai (*hard law*).

Bandomai lyginti mūsų Seimo ir, pavyzdžiui, Danijos parlamento darbą sukelia įvairių minčių. Danijoje apie 90 procentų „šoninių durų“ įstatymų projektų yra pateikta vyriausybės, parlamento nuolatiniai komitetai atlieka daugiausia nominalinę funkciją, o visas darbas sukonzentruotas parlamento partijų frakcijose. Lietuvos parlamentarami nuo šio Seimo kadencijos pradžios pateikė 1176, Vyriausybė – 607, Prezidentas – 59 įvairių teisės aktų projektus. BNS agentūra, nurodžiusi šiuos duomenis 2002 metų spalio mėnesį, mūsų Seimą prilygino fabrikui.

Padaryti taip, kad veikiančys įstatymai nustotų galios, labai lengva: užtenka kartais pakeisti tik vieną žodį ar net kablelį. Parengti naują gerai veikiančią įstatymą tikrai sunku, ir kuo daugiau bus įstatymų rengimo specialistų, tuo mūsų visuomenei bus geriau.

Lobizmas yra verslas, sunkus, bet prestižinis verslas, dalyvaujant privačiam kapitalui koreguojantis įstatymus ir spartinantis jų rengimą, taupantis valstybės lėšas, mažinantis visuomenės konfliktus. Daugelyje šalių tai valstybės moraliai palaikoma profesija, tačiau šia veikla užsiimantiems asmenims keliami aukšti moralės reikalavimai. Valstybės institucijos, įrašydamos asmenis į lobistų sąrašus, viešai pristato jų sąrašus visuomenei, o pastarieji pasirašo daug įpareigojančią „Garbės kodeksą“. Politikai, Seimo nariai, visuomenės veikėjai, pasisakantys už pilietinės visuomenės ir gerovės kūrimą, turi prisidėti prie šio svarbaus proceso viešinimo ir lobizmo institucinio įtvirtinimo.

V skyrius.

LOBISTINĖS VEIKLOS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE

1. LOBISTINĖS VEIKLOS TEISINIO REGLAMENTAVIMO PRIELAIDOS

Šio skyriaus tikslas – apžvelgti lobistinės veiklos teisinio reglamentavimo patirtį ir Lietuvoje galiojančio Lobistinės veiklos įstatymo įgyvendinimo pasekmes bei problemas.

Po Lietuvos Respublikos Nepriklausomybės atkūrimo 1990 m. kovo 11 d. suvereni valstybinė valdžia savarankiškai pradėjo formuoti ir vykdyti valstybės politiką, kuriai vis didesnę įtaką ėmė daryti valstybėje intensyviai besiformuojančios interesų grupės, atstovaujančios skirtingoms valstybės socialinio ir ekonominio gyvenimo sritims. Jų veiklą visuomenė ėmė vertinti prieštaringai, kilo nepasitenkinimas, jog šalies vyriausybė savo sprendimais remia vienas ar kitas interesų grupes. Lietuvoje, neseniai atkūrusioje valstybingumą, interesų grupių poveikis šalies valdžiai tam, kad būtų patenkinti jų interesai atrodė grėsmingas, galintis sustabdyti šalies demokratijos bei rinkos ekonomikos plėtrą, skatinti korupcijos klestėjimą. Tačiau daugelyje išsivysčiusių pasaulio valstybių, turinčių senas demokratijos tradicijas, lobizmas yra natūralus reiškinys, skatinantis visuomenės narių aktyvią veiklą, kuri pasireiškia bendravimu su vyriausybės nariais, įtakos įstatymų leidybos procesui darymu, tuo būdu siekiant savo tikslų, neprieštaraujančių visuomenės interesams, įgyvendinimo. Be to, tokio pobūdžio bendravimas yra naudingas ir vyriausybės nariams, kadangi jie gauna informacijos iš interesų grupių atstovų apie tai, kokiose visuomenės ir valstybės gyvenimo srityse kyla daugiausia problemų, kur teisinis reglamentavimas nėra pakankamas ar tinkamas.

Intensyvėjant interesų grupių lobistinei veiklai, Lietuvoje kilo poreikis reglamentuoti šią veiklos sritį. Jis kilo ne tik valstybės viduje, bet buvo paskatintas ir iš

šalies. Būtent Europos Komisija tiksliausiai apibrėžė tokio įstatymo poreikį: jos nuomone, lobizmo reglamentavimas padidintų įstatymų leidybos proceso skaidrumą Lietuvoje (Vilpišauskas, 2000). Be to, tinkamas lobistinės veiklos įtvirtinimas įstatymu palengvintų kovą su korupcija, suaktyvintų įstatymų leidybą.

Rengiant lobistinės veiklos įstatymą, kilo nemažai abejonių, ar jis netrukdytų natūraliam demokratijos plėtros procesui šalyje, ar neapribotų interesų grupių galimybių daryti poveikį teisės aktų leidybos procesui. Pavyzdžiui, pramonininkai baiminosi, kad šis dokumentas gali labai apriboti (pasak Pramonininkų konfederacijos viceprezidento Mykolo Aleliūno, „pridusinti“) konfederacijos ir kitų panašių visuomeninių organizacijų veiklą bei suvaržyti jų teises inicijuoti įstatymus (Balčiūnaitė, 2000). Vis dėlto po ilgų diskusijų ir svarstymų 2000 m. birželio 27 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lobistinės veiklos įstatymą (Žin., 2000, Nr. 56–1644), kuriuo remdamesi šalyje lobistinę veiklą vykdo oficialiai įregistruoti lobistai.

2. LOBISTINĖS VEIKLOS IR LOBISTO TEISINĖ SAMPRATA

Lobistinės veiklos įstatymu įtvirtinama lobistinės veiklos sąvoka, kontrolės būdai bei nustatoma atsakomybė už šio įstatymo pažeidimus. Prie šio įstatymo tikslų priskirtinas ir siekis sureguliuoti asmenų daromą įtaką teisės aktų leidybai, užkirsti kelią korupcijai bei suaktyvinti įstatymų leidybą (Vilpišauskas, 2000).

Įstatymo 2 straipsnyje lobistinė veikla apibrėžiama kaip lobistų atlygintini veiksmai, kuriais siekiama daryti įtaką, kad būtų keičiami, pildomi ar pripažįstami netekusiais galios teisės aktai, priimami ar nepriimami nauji teisės aktai. Svarbu tai, kad šalies vyriausybei daromas poveikis netrukdytų vystytis demokratijos, laisvos rinkos kūrimosi procesams šalyje, nepažeistų visos visuomenės teisėtų interesų. Toks reikalavimas yra įtvirtintas įstatymo 2 straipsnyje, kur nustatoma, jog lobistinė veikla skiriama užsakovo teisėtiems interesams įgyvendinti, nepažeidžiant asmens teisių ar visuomenės ir valstybės interesų.

Tam, kad nebūtų pažeistos asmenų pilietinės teisės reikšti nuomonę dėl įstatymų leidybos proceso, įstatymas detalai nurodo, kokia veikla nepripažįstama lobistine (6 straipsnis):

1. Visuomenės informavimo priemonių darbuotojų veikla, susijusi su teisės aktų bei jų projektų skelbimu, platinimu, apžvalga, komentarais. Ši nuostata netaikoma tuo atveju, jei darbuotojai gauna atlyginimą už lobistinę veiklą.

2. Fizinių asmenų, įmonių, įstaigų, organizacijų veikla, kai jie valstybės ir savivaldybių institucijų ar įstaigų kvietimu atlygintinai ar neatlygintinai daly-

vauja rengiant, svarstant ar aiškinant teisės aktų projektus. Ši nuostata išplaukia iš įstatymo 7 straipsnio nuostatos, kur yra įtvirtinta, jog valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos negali būti lobistinės veiklos užsakovais.

3. Valstybės politikų, valstybės tarnautojų veiksmai inicijuojant, rengiant, svarstant, priimant bei aiškinant įstatymų ar kitų teisės aktų projektus atliekami pagal valstybės ir savivaldybių institucijų ar įstaigų jiems suteiktas pareigines teises.

4. Pelno nesiekiančių organizacijų veikla, kai jos atstovauja savo narių interesams, išskyrus atvejus, kai šios organizacijos gauna atlyginimą už lobistinę veiklą.

5. Mokslininkų (pedagogų) veikla, išskyrus atvejus, kai jie gauna atlyginimą už lobistinę veiklą.

Įstatymų leidėjas akcentuoja lobistinės veiklos atlygintinumą, kuris yra pagrindas asmens veiklą pripažinti lobistine. Reikia pabrėžti, kad asmuo gali užsiimti lobistine veikla ir gauti už ją atlyginimą tik tuo atveju, jei jis yra įrašytas į lobistų sąrašą, tačiau tai neužkerta jam kelio vienaip ar kitaip dalyvauti įstatymų leidybos procese ne kaip lobistui.

Pagal įstatyme įtvirtintą lobistinės veiklos apibrėžimą galima išskirti tokius pagrindinius jos elementus:

- a) lobistai;
- b) lobistinės veiklos užsakovai;
- c) įtaka teisėkūros procesui;
- d) atlygintina veikla;
- e) visuomenės ir valstybės teisėtų interesų atitikimas.

Įstatymu lobistas apibrėžiamas kaip turintis teisę užsiimti lobistine veikla fizinis asmuo ar įmonė, įstaiga, organizacija (toliau – įmonė), kurie yra įrašyti į lobistų sąrašą (2 straipsnio 2 dalis). Įstatymų leidėjas detalai reglamentuoja suinteresuotų asmenų įrašymo į lobistų sąrašą sąlygas, visų pirma nustatydamas, kada lobistu neturi teisės būti fizinis asmuo (3 straipsnio 1 dalis):

1) jaunesnis kaip 18 metų;

2) buvęs valstybės politikas, valstybės tarnautojas (išskyrus paslaugų valstybės tarnautojus), jeigu iki prašymo įrašyti į lobistų sąrašą pateikimo dienos nesuėjo vieneri metai po to, kai pasibaigė jo kadencija ar įgaliojimai arba buvo prarastas valstybės tarnautojo statusas;

3) valstybės politikas, valstybės tarnautojas, kuriam jo tarnybą reglamentuojantys teisės aktai draudžia būti įmonių, įstaigų, organizacijų valdymo organų nariais, gauti atlyginimą už darbą šių įmonių, įstaigų, organizacijų valdymo organuose, dirbti samdomu darbuotoju, patarėju, ekspertu ar konsultantu privačiose įstaigose ar įmonėse, taip pat gauti kitą atlyginimą, negu nustato jo tarnybą reglamentuojantys teisės aktai;

4) teistas už tyčinį nusikaltimą, jei teistumas neišnykęs ar nepanaikintas.

Be to, šie asmenys neturi teisės užsiimti lobistine veikla įmonėje, įrašytoje į lobistų sąrašą (3 straipsnio 2 dalis).

Tokie apribojimai yra skirti tam, kad būtų užtikrintas lobistinės veiklos ir įstatymų leidybos proceso skaidrumas, maksimaliai apribotos korupcijos galimybės.

Įstatymas nesuteikia teisės tapti lobistais biudžetinėms įstaigoms ir Lietuvos bankui. Šis draudimas yra pagrįstas tuo, jog iš valstybės biudžeto išlaikomos įstaigos turi veikti visos valstybės naudai, o ne savo atskirų interesų patenkinimui.

Asmuo, turintis teisę ir norintis tapti lobistu, privalo kreiptis į Vyriausiąją tarnybinės etikos komisiją (toliau – Komisija) bei pateikti jai prašymą įrašyti į lobistų sąrašą. Pagal įstatymą įrašymas į šį sąrašą yra būtina sąlyga norint pradėti vykdyti teisėtą lobistinę veiklą. Šiame prašyme reikalaujama nurodyti asmens duomenis, gyvenamąją vietą, darbo vietą per paskutinius vienerius metus – jei prašymą pateikia fizinis asmuo; jei prašymą pateikia įmonė, reikalaujama nurodyti jos pavadinimą, registro kodą, buveinės adresą bei duomenis apie įmonės darbuotojus, kurie užsiims lobistine veikla. Praktiškai šio prašymo turėtų pakakti, norint tapti lobistu. Įstatymas suteikia teisę Komisijai pareikalauti papildomos informacijos iš valstybės ir savivaldybių institucijų ar įstaigų bei prašymą pateikusių fizinio asmens ar įmonės. Vis dėlto tam, kad būtų galima nustatyti, ar suinteresuotas asmuo, pateikęs minėtą prašymą, turi teisę būti lobistu, vien prašyme reikalaujamos pateikti informacijos nepakanka. Tam, kad būtų užtikrintas lobistinės veiklos skaidrumas ir įgyvendintos antikorupcinės priemonės, svarbu, kad Komisija, prieš įrašydama asmenį į lobistų sąrašą, įsitikintų, kad nėra kliūčių, numatytų įstatymo 3 straipsnyje, atimančių teisę tapti lobistu.

Pagal Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2000 m. lapkričio 9 d. sprendimą Nr. 21 Dėl lobistinės veiklos dokumentų formų patvirtinimo (<http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=117967&Condition2=>) lobistinės veiklos dokumentai yra:

1. Prašymas įrašyti į lobistų sąrašą;
2. Anketa;
3. Pasižadėjimas;
4. Lobisto pažymėjimas (2 priedas).

Įstatymas neįtvirtina reikalavimo fiziniam asmeniui ar įmonei, siekiantiems tapti lobistais, pasirašyti tam tikrą pasižadėjimą. Tačiau Vyriausioji tarnybinės etikos komisija minėtu sprendimu yra nustačiusi jo formą. Čia galima išgelgti įgaliojimų viršijimo problemą, kadangi Vyriausioji tarnybinės etikos komisija savo sprendimu reikalauja papildomų dokumentų, nenumatytų įstatymo. Šiuo atveju problemos sprendimas galėtų būti įstatymo pataisų inicijavimas. Kita

vertus, Vyriausioji tarnybinės etikos komisija minėtu savo sprendimu siekia įgyvendinti įstatymo tikslus, užtikrindama teisėtos lobistinės veiklos vykdymą, skaidrų įstatymų leidybos procesą.

Kai yra priimamas sprendimas įrašyti fizinį asmenį ar įmonę į lobistų sąrašą, per 1 mėnesį nuo pranešimo gavimo dienos tas asmuo ar įmonė turi sumokėti valstybės rinkliavą ir pateikti Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai sumokėjimą patvirtinantį dokumentą (8 straipsnio 6 dalis). Laiku pateikus minėtą dokumentą, Vyriausioji tarnybinės etikos komisija išduoda lobisto pažymėjimą. Įstatyme nėra nustaThomas laikotarpis, kuriam išduodamas minėtas pažymėjimas, tačiau 9 straipsnyje detalai reglamentuojama, kada lobistinė veikla sustabdoma, nutraukiama ar ji apskritai pasibaigia. Reikia skirti lobistinės veiklos sustabdymą bei nutraukimą. Sustabdymas reiškia, jog lobistinė veikla nevykdoma tam tikrą laiką, kol išnyks įstatyme numatytos aplinkybės (9 straipsnio 1 dalis):

1. Lobistas pats ar per savo įgaliotą atstovą kreipėsi raštu į Vyriausiąją tarnybinės etikos komisiją dėl lobistinės veiklos sustabdymo. Šiuo atveju lobistinė veikla sustabdoma tokiam terminui, kurį nurodo lobistas.

2. Lobistas nustatytu laiku nepateikia lobistinės veiklos ataskaitos. Tai oficialus pranešimas apie lobistinę veiklą, pajamas ir išlaidas, kurį lobistas privalo pateikti Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai ne vėliau kaip iki einamųjų metų vasario 15 d. Laiku nepateikus lobistinės veiklos ataskaitos, lobistinė veikla sustabdoma nustatant ne ilgesnį kaip 1 mėnesio terminą pažeidimams pašalinti.

3. Lobistui yra iškelta baudžiamoji byla už tyčinį nusikaltimą. Šiuo atveju lobistinė veikla fiziniam asmeniui sustabdoma, iki bus nutraukta ar išspręsta baudžiamoji byla. Įtvirtinus juridinių asmenų baudžiamąją atsakomybę, ši sąlyga turės būti taikoma ir įmonėms, įrašytoms į lobistų sąrašą.

Lobistinės veiklos nutraukimas reiškia, jog dėl tam tikrų aplinkybių, numatytų įstatyme, fizinis asmuo arba įmonė, įrašyti į lobistų sąrašą, nebevykdo ar nebegali vykdyti lobistinės veiklos (9 straipsnio 3 dalis):

1) lobistas pats ar per savo įgaliotą atstovą kreipėsi raštu į Vyriausiąją tarnybinės etikos komisiją dėl lobistinės veiklos nutraukimo;

2) lobistas užsiima lobistine veikla po to, kai ji buvo sustabdyta įstatymo 9 straipsnio 1 dalyje numatytais atvejais;

3) Vyriausioji tarnybinės etikos komisija nustato, jog lobisto veiksmai neteisėti;

4) per 1 mėnesio terminą lobistas nepateikia Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai einamųjų metų lobistinės veiklos ataskaitos;

5) įsiteisėja apkaltinamasis nuosprendis už tyčinį nusikaltimą.

Nuo lobistinės veiklos nutraukimo skiriasi ir jos pasibaigimas, kai nebelieka asmens, vykdančio lobistinę veiklą, tai yra, kai lobistas fizinis asmuo miršta

arba įmonė, įrašyta į lobistų sąrašą, likviduojama dėl bankroto arba jos valdymo organų nutarimu.

Sprendimą sustabdyti ar nutraukti lobistinę veiklą priima Vyriausioji tarnybinės etikos komisija. Ji taip pat išbraukia iš lobistų sąrašo lobistą, jei jo veikla nutraukiama ar ji pasibaigia. Šis Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos sprendimas gali būti apskūstas Vilniaus apygardos administraciniam teismui Lietuvos Respublikos Administracinių bylų teisenos įstatymo (Žin., 2000, Nr. 85–2566) nustatyta tvarka.

Sustabdyta lobistinė veikla gali būti atnaujinta Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos sprendimu, kuris turi būti priimtas ne vėliau kaip per 5 darbo dienas, jeigu (9 straipsnio 5 dalis):

- 1) pašalinti pažeidimai, dėl kurių lobistinė veikla buvo sustabdyta;
- 2) gautas lobisto raštiškas prašymas, kad jis nori atnaujinti jo paties prašymu sustabdytą lobistinę veiklą;
- 3) nutraukta baudžiamoji byla ar įsiteisėja išteisinamasis nuosprendis.

Atnaujinus lobistinę veiklą, lobistas įgyja visas teises ir pareigas, kurias jis turėjo iki jo lobistinės veiklos sustabdymo momento.

Fizinis asmuo arba įmonė, įrašyti į lobistų sąrašą, įgyja įstatymo numatytas teises (4 straipsnis), kurias galima būtų suskirstyti į šias grupes:

1. *Teisės, susijusios su teisėkūros procesu.* Šiai grupei galima priskirti lobisto teisę dalyvauti rengiant teisės aktų projektus ir teikti paaiškinimus, rengti teisės aktų ar alternatyvių teisės aktų projektus; savo iniciatyva atlikti galiojančių teisės aktų ar teisės aktų projektų ekspertizę; siūlyti teisės aktų leidėjams inicijuoti galiojančių teisės aktų pakeitimus; gauti teisės aktų projektų kopijas ir kitą informacinę medžiagą, jei tai neprieštarauja Lietuvos Respublikos įstatymams.

2. *Teisės, susijusios su informacijos pateikimu lobistinės veiklos užsakovams.* Lobistas turi teisę pateikti išvadas ir teisės aktų projektų komentarus lobistinės veiklos užsakovams, teikti jiems medžiagą bei informaciją apie teisės aktų leidybą.

3. *Komunikavimo su visuomene teisės.* Šioje srityje lobistas turi teisę aiškinti visuomenei, įtikinti valstybės ir savivaldybių institucijas ar įstaigas, kad tikslinga priimti tam tikrą teisės aktą arba jo nepriimti, pakeisti ar papildyti galiojančių teisės aktą arba pripažinti jį netekusiu galios; supažindinti visuomenę, įmones, įstaigas ar organizacijas su Seime, Vyriausybe ar kitose valstybės ar savivaldos institucijose rengiamais teisės aktų projektais; daryti pranešimus visuomenės informavimo priemonėms bei dalyvauti masiniuose renginiuose; organizuoti ir finansuoti visuomenės apklausą dėl teisės akto projekto ar galiojančio teisės akto įgyvendinimo; organizuoti ir finansuoti teisės aktų leidėjų susitikimus su lobistinės veiklos užsakovo atstovais; organizuoti ir finansuoti reprezentacinius

ir kitokius renginius įstatymų leidybos klausimais; organizuoti ir finansuoti valstybės politikų bei valstybės tarnautojų susitikimus su visuomene teisės aktų leidybos klausimais.

4. *Teisės, susijusios su lobisto veiklos organizavimu.* Šiai grupei galima priskirti lobisto teisę įstatymų nustatyta tvarka įgalinti kitą asmenį lobisto vardu pateikti Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai lobistinės veiklos ataskaitą.

Teisės aktų leidėjas įstatymu taip pat įtvirtina ir lobisto pareigas (4 straipsnio 2 dalis):

1) lobistas privalo raštu pranešti Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai apie lobistinės veiklos nutraukimą ne vėliau kaip per 1 darbo dieną apie išrinkimą, paskyrimą į valstybės tarnybą ar darbą kitoje struktūroje, kurioje asmuo, būdamas lobistu, negali dirbti;

2) įstatyme įtvirtinamas reikalavimas lobistui laikytis visų Lietuvos Respublikos teisės aktų.

Pagal Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos pateiktą informaciją apie lobistinę veiklą (http://www.vtek.lt/lobizmas_info.html, Žiūrėta 2002-12-02), šiuo metu į lobistų sąrašą yra įrašyti tik penki fiziniai asmenys ir dvi įmonės.

3 lentelė. Registruoti Lietuvos lobistai (2002-12-02)

Eil. Nr.	Lobisto vardas, pavardė ar pavadinimas	Įrašymo į lobistų sąrašą data
1.	Romas Stumbrys	2001 01 24
2.	Algirdas Juškys	2001 01 31
3.	Uždaroji akcinė bendrovė „Verslo raktas“	2001 02 23
4.	Mindaugas Pliauga	2001 05 10
5.	Bronius Antanas Rasimavičius	2001 05 24
6.	Romanas Urniežius	2001 07 12
7.	Uždaroji akcinė bendrovė „Ernst & Young Baltic“	2002 10 04

Nė vienas iš šių asmenų savo lobistinės veiklos nebuvo sustabdęs ir atnaujinęs, jos nutraukęs.

Be lobisto, svarbią reikšmę turi ir lobistinės veiklos užsakovas, kurį galima laikyti lobistinės veiklos iniciatoriumi, kadangi atstovaujant jo interesams užsimezga lobistiniai santykiai. Įstatymas lobistinės veiklos užsakovą apibrėžia kaip fizinį asmenį ar jų grupę, įmonę, įstaigą, organizaciją, kurie sudarė su lobistu atlygintiną pavedimo ar kitą sutartį pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso ar kitų įstatymų reikalavimus (2 straipsnio 3 dalis). Įstatymas nedraudžia

sudaryti su lobistu darbo sutarties, taigi jis gali būti įdarbintas tam tikroje įmonėje nuolatiniu darbuotoju, atstovaujančiu jos interesams. Šis teisinio reglamentavimo aspektas atspindi kitų užsienio šalių patirtį, kur lobistai dažniausiai gali veikti tiek savarankiškai, tiek gali būti etatiniai darbuotojai firmoje, nuolat ginantys jos interesus teisės aktų leidybos procese. Lietuvos Respublikos Lobistinės veiklos įstatymas dispozityviai reglamentuoja lobisto ir lobistinės veiklos užsakovo santykius, leisdamas jiems patiems pasirinkti savo elgesio modelį, tarpusavio bendradarbiavimo pagrindą. Įstatymas draudžia lobistui ir lobistinės veiklos užsakovui sulygti dėl tokios lobistinių paslaugų apmokėjimo formos, kai apmokėjimo dydis priklauso nuo konkretaus teisės akto pakeitimo, papildymo, pripažinimo netekusiu galios ar atmetimo ar naujo teisės akto priėmimo ar nepriėmimo (11 straipsnis). Toks atlyginimo už lobistinę veiklą apribojimas yra tikslingas, kadangi jis užkerta kelią skatinti lobistą daryti įtaką įstatymų leidybos procesui neatsižvelgiant į visuomenės ir valstybės teisėtus interesus, kurie turi išlikti jo veiklos pagrindas.

Įstatymas aiškiai nurodo, koks asmuo negali būti lobistinės veiklos užsakovu (7 straipsnis):

- 1) valstybės politikas;
- 2) valstybės tarnautojas;
- 3) valstybės ir savivaldybių institucijos ar įstaigos;
- 4) valstybės ir savivaldybės įmonė.

Išvardytiems asmenims draudžiama būti lobistinės veiklos užsakovais, nes jų darbo pobūdis neleidžia siekti asmeninių ar tam tikros grupės tikslų, nes būtų pažeisti valstybės demokratiniai principai, sudarytos sąlygos korupcijai, atsirastų realios galimybės pareigybiniam piktnaudžiavimui, kiltų viešųjų ir privačių interesų konfliktas.

3. NETEISĖTA LOBISTINĖ VEIKLA IR ATSAKOMYBĖS PROBLEMA

Įstatymų leidėjas pateikia išsamų sąrašą atvejų, kai lobistinė veikla pripažįstama neteisėta (5 straipsnis). Galima išskirti tris neteisėtos lobistinės veiklos atvejų grupes:

1. *Kai lobistinę veiklą vykdo asmenys, neturintys teisės ją vykdyti.* Tai yra, lobistine veikla užsiima fiziniai asmenys ar įmonės, neįrašyti į lobistų sąrašą; lobistas ja užsiima po to, kai jo lobistinė veikla buvo sustabdyta; buvęs lobistas užsiima ja po to, kai jo lobistinė veikla buvo nutraukta; ja užsiima asmenys ar įmonės, neturintys teisės būti lobistais.

2. *Kai dėl lobistinės veiklos paralyžiuojamas teisės aktų leidybos procesas.* Tai yra, dėl jos valstybės politiko, valstybės tarnautojo veikla taptų priklausoma nuo lobisto ar lobistinės veiklos užsakovo veiksmų; valstybės politikai, valstybės tarnautojai tyčia klaidinami ar apgaulinėjami nurodant faktus ar aplinkybes, kurie gali sąlygoti teisės akto pakeitimą, papildymą ar pripažinimą netekusiu galios ar naujo teisės akto priėmimą ar nepriėmimą.

3. *Kai lobistas, vykdydamas lobistinę veiklą, siekia neteisėtų tikslų ar naudoja neteisėtus metodus.* Tai yra, lobistine veikla siekiama daryti įtaką, kad būtų priimtas ar nepriimtas teisės aktas, kuris tiesiogiai susijęs su lobisto priėmimu į valstybės tarnybą, pakeistas, papildytas ar pripažintas netekusiu galios galiojantis teisės aktas; veikiama nesamo lobistinės veiklos užsakovo vardu; lobistas tiesiogiai ar netiesiogiai skelbia ar pareiškia, kad jis gali paveikti teisės aktų leidybą, valstybės politiką ar valstybės tarnautoją; lobistas tuo pačiu metu atstovauja priešingus interesus turintiems lobistinės veiklos užsakovams.

Šis lobistinės veiklos pripažinimo neteisėta atvejų sąrašas yra galutinis. Visi kiti lobistų taikomi veiklos metodai, jei jie neprieštaruja Lietuvos Respublikoje galiojantiems teisės aktams, yra leistini vykdam lobistinę veiklą. Vis dėlto lobistinė veikla yra specifinė, glaudžiai susijusi su žmonių bendravimu, kontaktų užmezgimu, informacijos perdavimu, todėl gali būti labai sudėtinga nustatyti, ar tam tikri lobisto veiksmai yra neteisėti. Kadangi yra palaikomi ryšiai su valdžios atstovais, su jais bendraujama ir neoficialioje aplinkoje, todėl sumažėja neteisėtos lobistinės veiklos atskleidimo galimybės, didėja jos latentiskumas. Įstatymo 14 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nuostata, jog asmenys, savo neteisėta lobistine veikla padarę žalos kitiems asmenims, įmonėms, įstaigoms ir organizacijoms, atlygina ją įstatymų nustatyta tvarka. Ši įstatymo nuostata yra sunkiai įgyvendinama, kadangi sunku apčiuopti neteisėtos lobistinės veiklos padarytą žalą, neretai ji gali paaiškėti žymiai vėliau, kaip pasekmė jau galiojančio teisės akto, kurio priėmimui, papildymui ar pakeitimui turėjo įtakos lobisto vykdyta veikla. Be to, gali būti sudėtinga ar netgi neįmanoma nustatyti jos materialinę vertę.

4. LOBISTINĖS VEIKLOS TEISINIO REGLAMENTAVIMO REFORMA

Šiuo metu Lietuvos Respublikos Seimui yra pateiktas svarstyti Lobistinės veiklos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas (<http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=185608&Condition2=>. Žiūrėta 2002–11–21) (toliau – įstatymo projektas), sukėlęs visuomenėje nemažai diskusijų.

Įstatymo projekto aiškinamajame rašte (<http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=185609&Condition2=>. Žiūrėta 2002–11–21) nurodoma, jog šio įstatymo projekto pagrindinis tikslas – reglamentuoti lobistinės veiklos viešumą ir skaidrumą, užkertant kelią nelegaliai lobistinei veiklai, sąlygojančiai korupcijos atsiradimą ir plitimą, t. y. siekiama išvengti korupcinės įtakos teisėkūros procese. Ši įstatymo projekto tikslo formuluotė yra per daug neapibrėžta, neatskleidžianti priežasčių, dėl kurių turėtų būti pakeistas šiuo metu galiojantis lobistinės veiklos įstatymas. Lietuvos laisvosios rinkos institutas atliko įstatymo projekto tyrimą (Pastabos ir pasiūlymai dėl Lobistinės veiklos įstatymo pakeitimo įstatymo. <http://www.lrinka.lt/Tyrimai/Kita/Lobizmas.phtml>. Žiūrėta 2002–12–02) ir padarė išvadą, kad įstatymo projektas laikytinas netikslingu ir nereikalingu, kadangi nėra pagrindžiama, kodėl dabartinis lobistinės veiklos reglamentavimas yra netinkamas. Be to, siekiant pakeisti šiuo metu galiojančią Lobistinės veiklos įstatymą, netinkamai reglamentuojamos teisės normos, susijusios su lobistine veikla.

Projekte lobistinė veikla apibrėžiama kaip fizinio ar juridinio asmens veiksmai, kuriais siekiama daryti įtaką, kad būtų keičiami, pildomi ar pripažįstami netekusiais galios teisės aktai, priimami ar nepriimami nauji teisės aktai. Iš šio apibrėžimo išplaukia, jog netgi nuomonės apie tam tikrų teisės aktų leidybos procesą išreiškimas būtų traktuojamas kaip lobistinė veikla, o asmuo, reiškiantis tokią nuomonę, būtų priverstas registruotis lobistu. Tuo tarpu Lietuvos Respublikos Konstitucijos (Žin., 1992, Nr. 33–1015) 33 straipsnyje yra įtvirtinta piliečių teisė dalyvauti valdant savo šalį tiesiogiai ir per demokratiškai išrinktus atstovus. Pabrėžiama, jog piliečiams laiduojama teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, apskūsti jų sprendimus. Be to, piliečiams suteikiama peticijos teisė. Taigi įstatymo projekte siūloma lobistinės veiklos sąvoka apima minėtame Konstitucijos straipsnyje įtvirtintą pilietinę teisę reikšti nuomonę apie įstatymų leidybos procesą. Lietuvos laisvosios rinkos instituto ekspertų nuomone (Pastabos ir pasiūlymai dėl Lobistinės veiklos įstatymo pakeitimo įstatymo. <http://www.lrinka.lt/Tyrimai/Kita/Lobizmas.phtml>. Žiūrėta 2002–12–02), lobistinės veiklos įstatymo pataisos yra praktiškai neįgyvendinamos, nepagrįstai riboja žmogaus teises, kelia grėsmę demokratijai, be to, neatitinka pasaulyje įprastos lobizmo sampratos. Be to, projektas nėra suderintas su kitais teisės aktais, reglamentuojančias panašias veiklos sritis (pavyzdžiui, Peticijų įstatymas).

Atkreiptinas dėmesys į dar vieną ginčytiną įstatymo projekto nuostatą, jog lobistu neturi teisės būti juridinis asmuo, kuriame lobistinę veiklą vykdo ar vykdytys fiziniai asmenys, neturintys teisės būti lobistais (3 straipsnio 2 dalies 1 punktą). Manau, galima pritarti Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio sau-

gumo ir gynybos komiteto papildomo komiteto išvada dėl Lietuvos Respublikos Lobistinės veiklos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto (Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto papildomo komiteto išvada dėl Lietuvos Respublikos Lobistinės veiklos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto (IXP–1898) 2002 12 05 – www.lrs.lt), kurioje pagrįstai abejojama dėl minėtos nuostatos, kadangi jos turinys nėra pakankamai aiškus. Savaime suprantama, jog fizinis asmuo, neturintis teisės vykdyti lobistinės veiklos, negali ja užsiimti ir būdamas juridinio asmens, įtraukto į lobistų sąrašą, darbuotoju. Be to, nėra teisinio pagrindo apriboti juridinio asmens teisę tapti lobistine įmone, jei tam tikriems jos darbuotojams yra draudžiama vykdyti šią veiklą, todėl reikėtų atsižvelgti į minėtą Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto papildomo komiteto išvadą bei nekeisti šiuo metu galiojančio įstatymo 3 straipsnio 2 dalies nuostatų.

Įstatymo projekte siūloma įtvirtinti kitų asmenų prievolės (5 straipsnis), kurios apima valstybės ir savivaldybių institucijų pareigas sudaryti sąlygas lobistų teisėtiems veiksams vykdyti. Be to, valstybės politikai, pareigūnai ar tarnautojai privalo nevaržyti lobistų teisėtos veiklos ir leisti jiems nekliudomai įgyvendinti lobistų ar lobistinės veiklos užsakovų teisėtus interesus. Ši nuostata įpareigoja valstybės ir savivaldybių tarnautojus įsitraukti į lobistų vykdomą lobistinę veiklą, ir tai gali pažeisti valstybės tarnybos nepriklausomumo, skaidrumo principus bei atverti naujų galimybių korupcijai. Be to, įtvirtinus minėtą nuostatą, valstybės ir savivaldybės pareigūnai veiktų lobistinės veiklos srityje visų piliečių sąskaita.

Įstatymo projektui nepritaria nevyriausybinių organizacijos, kurių atstovai 2002 m. spalio 28 d. pristatė rezoliuciją dėl Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymo pakeitimo įstatymo (<http://www.lrinka.lt/News/Advlob.phtml>). Joje skelbiama, jog pagal pateiktą projektą lobistine veikla būtų laikoma nevyriausybinių organizacijų neatlygintina, jokios atskiros grupės interesams įgyvendinti neskirta veikla, kuria siekiama išreikšti visuomenės nuomonę apie valstybės institucijų teisėkūros veiklą. Šie nevyriausybinių organizacijų būgštavimai yra pagrįsti, kadangi siūlomas lobistinės veiklos apibrėžimas apimtų ir jų veiklą, dėl to jos būtų priverstos pačios registruotis lobistais ar samdyti kitus lobistus, negalėtų atlikti savo visuomeninės misijos ir tuo būdu negalėtų įgyvendinti savo tikslų. Kaip pažymima minėtoje rezoliucijoje, siūlomos naujos Seime svarstomo Lobistinės veiklos įstatymo projekto nuostatos nepagrįstai suvaržytų visuomenėje aktyviai veikiančių nevyriausybinių organizacijų ir visų Lietuvos piliečių teises; trukdymas išsakyti savo nuomonę apie valdžios veiksmus kėsintųsi ne tik į nevyriausybinių organizacijų sektorių, bet ir į demokratiją bei pilietinės visuomenės principus.

Ši rezoliucija bei Lietuvos laisvosios rinkos instituto atliekami tyrimai rodo, jog lobistinė veikla Lietuvoje įgauna vis platesnį mastą, pradedama intensyviau domėtis lobistinės veiklos reglamentavimo problemomis, jas spręsti taip, kad būtų pasiektas optimalus rezultatas. Vis dėlto inicijuoti įstatymo pataisas vien tam, kad kažkas būtų keičiama, nėra tikslinga ir pagrįsta. Negalima vienareikšmiškai teigti, jog mažas lobistų skaičius bei neintensyvi lobistinė veikla yra sąlygota tik šiuo metu galiojančio įstatymo trūkumų. Esminę įtaką turi darbo lobistinėje srityje patirties bei žinių stoka, taip pat tai, kad nėra susiformavusio bendro lobistinės veiklos suvokimo.

VI skyrius.

ŽINIŲ VISUOMENĖ IR LOBIZMO PROFESINĖ PERSPEKTYVA

Šio skyriaus tikslas – apibrėžti pagrindinius lobistinės veiklos ypatumus bei tendencijas žinių visuomenėje. Lobizmas kaip reiškinys įgauna vis didesnę socialinį vaidmenį, įgyja naujų bruožų ir naudoja vis sudėtingesnę koncepcinį ir metodologinį instrumentariją, kuris leidžia kalbėti apie besikeičiančią lobistinės veiklos paradigmą. Šiuo požiūriu lobistinė veikla reiškiasi pirmiausia kaip visuomeninių sąveikų valdymo mechanizmas. Ryškiausiai šie fundamentalūs pokyčiai atsispindi garsiojoje B. Clintono frazėje apie lobizmą kaip Amerikos šiuolaikinės demokratijos širdį.

Nors lobizmas kaip specifinė politinės veiklos funkcija žinoma jau trečias šimtmetis, tačiau tik pastaraisiais dešimtmečiais lobistiniai procesai iš kuliariinių elitinių žaidimų virto visuomeniniu reiškiniu, kuris vis labiau veikia kasdienį žmogaus gyvenimą ir skatina domėjimąsi asmeninių ir grupinių interesų raiškos mechanizmais ir praktinėmis pasekmėmis. Toks lobistinės veiklos pasikeitimas neįvyko savaime – jį nulėmė giliosios socialinės slinkty, nulemtos informacinio pasaulio realijų. Norint nubrėžti esminius šiandienio lobizmo conceptualiuosius metmenis, reikėtų jį bendriausiais bruožais sieti su socialinių pokyčių kontekstu ir globaliosiomis raičkomis.

Šiuolaikinė visuomenė, kuri vis dažniau vadinama žinių visuomene, taip apibūdinama pirmiausia dėl milžiniškos vertybinių (ar ideologinių, etinių, kultūrinių) veiksmų invazijos į visas gyvenimo sritis. Be abejonės, tai vadinamosios informacijos visuomenės pasekmė, kuri faktiškai pakeitė infrastruktūrinį žmogaus gyvenimo pamatą ir suformavo skaitmeninėmis technologijomis grįstas socialinio bendrabūvio aplinkas, kurios paradigmškai skiriasi nuo dar taip neseniai vyravusio sisteminio ir objektyvistinio visuomenės supratimo. Visuomenę atributuojančių sąvokų loginėje slinktyje žinių visuomenė vis labiau suprantama kaip kultūros ekonomizavimo procesas, kuris į formaliuosius daikti-

nus santykius įveda vertybinius aspektus, dažnai charakterizuojamus madingu anglakilmiu epitetu „soft“. Kultūros sluoksnis, „padengiantis“ ekonominius santykius, ir yra ta „naujosios ekonomikos“ „*spiritus movens*“, sukurianti kitokią veiklos erdvę ir gyvenenos būdą, reikalaujantį lobistinės veiklos plėtotės.

Kultūriniu požiūriu šiandienį gyvenimą žinojimo terpėje galima lyginti su globaliaisiais klimato pokyčiais, klimatinų zonų deformacijomis ir orų kismu, kai globaliu mastu nuolat formuojasi, juda, susiduria kultūriniai vertybiniai „frontai“, giliose duburiuose ir nenuspėjamuose užkampiuose latentiskai formuojasi kompetencijų ciklonai ir anticiklonai, praūžia vertybinių ir etinių madų bei lūžių audros ar siaubiantys tornadai. Norminių vertybių sistemų griuvinas, subkultūrizacija, tarpkultūriniai ir multikultūriniai procesai, giminės tradicinės sąvokos erozija, daugiatapatiškumas – tai tik kelios fragmentiškos naujųjų socialinių sampynų požymių iliustracijos (Featherstone, 1995; Friedman, 1996). Visos čios judrios *vertybių sanklodos faktiškai yra tokio paties judraus socialinio būvio atspindys ir sykiu interesų išraiška kaip šiuolaikinio lobizmo pamatas plačiąja prasme.*

1. ŠIUOLAIKINIO LOBIZMO KOMPETENCIJOS PARADIGMINĖ KAITA

Lobizmas tradiciškai skiriamas politinio veikimo sričiai, nes vienaip ar kitaip siekia veikti sprendimus. Paprastai jis siejamas su politinės veiklos periferija ir traktuojamas kaip pagalbinis ar aptarnaujantis procesas, atliekantis papildomas ar pakaitines politinio vyksmo funkcijas. Tačiau žinių visuomenėje pasikeičia ir pačios politikos pobūdis – ji konverguoja su kitomis viešųjų paslaugų atmainomis ir įgyja žinių ekonomikos ir vadybos bruožų. Politika vis labiau siejama su įvaizdžiu, vertybių vartojimu, *infotainment*’u. Apskritai politiniai procesai vis labiau suprantami kaip komunikaciniai veiksmai, kurie bendrinami su šiuo metu itin sparčiai besiplėtojančia politikos komunikacijos koncepcija, vis labiau adaptuojama prie žinių visuomenės pokyčių bei įskaitmenintos aplinkos įtakų. Politikos komunikacija atskleidžia politikos vadybines ir ekonomines dominantes. Ji sietina ir su vadinamaisiais deideologizacijos procesais arba naujųjų (postmodernųjų) ideologijų sklaida, kai ideologijos praranda normatyvines reikšmes ir formuojasi kaip dinamiški ambivalentiški vertybiniai diskursai persiklojančiuose *media* kontekstuose. Čia iš esmės pasikeičia politiniai kontekstai: norminėse ideologijose interesų grupės taikosi prie vertybių sistemų, deideologizuotose visuomenėse interesų grupės pačios generuoja vertybių kompleksus kaip reikšmingas socialines idėjas, įgyjančias politinį veiksmingumą.

Šitose judrioje vertybinių sanklodų ir sąveikų sangrūdose lobistinė veikla pradeda atlikti savitas ir labai svarbias funkcijas – atstovauti vadinamiesiems socialiniams tinklams, interesų grupėms, virtualioms ir tradicinėms bendruomenėms, formaliems ir neformaliems judėjimams, specifinėms veikloms, institucinėms grupėms ir kitiems vadinamiesiems subkultūriniais dariniams, kurie vienaip ar kitaip tampa subpolitikos subjektais, t. y. vertybinių interesų formuotojais ir atstovais. Galima sakyti, kad „*interesų grupės*“ *supratimas žinių visuomenėje vis labiau plečiasi, taikant jį apskritai visoms visuomeninėms struktūroms*. Kuo toliau, tuo labiau „nusitrina“ skirtumas tarp tradicinio interesų grupių klasifikavimo, kadangi veiklų kompleksiskumas tarsi sulieja visuomeninius, politinius, ekonominius ir suasmenintus interesus ir vertybes į vientisą vertybinį organizmą, kurį dažnai sunku apibūdinti vienareikšmiškai. Kartu didėja lobizmo vaidmuo, nes formaliosios politinės institucijos tampa vadybiškai bejėgės suvaldyti sprogsiančią ideologinę stichiją, sugeriančią ir ekonomizuojančią visas kultūrinės įtakos, tarp jų ir globaliąsias. Gyvenimas vyksta sau ir savyje, su savo suasmenintais lūkesčiais, požiūriais ir interesais, su savomis taisyklėmis ir jų interpretacijomis, o formaliajai valdymo hierarchijai ir viešojo administravimo sistemai vis pritrūksta naujų įstatymų ir teisinių normatyvų, bejėgiškai bandančių išsprasti nesuvaldomą viešosios įvairovės veržimąsi į įstatymiškąją prokrusto lovą. Todėl lobistinė veikla organiškai įsijungia į politinės komunikacijos mechanizmą kaip vienas svarbiausių komponentų, leidžiančių balansuoti tarp socialinio bendrabūvio pokyčių bei įvairovės ir politinių sprendimų legitimumo, siekiant konsensuso, integruojančio pilietinį solidarumą ir dalyvavimą, kurį sukuria politinio polilogo interakcijos, jungiančios į visumą vertybinių interesų susiskaidymą bei fragmentiškumą. Taigi žinių visuomenėje, politikos sistemai vis labiau transformuojantis į politikos komunikacijos pavidalus, *lobistinė veikla tampa viena svarbiausių integruotų politinės komunikacijos formų*, užtikrinančių vertybių ir interesų daugialypiškumo palaikymą ir valdymą (Welton, 2001).

Socialinių pokyčių dinamika itin padidina lobistinės veiklos skvarbą. Anksčiau atlikęs išimtinai elitinio atstovavimo funkcijas, lobizmas tampa įvairiausių socialinių grupių, tinklų, bendruomenių, įvairialypių visuomeninių darinių veiklos sudėtine dalimi. Kitaip sakant, be lobistinės veiklos elementų praktiškai tampa neįmanoma bet kokia socialiai reikšminga veikla. Lobizmas pradeda tarnauti kaip tam tikras vertybinių nuostatų formavimo, perteikimo ir atstovavimo įrankis, kuris leidžia kurti įvairių socialinių (sykiu ir interesų) grupių sambūvio architektūrą, derinti poreikius ir interesus bei formuoti visuomeninio bendrabūvio stilių. Lobistinės veiklos įtaka vis labiau persikelia iš „aukštųjų“ politinių sferų

į vietos valdžios ir savivaldos lygį bei įvairias viešojo administravimo institucijas. Faktiškai *lobistinė veikla išvirsta į viešosios politikos raiškas*, kurios iš esmės atitinka žinių visuomenės viešybės plėtros tendencijas.

Politinės komunikacijos kontekste lobistinė veikla faktiškai pradeda atlikti paslaugų vaidmenį, užtikrinantį daugialypes interesų grupių komunikacines sąveikas. Šiuo požiūriu pati politika jau netraktuojama kaip galios santykių išraiška ar ideologinių sistemų konfrontacija, o greičiau kaip socialinių grupių ir tinklų interesų užtikrinimo priemonė. Todėl galima kalbėti apie interaktyvius politinius sprendimus, kurie yra tarpininkaujami lobistiniais pavidalais. Toks supratimas yra sietinas su žinių visuomenės ypatumais, kuri apskritai bet kuriems šiuolaikiniams aktyvumams suteikia paslaugos išraiškas. Keičiasi ir pati veiklos samprata vis labiau paslaugiškoje visuomenėje. Pirmą, veiklos vis labiau nutolsta nuo specializuoto sisteminio supratimo, apibrėžiančio jos kokybę kitų veiklos sričių atžvilgiu. Antra, tai reiškia, kad veiklos integruojasi – atsiranda naujų daugiafunkcinių galimybių, kurios atitinka socialinių tinklų ir interesų grupių sąveikas ir dinamiką. Trečia, toks kompleksinis paslauginis šiuolaikinės veiklos supratimas reikalauja išplėtotų komunikacijos raiškų, kurios galėtų visaverčiai realizuoti interaktyviųjų sąsajų kismą. Todėl galima kalbėti apie *lobizmą kaip reikšmingiausią šiuolaikinės politikos paslaugiškumo požymį ir labiausiai išplėtotą raiškos būdą*. Neatsitiktinai lobistinei veiklai skiriamas vis didesnis dėmesys, ir nepaprastai didėja praktinis įvairių sričių atstovų susidomėjimas. Tai rodo vidinius politinės sistemos pasikeitimus, kai į politinės veiklos areną įsėina ir sąlygas pradeda diktuoti kažkada buvę jos periferiniai veikėjai ar vadinamosios subpolitikos atstovai, kuriems lobizmas tampa pagrindiniu veikimo būdu.

Atstovaudama interesų grupėms lobistinė veikla į savo įtakos lauką įtraukia vis daugiau ir įvairesnių vertybių, tapdama savitu socialinių idėjų ir kultūros įtakos koncentratoriumi, panašiai kaip žiniasklaida ar internetas, kuris užtikrina politiškai svarbių idėjų apykaitą ir sklaidą. Tik tokiu būdu įsigali tokia demokratijos atmaina, kuri ir vadinama dalyvaujamoji. *Dalyvavimas visada yra lobistinės veiklos veiksnys*. Jis koreliuojamas su tolerancijos, pliuralumo, asmeniškumo ir savitumo konsolidavimu bei didėjančios skaidos universalaus politinio pagrindo palaikymu. Dalyvaujamoji demokratija bendriausia prasme yra suprantama kaip žinių visuomenės produktas, kaip informacijos technologijų plėtros socialinė ir politinė pasekmė. Neatsitiktinai tokia demokratijos raidos tendencija sugeria savyje ir esmines žinių visuomenės savybes, kurios yra svarbios aptarti šiuolaikinį lobizmą, kaip antai, kultūrinių veiksmų įtakas politikai, pačios politikos ekonomizavimą ir įtraukimą į paslaugų ir vadybos globalųjį universumą, konvergavimą ir difuziją naujosios ekonomikos bendrame kontekste ir kt. (Evans, Wurster, 1999).

Vadybos suvisuotinimo požiūriu dalyvaujamoji demokratija įgyvendinama žinių vadybos priemonėmis. Žinių vadyba – kol kas tinkamiausias būdas tvarkyti vertybių chaosą, kurti tolerancijos taisykles ir reikšti savo interesus įvairiose persiklojančiose informacinėse aplinkose. Taigi lobizmo mechanizmai taip pat realizuojami kaip žinių vadybos metodų kompleksai, kadangi lobistinė veikla komunikaciniais instrumentais integruoja kolektyvines bei asmenines vertybes ir manipuliuoja žinojimo struktūromis bei kompetencijomis, kurias sukuria įvairios interesų grupės. Paprasčiausiai be žinių vadybos nėra kitokio efektyvaus būdo, leidžiančio dirbti su interesais, vertybėmis ir kompetencijomis, kurias kuria skirtingiausi visuomeniniai organizmai ir dariniai. Tai ne visuomet yra aiškiai apibrėžtos ir išreikštos interesų ir poreikių sistemos, kadangi dauguma socialinių tinklų yra pakankamai amorfiški, besikeičiantys, priklausantys nuo sugebėjimo generuoti ir plėtoti naujas idėjas, nuo asmeninių savybių, valios pastangų, kvalifikacijos, kultūrinio konteksto, pagaliau motyvacijos. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad dauguma interesų grupių turi daugybę savo interesų interpretacijų, kurios kinta priklausomai nuo vidinių ir išorinių veiksnių poveikio. Neatsitiktinai vertybės ir tikslai dažnai yra ambivalentiški, neišreikštiniai, kompleksiški ir daugialypiai. Todėl žinių vadybos priemonės tampa būtinos, kuriant kompetencijų laukus ir jų reprezentavimo būdus. Šiuo požiūriu *lobistinė veikla vis labiau sutampa su žinių vadyba, ir jos vis labiau sietinos paradigmškai ir instrumentiškai.*

Į čį bendrojo lobizmo kaitos žinių visuomenėje apibūdinimo akivaizdu, kad tradicinė teisiškai reglamentuota politinė lobistinės veiklos funkcija jau neaprepia šiuolaikinės praktikos poreikių ir reikalavimų. Interesų grupių įtaka tapo kur kas įvairesnė, dinamiškesnė ir skvarbesnė nei klasikinių politinių sistemų reaktyvumas. Be to, dar nereikėtų pamiršti ir globaliosios aplinkos, kurioje interesų grupėmis tampa ištisos tautos ar net valstybės (pavyzdžiui, Europos Sąjungos ar NATO plėtros atvejais). Tai išplečia lobistinių reiškinių spektrą praktiškai iki visuomeninės įvairovės ribų, pradedant bendruomenėmis ir baigiant valstybiniais dariniais. Todėl lobizmas kaip veikla įgyja kitokį žinojimo pagrindą nei tas, kuris susiklostė per kelis šimtmečius kaip klasikinis modernusis supratimas.

2. POSTMODERNUSIS LOBISTINĖS VEIKLOS ŽINOJIMO KONTEKSTAS

Lobistinės veiklos žinojimo struktūra atspindi visuomenės raidos būklę ir reikmes. Tai rodo, kad *lobistinės veiklos profesinis modelis iš esmės įgyja vadinamųjų naujų profesijų požymius*, kurie būdingi veiklos lytims, naudojančioms savo specifinėms funkcijoms atlikti tam tikrą integruotą žinių formaciją, turinčią ko-

munikacinių sąveikų valdymo pagrindą. Prie tokių specifinių veiklų priskiriama šiuolaikinis marketingas, socioekonominė veikla, vadinamasis naujasis viešasis administravimas arba naujoji viešoji vadyba, daugelis ekspertinių konsultacinių veiklų, informacinis bibliotekinis aptarnavimas ir pan.

Šiuo požiūriu lobistinė veikla susideda iš daugelio kadaise specializuotų ir struktūruotų veiklos rūšių elementų, kurių santykis kinta priklausomai nuo visuomeninių poreikių išraiškos, motyvacijos bei kvalifikacijos. Apskritai šiuolaikinį lobizmą galima apibūdinti keletu svarbiausių žinojimo aspektų. Pirmiausia tai teisinis politinis žinojimas, kuriuo tradiciškai remiasi klasikinė lobistinė veikla. Šito žinojimo praktinės išvestinės formos priklauso nuo konkrečios situacijos ir galimybių. Tačiau šiuo atveju greta pagrindinių – teisinio ir politinio – lobistinės veiklos komponentų atsiduria jau trumpai aptartas itin reikšmingas vadybinis veiksnys. Ne mažiau svarbūs lobistinės veiklos profesinio žinojimo aspektai yra komunikacinis ir marketinginis. Juos ypač svariai papildo informacinis technologinis, psichologinis asmenybinis, socialinis kultūrinis, etinis ideologinis ir kiti žinojimo aspektai, kurie konsoliduojami į vientisą lobizmo audinį, įgyjančį savitą vaidmenį šiuolaikiniame gyvenime. Tai leidžia kalbėti apie *postmodernųjį lobistinės veiklos supratimą, traktuojantį lobizmą kaip grindžiamą specifiniu tarpdalykinio komplekso, skirto socialinių sąveikų politiniam valdymui, išmanymu, remiantis integruotu komunikacijos ir marketingo instrumentarijumi.*

Pagal postmoderniojo profesionalumo modelį lobizmą galima apibūdinti kaip universaliojo ir profesinio generalizavimo dualumą (Kleve, 2001). Pirmasis išreiškia lobizmo tarpssysteminę ir tarpfunkcinę būklę visos visuomenės atžvilgiu. Jis nusako visuomenės kaip funkcinės sistemos statusą ir poreikius. Šiuo atveju tarsi nustatoma lobizmo vieta politikos, teisės, kultūros, ekonomikos ir kitų visuomenės sistemų atžvilgiu.

Antrasis generalizacijos lygis – ypatingosios, išskirtinės, esminės kompetencijos (*key ar core competences*), kurios skiriamos konkrečiai situacijai, turi specialią motyvaciją, savitus požiūrius ir idėjas, kuria individualius problemų sprendimo būdus ir atstovavimo formas. Tai yra žinojimo unikalumo išraiška, inovacijų erdvė, sugebėjimas rasti nestandartinius sprendimus konkrečioje situacijoje. Kitaip sakant, konkrečioje situacijoje sukuriama tam tikras vertybių ir jų sąveikų laukas, nuo kurio priklauso problemos sprendimo rezultatyvumas (Augustinaitis, 2001; Augustinaitis, 2002 b).

Toks supratimas keičia ir paties lobisto sampratą – ji tampa platesnė, įvairialypė ir „išblukusi“. Lobistas gali būti ne tik tas, kuris organizuoja interesų grupės veiksmus ar kontaktuoja su valdžios atstovais, tačiau ir bet kuris stiprus ir kūrybingas grupės narys, kuris generuoja vertybes ar idėjas, veiksmingai formuojan-

čias grupės nuomonę ir tos grupės aplinkas bei sulaukiančias viešosios nuomonės rezonanso ar *media* dėmesio. Šiuo atveju lobistas nėra tiesioginis interesų grupės ir valdžios atstovų tarpininkas, bet socialinių idėjų generatorius. Atkreiptinas dėmesys, jog tokie lobistiniai veiksmai nebūtiniai turi turėti apibrėžtą politinį pobūdį – pačios socialinės idėjos transformuojasi į pragmatinius politinius sprendimus, kurie įgyja politinių nuostatų ir programų statusą. Žinių visuomenėje *lobistas de facto yra kiekvienas, kuris kolektyvinėms ar asmeninėms idėjoms ar vertybėms suteikia politinį pobūdį*. Be abejo, kitas klausimas yra šių idėjų ir vertybių valdymo sugebėjimai bei kvalifikaciniai reikalavimai ir būdai.

Lobistų kaip tarpininkų tarp elitų ir interesų grupių bendrasis supratimas irgi kinta. Tai atsitinka dėl to, kad žinių visuomenėje pasikeičia elitų sampratos ir formavimosi būdai. Atsiranda žiniasklaidos elitas, kuris tuo pačiu metu yra ir vertybių generatorius, ir teisėjas. Kaip dabar mėgstama pašepti, tai yra „dainuojantys politikai“ ir „politikuojantys dainininkai“. Elitų susiplakimas ir charizmatinių veiksmų įtakos didėjimas politiniams sprendimams sukelia kontekstų formavimo ir tematizavimo veiksmų susipynimą, taip pat tradicinį interpretavimo sistemiškumą pakeičia į suasmenintas konstruktyvistines įvaizdžio pakuotes (Kueckelhaus, 1998).

Čia būtų galima nagrinėti ir detalizuoti žiniasklaidos ir *infotainment*'o įtakas bei veikimo ypatumus, tačiau bendriausia prasme šiuolaikinis lobizmas faktiškai gali būti traktuojamas kaip tam tikrų informacinių aplinkų kūrimas, kuris suteikia pagrindą veiklos interpretacijoms. Nuo informacijos procesų pobūdžio priklauso ir jų vertinimas, atranka, interpretavimas, faktų modeliai, monitoringas, reakcijų greitis ir lankstumas, strateginių sprendimų pagrindimas, komunikacijos formos, organizavimo modeliai ir kiti „techniniai“ dalykai, kurie čiuo metu tampa svarbesni už norminius teisinius ir ideologinius veiksmus bei nuostatas. Neatsitiktinai amerikoniškieji lobizmo guru R. J. Hrebenaras ir C. S. Thomas lobizmą apibrėžia iš klasikinių informacijos vadybos pozicijų kaip informacijos apyvartą, paremtą „magiškąja“ informacine formule: tinkama informacija tinkamiems žmonėms tinkamu pavidalu tinkamu laiku ir tinkamai pateikta. Be abejo, tai yra tik metodologinės pozicijos kvintesencija, nes šios formuluotės įgyvendinimas priklauso nuo sugebėjimo kūrybiškai ir profesionaliai naudoti kelis tuzinus kvalifikacinių ir technologinių faktorių, taip pat nuo kokybinių kriterijų, kurie leidžia vertinti visuomeninius reiškinius ir jų raidos tendencijas. Tai jau yra minėto profesinio žinojimo generalizavimo lygmuo.

Informacinių aplinkų kūrimas ir naudojimas lobistiniams tikslams aiškiai išreiškia vadybinį traktavimą, atitinkantį informacijos (ar žinių) visuomenės dvasią. Tačiau toks supratimas išreiškia ir kitokį lobizmo santykį su valdžios

struktūromis ir viešoju administravimu. *Lobistinė veikla vis labiau grindžiama ne tik informaciniu monitoringu, bet ir nuolatine interakcija su viešojo administravimo įstaigomis.* Aktyvėjant socialinėms ir interesų grupėms, viešojo administravimo struktūros vis labiau bando prisitaikyti prie kintančių interesų ir jų išraiškų poveikio. Tai vadinama grįžtamuju ryšiu, pasitarimu su gyventojais ar visuomeninėmis grupėmis, verslo, kultūros ir kt. bendruomenėmis (Beilmann, 1995). Tačiau viešasis administravimas pats įtraukia lobistinės veiklos elementus į valdymo mechanizmą ir sykiu tampa sudėtinė įvairialypio lobistinio „žaidimo“ dalimi. Tai ypač akivaizdu elektroninės valdžios plėtros problematikoje. Elektroninė valdžia faktiškai tampa interesų grupių politinio atstovavimo sistema. Tai specialus darbo su interesų grupėmis įrankis, kuris leidžia reaguoti į nuolat kintančius poreikius ir interesus. Elektroninė valdžia – tai būdas derinti formaliąją administravimo prigimtį su vertybių įtakomis ir neformalioji viešybės raiškomis. Elektroninės valdžios metodai išreiškia vieną iš svarbiausių lobistinio žinojimo komponentų, atskleidžiantį lobizmo vaidmenį šiuolaikinėje politikos komunikacijos sandaroje. Pavyzdžiui, tokios elektroninės paslaugos, kaip politinių konsultacijų technologijos, diegimas rodo „skaitmeninės demokratijos“ prisitaikymą prie „lobizuojamos“ visuomenės reikmių. Tai leidžia išlaikyti formaliosios ir neformaliosios valdymo pusių balansą.

Šiuo požiūriu *lobistinė veikla gali būti suprantama kaip savikūros struktūra*, kuri nuolat save referuoja ir realizuoja integruotos komunikacijos formomis. Tai atitinka Luhmann'iskąjį autopoeitinės teisės teorijos tradiciją ir jos pragmatiškuosius aspektus viešojo administravimo srityje. Faktiškai visa „naujoji viešoji vadyba“ yra grindžiama valdžios ir visuomenės interakcijomis pokyčių kontekste. Tai leidžia traktuoti šiandieninį *lobizmą kaip moksliają veiklą*, operuojančią kompetencijomis kaip duomenų, informacijos, žinių, kultūros, pasaulėžiūros ir pasaulėjautos, patyrimo, etikos ir estetikos kriterijų visuma, kintančia priklausomai nuo reaktyvumo ir vadybos potencialo. Šiuolaikinis lobizmas tematizuoja kiekvieną konkretų uždavinį ir sukuria atitinkamą kompetenciją.

Dėl profesinio generalizavimo unikalumo galima kalbėti apie lobistinės veiklos kontekstų įvairovę. Lobizmas nuolat taikosi prie kultūros „peizažo“ ir kintančių vertybinių įtakų situacijos. Vaizdžiai kalbant, šiandien nėra vienodo lobizmo, jis įgyja skirtingas organizacines, metodologines, technologines ir, svarbiausia – kultūrinės prielaidas. Šių prielaidų analizė sudaro pagrindinį lobistinės veiklos turinį. Supaprastintai *lobistinį žinojimą galima būtų skirti į tris dalis: teisinę, komunikacinę ir vadybinę.* Teisinis žinojimas nustato lobistinės veiklos teisinės ribas ir santykį su politine sistema. Tačiau jis neapėrią ir negali apėpti viso reiškinių teisinio reglamentavimo, kadangi konkrečios lobistinės veiklos for-

mos, jų begalinė įvairovė ir sklaidos būdai didele dalimi yra sietini su neformaliaja sfera, kurią apibrėžia komunikacinis žinojimas. Tai pati plačiausia lobistinės veiklos sritis, kuri iš esmės apima du svarbiausius aspektus – vertybinį ir metodologinį. Pirmasis yra ideologinių, kalbinių, simbolinių, kvalifikacinių, kultūrinių, tarpkultūrinių ir pan. raiškų kompleksas, antrasis suponuoja komunikacines technikas ir technologijas – žiniasklaidos, ryšių su visuomene, darbą su tikslinėmis auditorijomis ir grupėmis, informacijos technologijas, monitoringą ir kt. Lobistinės veiklos vadybinis žinojimas sutelkia visą problematiką į sprendimus ir sprendimų organizavimo būdus, kurie jungia strategijas, planavimą, vadybos komunikacines aplinkas ir sistemas ir t. t.

Visų šių pagrindinių lobistinio žinojimo dalių tikslas – suformuoti tinkamus politinio veikimo kanalus ir nustatyti efektyvias komunikacijos politinio poveikio technikas. Tradiciškai lobistinė veikla yra skirstoma dviem būdais: 1) pagal formalumo ir neformalumo lygį ir 2) pagal profesionalumo pakopas. Pirmuoju atveju atsižvelgiama į teisinį lobistinės veiklos norminimo lygį ir formaliųjų bei neformaliųjų komunikacijos kanalų santykį. Formalieji komunikacijos kanalai yra teisiškai reglamentuojami ir kontroliuojami priklausomai nuo politinės sistemos ypatumų. Antruoju atveju lobistinė veikla skiriama į profesinę (lobistas kaip specialistas), pagalbinę, specialiąją diskusinę, netiesioginę, kurios atitinka formalios profesinės, formalios neprofesinės, neformalios profesinės ir neformalios neprofesinės veiklos tipus. Profesionalūs lobistai paprastai dirba su labai gerai organizuotomis ir turinčiomis apibrėžtus politinius tikslus interesų grupėmis, kurios įgyja vadinamųjų *spaudimo grupių* rangą.

3. LOBIZMO METODOLOGIJA

Ir formalūs, ir neformalūs komunikacijos kanalai yra vienodai svarbūs politikos komunikacijai. Tačiau jų įgyvendinimo sėkmė priklauso nuo komunikacinių technikų ir technologijų bei vadybos būdo. Lobizmo technikos yra integruotos technikos, jungiančios skirtingus žinojimo elementus. Pirmiausia jos priklauso nuo metodologinio požiūrio į politikos komunikaciją ir komunikacijos vadybą. Remiantis Roberto G. Meadow'o politikos komunikacijos modeliavimu, tradiciškai formaliai suprantami lobistiniai metodai gali būti traktuojami kaip tam tikra funkcijų sistema, kuri siekdama politinio poveikio naudojami formaliaisiais komunikacijos kanalais. Čia pagrindinis klausimas – kas turi politinę jėgą ir kokiais politiniais santykiais reikia remtis? Funkcinę sampratą papildo organizacinis požiūris, kuris iš esmės grindžiamas vidiniais valdžios hierarchijos ry-

šiais. Valdžia suprantama kaip uždara sistema, kuri remiasi nusistovėjusiais informacijos srautais ir jų apykaita tarp skirtingų institucijų. Dažnai manoma, kad užtenka tik apčiuopti šios sistemos ypatumus ir sėkmingai „tampyti siūlius“, siekiant interesų grupės tikslų.

Kita lobistinės veiklos traktuotė naudoja metodus, kurie politinę komunikaciją supranta reaktyviai, t. y. kaip tam tikrus ženklus ir požymius, kuriuos „siunčia“ politinė sistema įvairiais komunikacijos kanalais. Tai yra interpretacinių ir analitinių technikų naudojimas, kai stengiamasi manipuliuoti komunikacijos kanalais pagal prognostinius apskaičiavimus. Tai daugiau empiriniai metodai, kurių pagrindas – viešasis aktyvumas ir poveikis politinių pranešimų turiniui.

Lobistinei veiklai labai svarbios kalbos technikos ir simboliniai veiksmai. Kalba ir jos poveikis – vienas iš efektyviausių metodų, kurie naudojami politikos komunikacijoje. Kalba siejama su kultūros kontekstu, psichologiniu poveikiu (pavyzdžiui, simpatija, antipatija, išpūdis, įtaiga, sugebėjimas suprasti ir perprasti, asociacijos, mados, grožio pajauta, pasitikėjimas ir t. t.), kvalifikacija, bendravimo įgūdžiais. Kalbos vartojimas susijęs su sociopsichologiniais parametrais: amžiumi, profesija, pajamomis, išsilavinimu ir pan. Kalbiniai aspektai indikuoja politinę lyderystę, neverbalinius komunikacijos pavidalus, deklaruoja vienokias ar kitokias vertybes. Kalba padeda konstruoti idėjas, kurti asociacijas ir metaforas, pabrėžti ypatingumą, formuoti tradicijas ir ritualus. Visa tai padeda išreikšti grupių interesus ir veikti politinius sprendimus. Kalbos technikos užtikrina politinio dialogo (polilogo) sėkmę, padeda tinkamai suformuluoti ir išreikšti reikalavimus bei reikmes. Pagaliau kalba atlieka ir „vertimo“ funkciją – padaro interesų grupių kalbą suprantamą politikams arba, kitaip sakant, persako poreikius politine kalba, kadangi pagal Murray Edemano teoriją politinę kalbą pagal funkcijas galima skirstyti į keturis tipus: oratorinė kalba, skirta masiniam palaikymui; specifinė teisinė kalba; administracinė kalba ir politinių derybų ir dialogo kalba. Visos jos atspindi skirtingus ryšius ir reikalauja savitų sąveikų bei lobistinių veiksmų.

Ne mažiau svarbios ir simbolinio elgesio technikos, kurios skirtos pažiūrų konsolidavimui ir įvairiems vieningumo aktams atstovauti bei reikšti. Simbolių kūrimas ir atpažinimas atlieka komunikacinio šviesoforo funkcijas, subordinuoja emocijas reikšmes, padeda derinti kontekstus bei interpretacijas. Simboliai apskritai atlieka integruojantį vaidmenį. Todėl simbolinė veikla yra itin svarbi lobizmo priemonė, padedanti siekti konsensuso. Ji labai svarbi organizuojant specialias lobistines kampanijas ir akcijas. Simboliai taip pat gali būti vartojami įvaizdžio kūrimui bei vertybių „stūmimui“ žiniasklaidos pagalba. Jie vienija interesų grupes, palaiko ideologinę apykaitą grupių viduje, skatina sutelktumą ir aktyvumą.

Šiuo metu *lobistinei veiklai būdingas integruotas požiūris į komunikacinę veiklą*, kurį atspindi jau minėtas lobizmo kaip integruotos komunikacijos struktūros supratimas. Integruota komunikacija organiškai susieja visas komunikacines aplinkas į vieningą visumą, tarsi užpildančią informacines spragas (*gaps*) tarp lobistinio proceso struktūrų ir dalyvių. Tai priemonės, kurios leidžia naudoti įvairių komunikacinių technikų derinius vienu metu pagal pasirinktą tikslą. Į šį rinkinį įtraukiami sociologiniai metodai, skirti darbui su įvairiomis auditorijomis, psichologiniai komunikacijos metodai, kurie dažniausiai taikomi tarpasmeninėje komunikacijoje, taip pat grupinės, viešosios ir organizacinės komunikacijos elementai, ryšių su visuomene technikos, viešosios nuomonės formavimo metodikos, darbas su *mass media* (žiniasklaida), marketingo, reklamos, propagandos ir agitacijos priemonės bei technikos (Pickton, Broderick, 2001). Visi šie komunikacijos dariniai gali būti realizuojami tradicinėmis ir informacijos technologijomis. Tokia komunikacijos integracija sukuria vadinamąją komunikacinę kompetenciją, kuri savo ruožtu formuoja korporatyvinį tapatumą ir sukuria kompetencijos tapatumo prielaidas.

Lobizmą kaip socialinių integruotų politinių sąveikų valdymą atspindi ir integruoto marketingo koncepcijos, bet kurią šiuolaikinę veiklą traktuojančios kaip vertybinių rinkos segmentų formavimo ir valdymo procesus. Iš esmės šis požiūris atitinka žinių visuomenės paradigmas, tačiau jis ypač išryškina vertybėmis grindžiamą vartotojiškumą ir paslaugiškumą iš naujosios ekonomikos pozicijų, kurios grindžiamos informacinių aplinkų ir komunikacinių ryšių valdymu. Šiuo atveju *lobizmas gali būti suprantamas kaip specifinių marketingo sričių visuma, naudojanti politinio, socialinio, etinio, kultūros marketingo metodus ir besiremianti integruota marketingo komunikacija*. Integruoto marketingo supratimas lobizmo vertybinių konstrukto valdymui faktiškai suteikia ekonominį pagrindą. Tačiau iš esmės kalbama apie tuos pačius integruotus komunikacijos technikų rinkinius ir informacijos aplinkų valdymo metodus. Integruoto marketingo komunikacinis mechanizmas faktiškai konverguoja su šiuolaikinės demokratijos struktūromis ir politiniu požiūriu demokratiją išreiškia vartojimo aspektu bendroje kompleksinėje socialinėje erdvėje. Naujausių marketingo koncepcijų, tokių kaip CRM (*Client Relationship Marketing* – klientų valdymo marketingas), tiesioginio marketingo, telemarketingo ir kt. šiuolaikinių atmainų politinė parafrazė skambėtų kaip apibendrinta formulė: *lobizmas = dalyvaujantis politinis marketingas*. Kitaip sakant, kalbama apie marketinginę veiklą kaip žinių vadybą, priklausomą nuo kompetencijų pavidalų, ir todėl galima būtų vartoti „žinių marketingo“ terminą, kuris turbūt taikliausiai nusako šiuolaikinio lobizmo turinį: *lobistinė veikla kaip žinių marketingas* (Augustinaitis,

2002 a). Tai atitinka tą pačią paradigmą, pagal kurią plėtojami šiuolaikiniai dalyvaujantys (*deliberative, participating, digital, direct, dynamic*) demokratijos modeliai, grindžiami vertybių apykaita ir interakcija. Tai rodo lobizmo prisitaikymą prie komunitarinių demokratijos raidos tendencijų.

Integruotas marketingas yra tarsi komunikacinį ir vadybinį lobistinės veiklos žinojimą jungiantis tiltas, kuris leidžia kalbėti apie postmoderniųjų vadybos metodų taikymą (Pindl, 1998). Jau tradicinis lobizmo planavimas daug kuo panašus į verslo vadybos modelius, apimančius tokius aspektus, kaip strateginis išteklių planavimas, tikslų ir uždavinių medžio sudarymas, kampanijos finansavimo strategija ir planavimas, taktinių veiksmų pagrindimas, struktūrinis organizavimas, interesų grupės klimato formavimas ir pan. Tačiau žinių vadybos kontekste lobizmas savo turiniu dar labiau konverguoja su žinių ekonomikos taisyklėmis ir faktiškai tiesiogiai jas taiko kaip vieną iš paslauginės veiklos tipų, orientuotų į politinę sritį. Tai iš esmės keičia ir lobizmo vadybos, ir strategijos, ir juo labiau vadybos metodų bei stiliaus sampratą.

Į žinių vadybos vaidmenį lobistinėje veikloje nevertėtų gilintis, o strategijos metodai reikalauja platesnio aptarimo. Pirmoji priežastis, pakeitusi strategijos sampratą, yra lobistinių procesų svorio centro perkėlimas iš formaliųjų pozicijų konsolidavimo į vertybių, kaip kintančių identitetų reprezentantų, dermės siekimą. Tai yra tiesioginio poveikio politiniams sprendimams organizavimo būdai, kurie politikos subjektais paverčia visus interesų grupių dalyvius jau vien todėl, kad jie atstovauja vienokioms ar kitokioms pažiūroms. Kitaip sakant, lobistinė veikla virsta vertybių turgumi, kuriame vyksta daugiabalsės įvairių socialinių grupių ideologinės derybos su kintančiomis tolerancijos, pasitikėjimo, sugyvenimo, ignoravimo, skaidrumo, įvaizdžio formavimo ir galios demonstracijos taisyklėmis (Mawhinney, 2001).

Socialinės grupės nepriklausomai nuo jų organizuotumo, išteklių, dydžio, spaudimo potencialo ar idėjų brandos per lobistinį sietą siekia išlaikyti politinį visuomeninių interesų balansą vis dinamiškiau kintančioje aplinkoje ir globalumo įtakoje, didinančiose socialinės rizikos (U. Beckas) veiksmių grėsmę. Atsižvelgiant į tokią socialinio audinio struktūrą, galima teigti, kad žinių visuomenėje *lobizmo strategija turėtų būti formuluojama, remiantis socialinės atsakomybės kriterijais*. Praktiškai tai reikštų, kad lobistinė strategija turi būti formuluojama kaip santykis su visomis auditorijomis: ir tiesioginio, ir netiesioginio poveikio grupėmis, artimomis ir tolimomis, su kuriomis tik susiduriama ar tik potencialiai numanomi galimi kontaktai. Strategija nustato tapatumo lygį, interesų dermės, aljansų ar bendradarbiavimo galimybes ar konfrontacijas, grėsmes bei pavojus. Šiuo atveju socialinė atsakomybė tampa svarbiausiu strateginio tikslo nustatymo instrumentu.

Nustatant tapatumo lygius su visuomeniniais partneriais ir tarpininkais (vadinamaisiais *stakeholder*'iais), kurie išreiškia potencialius interesų santykius, labai svarbūs tampa tarpkultūriniai ir multikultūriniai veiksniai, apimantys tradiciją, kontekstus, kultūrinę aplinką, nusakantys veikimo erdvę, apibrėžiantys technologijas ir priemones, taip pat ir formaliąsias bei teises galimybių ribas.

Šiuo atveju *lobizmas – tai nuolatinis simbolinių galių didinimas ideologinių derybų plotmėje*. Jis išreiškiamas specifinės pozicijos, elgsenos ir laikysenos, kaip „savito veido“, suformavimu, remiantis esmine arba išskirtine kompetencija. Interesų grupės išskirtinė kompetencija yra tiesioginis jos strategijos rezultatas, rodantis galios ir poveikio mastą. Esminė kompetencija apima ne tik idėjų generavimo potencialą, bet ir daugelį dalykų, tokių kaip komunikacinių technikų ir technologijų integravimo ir naudojimo sugebėjimai, inovacijų efektyvumas, kvalifikacijos, vadybos stilius ir organizacinė kultūra, jungianti motyvaciją, tradicijas, talentų ir gabumų skatinimą bei ugdymą, korporatyvumo konstruktus ir pan., taip pat administracines kompetencijas. Tai yra unikalūs dariniai, išskiriantis interesų grupės ar lobistų organizacijos išskabą ar prekinį ženklą iš bendro socialinių tinklų konteksto. Tokia veikla (*branding*'as) tampa svarbiausiu lobistinės veiklos sėkmės veiksmu. Todėl lobizmas kaip sąveikų valdymas ir planavimas faktiškai turėtų remtis kompetencijų ir sąveikų paskirstymo metodais, kurie sietini su intelekto išteklių atskleidimu.

Kaip *išvadas būtų galima formuoti bendrąsias lobistinės veiklos perspektyvas*, sietinas su lobizmo vaidmeniu kintančiuose demokratijos modeliuose, naujais komunikacijos metodais ir globalios aplinkos bei informacijos technologijų poveikiu. Lobistinės veiklos akcentai vis labiau persislenka integruotų komunikacijos technologijų link, kadangi tik tokiu būdu galima išspręsti multikultūrinės įvairovės keliamus vertybinius konfliktus ir prieštaravimus. Taip pat reikia pabrėžti lobizmo kompleksiskumo didėjimą: jis vis labiau integruoja politinės komunikacijos struktūras, įsijungia į naujas viešojo administravimo formas ir ypač elektroninės valdžios veiklos sritis. Ne mažiau svarbu ir tai, kad lobizmas tampa politikos vadybos būdu ir naujosios ekonomikos sudėtine dalimi, atliekančia marketinginę ir paslauginę funkcijas. Todėl žinių visuomenės lobizmo pagrindas yra kompetencijų kūrimas, kuris visai lobistinei veiklai kaip reiškiniumi suteikia vis reikšmingesnę kompleksinės įtinklintos veiklos, paremtos specifine žinojimo sandara, rangą.

VII skyrius.

LOBISTINĖS VEIKLOS PAVYZDŽIAI IR PRAKTINIAI PATARIMAI

1. LIETUVIŲ LOBISTŲ GALIMYBĖS VAŠINGTONE: AMERIKIETIŠKASIS POŽIŪRIS

Kokie yra lietuvių politiniai, socialiniai ir ekonominiai tikslai Jungtinėse Amerikos Valstijose?

Kokius išteklius galima skirti šių tikslų įgyvendinimui?

Ar turimi ištekliai pakankami pasiekti norimus tikslus?

Ištekliai:

- a) finansiniai;
- b) demografiniai;
- c) viešosios nuomonės;
- d) organizaciniai;
- e) vadovavimo ir kompetencijos;
- f) priėjimo.

Pasirinkimo galimybės:

1. Pačiam užsiimti lobizmu?
2. Pasisamdyti profesionalius lobistus, vadinamuosius „sandomus žudikus“?
 - a) mažą firmą?
 - b) firmą, suteikiančią visas lobizmo paslaugas?
 - c) ryšių su visuomene firmą?
3. Pasikliauti pasirinktu „vidiniu lobistu“ Kongrese?
4. Pasisamdyti lietuvių ir amerikiečių organizacijomis?
5. Pasisamdyti koalicinėmis ar skėčio organizacijomis?
6. Naudoti sunkiasvorę ar lengvasvorę taktiką?
7. Sekti japonų ar žydų lobizmo modeliais?

8. Kuri tauta ar tautos yra sektini pavyzdžiai Lietuvos lobizmui?
9. Kokias lobizmo taktikas turėtų perimti lietuvių lobistai?
 - a) galima naudoti beveik visas standartines amerikiečių lobizmo taktikas;
 - b) rinkimų lobizmas nėra labai veiksmingas, išskyrus rajonus, kuriuose gyvena daug Amerikos lietuvių;
 - c) ar reikėtų sukurti lietuvių ir amerikiečių politinės veiklos komitetą (Political Action Committee)?
 - d) ar Lietuva galėtų efektyviau naudoti žiniasklaidą ir kokiems tikslams?
 - e) jeigu Kongrese ir kai kuriose vykdomosios valdžios dalyse, atrodo, yra geras priėjimas prie valdžios pareigūnų – ar reikia gerinti priėjimą prie kitų valdžios institucijų?
 - f) ar lietuviams finansuojamos akademinės studijos kuriame nors Amerikos universitete ar koledže?
 - g) ar Lietuva yra finansavusi nors vieną akademinę konferenciją apie lobizmą?
 - h) ar yra efektyvių lietuviškų kampanijų „žmonėms iš gatvės“?
 - i) kaip yra susikordinavusios lietuvių ir amerikiečių lobistų grupės tam, kad darytų spaudimą Vašingtonui?
 - j) ar potencialūs Amerikos sąjungininkai yra pakviesti į Lietuvą?
 - k) ar yra sukurtas priėjimas prie JAV žiniasklaidos priemonių, pavyzdžiui, laikraščių?
 - l) ar yra siunčiami laišakai laikraščių redaktoriams, ir taip bendraujama su visuomene?
 - m) ar organizuojami kultūriniai renginiai, per kuriuos Lietuvos kultūra ir aktualijos perduodamos platesniam amerikiečių ratui, o ne vien ištikimiems Amerikos lietuviams?

2. LIETUVIŲ LOBISTŲ GALIMYBĖS BRIUSELYJE: AMERIKIETIŠKASIS POŽIŪRIS

1. Jeigu įmanoma, įsteikite savo biurą Briuselyje. Tai palengvins gerų ryšių su ES pareigūnais užmezgimą. Kaip pastebėjo vienas stambiai Amerikos automobilių gamintojų kompanijai Europoje atstovaujantis lobistas, „asmeniniai kontaktai yra esminis lobizmo elementas, nesvarbu, kokioje šalyje ar politinėje sistemoje bebūtum“.

2. Pasamdykite konsultacinę firmą, gerai pažįstančią sistemą ir visus jos niuansus. Tokios firmos specialistai gali padėti suplanuoti lobistinę kampaniją. Nors ši taisyklė tinka ne visiems atvejams (ypač jeigu organizacija turi ilgai-

kius ryšius su ES), ji rekomenduojama suinteresuotiems asmenims, neseniai įsikūrusiems Briuselyje, arba užmezgant pirmuosius kontaktus.

3. Ką tik Briuselyje pradėjusi veiklą organizacija neturėtų savo darbuotojų išleisti į priešakines gretas. Organizacijos nariai gali planuoti arba strateguoti veiklą, bet ne užmezginėti ryšius (vykdyti lobistinę veiklą). Šios taisyklės irgi nereikėtų laikyti akla, tačiau verta į ją atsižvelgti.

4. Įkyri savireklama ir agresyvi taktika netinka ES lobizmui. Tai nereiškia, kad tokiais metodais nesinaudojama: pavyzdžiui, jų dažnai griebiasi vokiečiai. Tačiau Vokietija yra ES narė, ir jai lengviau išsisukti iš galimų keblumų. O amerikiečiai ir kitos tautos, nepriklausančios Europos Sąjungai, turi nugalėti tam tikrus išankstinius nusistatymus bei faktorius, susijusius su lobizmo taktikų suvokimu.

5. Būtinybė suprasti ES politikos formavimo trūkumus. Nuolatinė tarnautojų kaita, nepastovūs galios santykiai ir polinkis savanaudiškai interpretuoti įstatymus yra tie ES elementai, kuriuos kai kuriems interesų grupių atstovams sunku suprasti.

6. Europos kompanijų pavyzdžiu padalinkite lobizmą į savo vykdomos veiklos priežiūrą ir palaikymą bei konkrečių atvejų lobizmą. Nuolatinis grupės ar organizacijos lobistas kuria naujas veiklos sritis ir palaiko kontaktus. Reikalui esant jis/ji į tą veiklą įtraukia asmenį, skirtą konkrečiam atvejui (tam tikro rūpimo dalyko) lobizmui, ir gali pats/pati prisidėti prie to asmens veiklos.

7. Jeigu įmanoma, įmonės bei organizacijos turėtų įsijungti į bendrąsias ES organizacijas. Daugelis šių organizacijų yra galingi Europos Sąjungos lobistai ir sykiu naudingi politinės informacijos šaltiniai. Tokios organizacijos ES nepriklausančioms šalims suteikia daug galimybių prisitaikyti prie joje vykdomo lobizmo.

8. Samdomų lobistų, vadinamųjų „samdomų žudikų“, paslaugomis reikėtų naudotis labai atsargiai. Kai kuriais atvejais, ypač jei grupės ir organizacijos buvimas laikas Briuselyje ribotas, samdomi lobistai yra vienintelė galima alternatyva susilaukti pripažinimo ES. Vis dėlto dar daugelis ES pareigūnų jaučia antipatiją tokiems lobistams.

9. Visos organizacijos turi rodyti savo paneuropinį požiūrį. Keletas ES pareigūnų, apklaustų Clive'o Thomas vykdytame JAV ir ES projekte, pabrėžė, kad nepriklausančios Sąjungai šalys būtent tokiu požiūriu gali užsitikrinti palaikymą bei teigiamą įvaizdį. Paneuropinį požiūrį galima demonstruoti įvairiais būdais: galima įrodyti savo šalies ekonominę naudą Europos Sąjungai arba tiesiog būti reikalingiems ES pareigūnams – tapti pagrindiniais informacijos šaltiniais. ES pareigūnai yra prisiekę ginti Europos Sąjungos interesus, todėl jie informacijos atsisakytų negali.

3. LOBIZMAS JAPONIJOJE: ATVEJO TYRIMAS

1. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad Japonijos lobizmas yra labai suvakarietintas ir netgi suamerikietintas, tačiau tai tik plonas vakarietiško apvalkalas, po kuriuo slypi gryniausias japoniškas politikos stilius.

2. Egzistuoja trys pagrindiniai modeliai, bandę aiškinti bendrąją Japonijos interesų grupių politiką nuo 1945–ųjų. Pirmasis – trišalis modelis, kalbantis apie tris galingus interesų sluoksnius: valdančiąją Liberalų demokratų partiją (LDP), nacionalinio lygmens biurokratiją bei verslo viršūnių asociacijas. Antrasis – pliuralistinis – modelis teigia, jog pokariniu laikotarpiu Japonijoje smarkiai išaugo svarbių suinteresuotų asmenų skaičius. Korporatyvinis – trečiasis – modelis dažniausiai aptinkamas Europoje, kur didžiausios interesų grupės įtraukiamos į įprastą valdžios sprendimų priėmimo procesą. Daugelis pritaria tam, kad trišalis modelis geriausiai tiko apibūdinti laikotarpį tarp 1955–1980 metų. Pliuralistinis modelis nusako augančią japonų visuomenės ir ekonomikos įvairovę, o korporatyvinis modelis turbūt tiksliausiai apibūdina didžiąją dalį demokratijų.

3. Turbūt tiksliausiai Japonijos interesų grupių politiką ir lobizmą nusako konfucianistinis korporatyvizmas. Konfucianistinės sistemos (Japonija, Kinija, Korėja, Taivanas ir Vietnamas) vienodai supranta hierarchinį visuomenės sandaros būdą bei grupes laiko svarbesnėmis už individus. Konfucianistinio korporatyvizmo sistemoje valdžia paskiria kelias galingas viršūnių interesų grupes, atstovaujančias visuomenės poreikiams, o beveik visi likę suinteresuoti asmenys arba grupės į sprendimų priėmimo procesą nėra įtraukiami. Japonijoje (kaip ir kitose Rytų Azijos kapitalistinėse valstybėse) darbininkų organizacijos yra nušalinamos nuo realaus sprendimų priėmimo. Šiuo aspektu Japonija primena daugelį Europos šalių.

4. Europoje ir JAV galima aptikti įvairiausių suinteresuotų Japonijos sluoksnių. Jungtinėse Amerikos Valstijose galingiausia grupė vadinasi „*Big Business*“ (Didysis verslas). Pastaruosius 60 metų japonai, priimdami politinius sprendimus, vadovavosi principu: „Kas naudinga Japonijos verslui, naudinga Japonijai“. Kiti suinteresuoti sluoksniai veikia siaurose savo politikos srityse, pavyzdžiui, Japonų medicinos asociacija apsiriboja sveikatos ir socialinio aprūpinimo politika.

5. Japonų visuomenė yra viena iš homogeniškiausių pasaulio visuomenių. Joje yra išsaknijęs „mūsų“ ir „jų“ supratimas („jie“ reiškia visus užsieniečius). Tai labai apsunkina svetimšalių lobizmą Japonijoje.

6. Japonijoje įsigalėjusi ir nuostata, kad valdo tik elitas, todėl demokratijos samprata šioje valstybėje labai savotiškai taikoma praktiškai vykdomai politiškai. Biurokratai valdo Japoniją nuo XIX a. aštuntojo dešimtmečio, o realiai – jau nuo 1100–ųjų metų. Dažnai teigiama, jog Japonijai vadovauja Liberalų

demokratų partija (LDP), tačiau visus kasdienius reikalus tvarko biurokratija. Japonijos biurokratai yra geriausių šalies universitetų auklėtiniai, kuriems būdinga įgimta arogancija, kylanti iš šimtmečiais turimos valdžios.

7. Lobizmas Japonijoje sukonzentruotas į valdančiąją LDP arba į biurokratiją. Pastarojoje svarbiausi yra skyrių viršininkai – asmenys, kontroliuojantys informacijos srautą. Kiti reikšmingi asmenys yra LDP nariai, esantys Japonijos parlamente. Trečioji grupė – išėję į pensiją valdininkai.

8. Beveik visas Japonijos lobizmas vykdomas už uždarų durų. Neretai lobistai rengia prabangias vakarienes ar pobūvius, kuriuose yra užmezgami ryšiai su parlamento nariais bei biurokratais. Kitos lobistų darbo vietos yra vyriausybės patariamieji komitetai prie įvairių ministerijų bei jų konsultaciniai ir tiriamieji padaliniai. Pasaulyje įprastas lobizmas, kokį galima rasti Jungtinėse Valstijose, Japonijoje neegzistuoja.

9. Nereikia manyti, kad japonų biurokratai, atstovaujantys tam tikriems suinteresuotiems asmenims, nepripažįsta jokių kitų interesų. Valdžios institucijų akiratis čia platesnis nei suinteresuotų sluoksnių arba politikų – jų darbuotojai išlaiko savo nepriklausomybę.

10. LDP politikos potencialas sutelktas analitiniame skyriuje – Politinių reikalų tyrimo taryboje (*Policy Affairs Research Council*, PARC). Interesų grupės šioje taryboje diskutuoja apie naujus įstatymus arba apie jau galiojančių įstatymų pakeitimus. Politinių reikalų tyrimo taryboje dirba nuolatiniai parlamentinių komitetų atstovai. Būtent šiuose komitetuose nustatomos Japonijos valdžios politikos kryptys. Čia veikia ir „zoku“, arba politinės grupės, bei parlamento nariai, kurie specializuojasi pagrindinėse politikos srityse ir sudaro „saviškių lobistų“ grupes LDP partijoje ir parlamente.

11. Atskiri parlamento nariai gali tik nežymiai paveikti politiką, tačiau, veikdami bendrai savo valdančioje partijoje, jie įgyja didžiulę galią. Japonijos suinteresuoti asmenys siekia veikti partijas ir „zoku“ aktyvistus, finansuodamos jų kandidatų į parlamentą rinkimines kampanijas.

12. Tai kas gi valdo Japoniją? Partija? Biurokratija? Ar galingi suinteresuoti „Didžiojo verslo“ sluoksniai? Teisingiausia būtų pasakyti, kad visi trys. Biurokratai Japoniją valdė XX a. šeštajame ir septintajame dešimtmečiuose ir nepriteklių periodu – aštuntajame dešimtmetyje, tačiau sunkiausius politinius sprendimus turėjo daryti LDP. Devintajame dešimtmetyje, kuris buvo išskirtinai sėkmingas, buvo panaikinta didžioji dalis apribojimų verslininkams, ir jie turėjo laisvę daryti sprendimus iki pat dešimtmečio pabaigos, kai žlugo šalies ekonomika. Paskutiniu metu praeito šimtmečio dešimtmečiu, vyraujant ekonominiam nuosmukiui, nė vienas iš šių galios centrų nesugebėjo dominuoti Japonijos politikoje.

4. LOBISTINĖ KAMPANIJA ALABAMOS VALSTIJOJE: ATVEJO ANALIZĖ

Svarbiausi faktai apie interesų grupę.

Grupės pilnas pavadinimas: Alabamos gyventojų švietimo apie šaunamuosius ginklus draugija – AGŠŠGD (toliau – Draugija).

Draugijos atsiradimas ir pagrindinis tikslas.

1995–ųjų metų sausio mėnesį buvo nušauta penkiametė Karen Merrick, buvusi savo draugės namuose. Ją nušovė su savo tėvo medžiokliniu šautuvu žaidęs devynerių metų draugės brolis. Šis atsitikimas sukėlė didžiulį atgarsį visoje valstijoje.

Po šios bei keletu kitų daug viešumos susilaukusių nelaimių, kurių metu atsitiktinai nuo šaunamojo ginklo žuvo vaikai, susirūpinę Alabamos valstijos tėvai įkūrė grupę, propaguojančią saugų šaunamųjų ginklų naudojimą bei laikymą namuose. Šiai grupei ypač kelia nerimą šaunamųjų ginklų saugumas namuose, kuriuose yra mažamečių vaikų, ir vaikų, imamų į medžiokles, saugumas.

Grupė nepasisako nei už, nei prieš ginklų kontrolę – įstatymų dėl šaunamųjų ginklų laikymo pakeisti ji nenori. Jos tikslas yra apskritai skatinti saugų šaunamųjų ginklų laikymą bei pasiekti, kad vaikai, jų tėvai ir ginklų savininkai suprastų apie nesaugiai laikomų ir naudojamų ginklų pavojų.

Taigi Draugija yra viešųjų interesų arba piliečių grupė – grupė asmenų, atsidavusių darbui dėl tam tikro visuomeninio reikalo, problemos arba politikos srities, kuri veikia visą visuomenę.

Ypatingi Draugijos tikslai – pasiekti, kad į Alabamos valstijos teisę būtų įtrauktos tokios keturios nuostatos:

1. Kiekvienam vaikui pradinėje, vėliau vidurinėje mokykloje turi būti išdėstytas trumpas vienos dienos kursas apie saugų šaunamųjų ginklų naudojimą.

2. Alabamos Švietimo departamentas kartu su Visuomenės saugumo departamentu turėtų ruošti ir kiekvienoje valstijos mokykloje platinti leidinukus bei plakatus, primenančius apie šaunamųjų ginklų pavojų bei poreikį saugiai juos laikyti ir naudoti.

3. Visi šaunamuosius ginklus įsigyjantys asmenys turėtų gauti brošiūrą, kurioje būtų kalbama apie saugų ginklo laikymą ir naudojimą, ypač namuose, kuriuose yra mažų vaikų. Šiame lankstinuke turėtų būti surašyti ir lemtingi atsitikimai, įvykę dėl nerūpestingo šaunamojo ginklo laikymo ar naudojimo. Be to, pateikiama ir informacija apie šaunamųjų ginklų saugumo kursus įvairiose valstijos vietose.

4. Alabamos valstija vieną savaitę per metus paskiria šaunamųjų ginklų saugaus laikymo ir naudojimo propagavimui. Tą savaitę atitinkama informacija turėtų būti skelbiama per radiją, televiziją, laikraščius, pranešimus visuomenei bei plakatus.

AGŠŠGD ir jos turimi ištekliai

Draugijos ištekliai yra labai riboti. Ji neturi nuolatinių darbuotojų ir disponuoja nedidele pinigų suma. Tačiau ši organizacija turi:

- Nepilną darbo dieną dirbančią direktorę, kuri vadovauja iš savo namų.
- Direktorių tarybą, sudarytą iš visos valstijos gyventojų.
- Tris šimtus labai atsidavusių grupės narių iš visos valstijos. Kai kurie iš jų sutinka savo pinigais atvykti į tarybos posėdžius ir Juneau mieste vykdyti lobistinę veiklą.
- 50 000 JAV dolerių banko sąskaitoje. Šie pinigai – tai nedidelės narių įmokos ir Alabamos verslininkų aukos.
- Palankius savo reikalui išrinktus valstijos ir vietinius pareigūnus, mokyklų mokytojus, gerą ryšį su laikraščiu „Anchorage Daily News“ bei keletu televizijos ir radijo stočių visoje valstijoje.

Užduotys

Bendra užduotis: suorganizuoti ir įvykdyti lobistinę kampaniją, kuri padėtų įgyvendinti Draugijos tikslus. Ši užduotis apima specifines užduotis, kurias reikia įvykdyti dviem etapais.

Pirmasis etapas:

- Atlikite įgyvendinamumo tyrimą ir nustatykite, ar tokią lobistinę kampaniją įmanoma įgyvendinti.
- Išsirinkite savo atstovą, pristatysiantį šį įgyvendinamumo tyrimą kitiems grupės nariams.
- Pateikite klausimus, kilusius dėl įgyvendinamumo tyrimo.
- Jeigu jūsų įgyvendinamumo tyrimas įrodo, kad lobistinė kampanija įmanoma, pereikite prie antro etapo.

Antrasis etapas:

- Pasirinkite aiškiai apibrėžtą lobizmo strategiją ir taktiką.
- Išsirinkite savo atstovą, kuris pristatys šią strategiją ir taktiką.
- Pateikite klausimus, kilusius dėl strategijos ir taktikos.

5. PRAKTINIAI PATARIMAI: EFEKTYVAUS LOBIZMO PAGRINDAI

Šeši svarbiausi dalykai:

1. Nėra VIENO TEISINGO lobizmo būdo.

Lobizmo strategija ir taktika priklauso nuo organizacijos tipo, pasirinkto objekto, politinių aplinkybių ir t. t.

Saugokitės tų, kurie teigia esą vieninteliai teisūs (tiek gyvenime, tiek – dar svarbiau – lobizme!)

2. Lobizme (bei apskritai politikoje) svarbiausias žmogiškasis veiksnys.

Lobizmas yra neeilinių įgūdžių reikalaujanti sudėtinga tarpasmeninio bendravimo forma.

Taigi VIENO TEISINGO lobizmo BŪDO nėra, tačiau yra būdų, kuriais NEGALIMA vykdyti lobistinės veiklos!

Negrasinkite, nesupykite bei nebūkite kitaip agresyvus.

3. Lobizmas yra procesas, susidedantis iš trijų etapų: (1) susikuriamas priėjimas prie politikų; (2) įgyjamas jų pasitikėjimas bei patikimumas; (3) daroma įtaka jų sprendimams.

Šie trys etapai paaiškina, kodėl taip svarbu samdyti arba naudotis lobistu, lobistine firma arba kitais kontaktais toje šalyje, kurioje jūs norite vykdyti lobizmą.

4. Nė vienas nėra absoliučiai teisus (arba teisėtas!): nė viena problema nėra VIEN TIKTAI visuomenės interesas.

Tolerancija, sugebėjimas eiti į kompromisus bei išgirsti kito žmogaus nuomonę yra svarbios lobisto savybės.

5. Lobizmas yra veikla, kuria ištekliai (laikas, pinigai, darbas, nariai/piliečiai, balsai rinkimuose ir t. t.) skiriami potiniams tikslams.

Didžiausias (bet ne vienintelis) skirtumas tarp sėkmingai ir nesėkmingai veikiančios lobistų grupės yra skirtingas jų sugebėjimas skirti turimus išteklius politiniams tikslams.

6. Nėra sėkmingo lobizmo paslapties.

Galia, turimi ištekliai, išteklių skyrimas politiniams tikslams, efektyvi komunikacija, kontaktai, kontaktai ir dar kartą kontaktai, pasitikėjimas, pasitikėjimas ir dar kartą pasitikėjimas!

6. DVYLIKA SĖKMINGO LOBIZMO NUOSTATŲ

Dvylika sėkmingo lobizmo paslapčių:

1. Būkite organizuotas ir gerai pasirėngęs: 90% lobizmo sudaro organizavimas bei planavimas, ir tik 10% – kontaktai.

PLANUOKITE, PLANUOKITE IR DAR KARTĄ PLANUOKITE, PERŽIŪRĖKITE SAVO PLANĄ IR PLANUOKITE DAR KARTĄ!

2. Planuoti lobistinę kampaniją reikia GEROKAI anksčiau prieš priimant galutinį sprendimą. Neatidėkite planavimo paskutinei minutei, kai dėl jums rūpimo dalyko tuoj priims sprendimą valdžia.

3. TIKSLIAI NUSTATYKITE, ko norite.

Apibendrinkite savo norus ant vieno popieriaus lapo arba dar glausčiau:

(1) ko jūs norite?; (2) motyvacija – kodėl jūs to norite?; ir (3) kiek tai kainuos? Pateikite pagalbinių medžiagą, jeigu iš jūsų to reikalaujama.

4. Nusimanykite apie procesą ir jo dalyvius. Įstatyminis ir finansinis procesas, ir t. t.: įstatymų leidėjai, darbuotojai, valstijos gubernatoriaus personalas, biurokratai, jūsų draugai ir priešininkai.

Įsisąmoninkite tris pagrindinius dalykus, kurių politikos procese visada trūksta: (1) Laikas; (2) Galia; (3) Informacija.

5. Viską numatykite: priklausomai nuo politinės sistemos, lobizmą gali tekti vykdyti su vadovu, departamentais ar ministerijomis, politine partija ar svarbiausiais pareigūnais arba politikais.

6. Savo organizacijoje sugebėkite atskirti VALDŽIOS struktūrą nuo GALIOS struktūros.

7. Užmezgkite bei palaikykite gerus ryšius ir sukurkite pasitikėjimą. Niekada nepateikite neteisingos ar apgaulingos informacijos – tai atsigręš prieš jus pačius!

8. Kruopščiai pasirinkite lobistus. Ne kiekvienas tinka šiam darbui. Galbūt turėtumėte pasisamdyti lobistą, dirbantį pagal sutartį?

9. Kiek tai yra įmanoma, pasistenkite, kad jūsų vidiniai nesutarimai bei konfliktai neiškiltų į viešumą. Dar nepradėję lobistinės veiklos, pamėginkite išspręsti juos savo organizacijoje, ir, jeigu įmanoma, visus vidinius grupės konfliktus aiškinkitės už uždarytų durų.

10. Būkite lankstūs ir pasiruošę kompromisams.

Nelankstumas neleis jums pasiekti norimų rezultatų.

11. Neužgriūkite į valstybės įstaigas be perspėjimo.

Būkite pasirengę ir susitarkite dėl susitikimo iš anksto.

Susitikimuose kalbėkite trumpai ir į temą.

12. Niekada nesakykite, kad jau pabaiga. Turite nuolatos būti budrūs. Stebėkite, kas vyksta po to, kai įstatymo projektas tampa įstatymu – tai gali būti jūsų lobistinės veiklos pradžia!

IŠVADOS

Šioje monografijoje pateikta lobistinės veiklos samprata neapima visos nagrinėjamo reiškinių įvairovės, kuri būdinga šių dienų lobistinei praktikai. Tai pirmasis žingsnis, kuriuo siekiama užpildyti tas lietuviškojo politinio būvio spragas, kurios į lobistinę veiklą žiūrėjo kaip į periferinę, „šaliapolitinę“, net neigiamus atspalvius turintį užsiėmimą, kurio nederėtų traukti į „didžiosios“ politikos sritis. Priešingai, nei šis politinės galvosenos prietaras, šiame darbe siekiama parodyti šiuolaikinio lobizmo vaidmenį demokratinės raidos plėtrai. Lobistinė veikla tampa neatsiejama politinių procesų dalimi, kuri išreiškia valdžios ir piliečių tarpusavio bendravimo būdą besikeičiančiuose demokratijų mechanizmuose.

Lobistinė veikla turi turtingą kelių šimtmečių istoriją ir milžinišką patirtį, kuri skiriasi įvairiose pasaulio dalyse, veikiama politinių, kultūrinių ir ideologinių tradicijų. Tačiau monografijoje nesiekta išsamiai aprašyti lobizmo raidos, pateikti apibrėžimų bei konotacijų analizę, o labiau pritaikyti šiandienės Lietuvos, per ES ir NATO žengiančios į globaliosios politikos erdves, reikmėms.

Knyga turėtų atkreipti dėmesį į lobistinės veiklos svarbą politinei šalies raidai ir paskatinti mokslinius tyrimus, kurie būtų taikytini ir lietuviškųjų, ir tarptautinių reikalų tvarkymui. Ji turėtų padėti ištaisyti tas disproporcijas, kurios suformuoja neadekvatų lobistinės veiklos supratimą, suteikia lobizmui neigiamas konotacijas ir buitinių šio reiškinio smerkimą, nesuvokiant jo tikrosios demokratinės prigimties. Vienas svarbiausių tikslų – padėti jaunos besirandančios lietuviškosios lobistinės veiklos plėtrai ir įsitvirtinimui ir Europos, ir globaliajame kontekste, suteikiant žinių ir tarptautinės patirties, kuri ne tik skatintų mokslinius tyrimus, bet ir būtų praktiškai reikšminga ir taikytina sparčiai besikeičiančiame politiniame gyvenime.

Nepaprastai svarbus yra lobistinės veiklos socialinis ir politinis įprasminimas, kuris leidžia šiuolaikiškai suvokti nūdienos politines ir visuomenines transformacijas, pokyčius ir naujas reikmes. Lobistinė veikla vis labiau suvokiama kaip abipusė piliečių ir valdžios sąveika, kaip mechanizmas, kuris leidžia reaguoti į sparčiai kintančius socialinių grupių interesus, jų vertybinius poslinkius

bei lūkesčius. Tai vienas svarbiausių politinio visuomenės balanso palaikymo svertų, leidžiantis laviruoti tarp potencialių interesų konfliktų ir konfrontacijų, lanksčiai derinti politinių sprendimų priėmimą prie besikeičiančios situacijos, tartis ir stiprinti suinteresuotųjų pusių ryšius, palaikant nuolatinius kontaktus, keičiantis informacija, pareiškiant savo nuostatas ir pozicijas.

Kitas klausimas, kuris reikalauja ypatingo dėmesio – lobizmo technikos ir technologijos, kurios vis labiau yra tapatinamos su komunikacijos metodologija. Lobistinės komunikacijos tyrimai, sąveikų analizė, informacinių aplinkų formavimo ypatumai – tai klausimai, į kuriuos stiprėjantiems šalies lobistams reiktų labiausiai atkreipti dėmesį.

Taigi ši mokslinė monografija ne tik teoriškai ir metodologiškai apibendrina bei praturtina lietuviškąją lobizmo tyrimo tradiciją, bet ir iškelia mokslines problemas, reikalaujančias tolesnių tyrimų ir kūrybinio sprendimo būdų. Knygos temos indikavo klausimus, be kurių analizės vargu ar įmanoma tolesnė šalies politinės sistemos ir demokratinės raidos pažanga. Ypač atsižvelgiant į vis stiprėjančius globalizacijos iššūkius ir eurointegracinį kontekstą. Knygos turinys neapsiriboja vien lobistinės problematikos aptarimu ir žinių perteikimu. Moksliniu požiūriu šios monografijos rengimas inspiravo itin aktualių lobizmo klausimų metodologinį pagrindimą ir suformulavo jų sprendimo būdus.

Mokslo tiriamuoju aspektu vienas iš svarbiausių uždavinių yra teorinė lobizmo terminijos analizė ir pagrindimas. Lobizmo, lobisto ar interesų grupės sąvokos šiuo metu dažniausiai vartojamos buitine ir žiniasklaidine prasme, nesigilinant į politologines traktuotes, demokratijos raidos kontekstą ir žinių visuomenės sukeltus socialinių pokyčių ypatumus. Šiuo požiūriu terminologiniai klausimai suponuoja ir fundamentinius teorinius lobizmo ir jo socialinio politinio konteksto tyrimus.

Ne mažiau svarbi ir reikalaujanti neatidėliotinos konceptualiosios analizės yra lobistinės veiklos teisinio reglamentavimo problema. Tai ne tik lobistinės veiklos įstatymų tobulinimas, bet ir būtinybė atsižvelgti į šalies politinės sandaros ypatumus, demokratinio proceso plėtros tendencijas, lietuviškąsias tradicijas ir nacionalinės kultūros paveldą. Čia svarbus mokslinio darbo baras būtų lietuviškojo lobizmo ištakų analizė, jo istorinės raidos bruožai, kurie leistų efektyviau formuoti ir valdyti šiandienę lobistinę veiklą, taip pat įstatymiškai tikslinti lobistinės veiklos ribas bei pavidalus.

Pasigendama ir sociologinių interesų grupių tyrimo. Šiuo požiūriu Lietuvos socialiniame žemėlapyje mes matome tik „baltas dėmes“. Tradicinės interesų grupės ir sparčiai besiformuojantys nauji dariniai bei socialiniai tinklai

kol kas nepatenka į sociologinių tyrimų lauką, nors turi nepaprastai didelę reikšmę šalies visuomenės politinės ir socialinės raidos formavimui. Metodologiniu požiūriu – tai šalies visuomeninių interesų ir jų sąveikos „veidrodis“.

Viena svarbiausių spręstinių problemų – interesų grupių ir šalies politinių struktūrų sąveikos bei koreliacijos tyrimai. Kol kas nežinome, kaip interesų grupės yra susietos su politinėmis organizacijomis, kaip jos bendrauja, derina interesus, veikia įstatymus ir visuomenės nuomonę.

Dar sudėtingesnis atsakymo neturintis klausimas – interesų grupių galios šaltiniai ir ištekliai. Kokios priežastys lemia vienu interesų grupių įtaką, nustumiant kitas į politinės veiklos periferiją, kokie yra šių grupių galios ir sėkmės veiksniai, kaip jie sietini su lobistinės veiklos kvalifikacija, komunikaciniais mechanizmais, bendravimo ypatumais ir įstatyminiu reglamentavimu?

Praktiniu požiūriu itin svarbus lietuviškojo lobizmo tarpkultūrinis kontekstas, suprantant, kad sąveikos su Europos Sąjunga ir kitais globaliosios politikos veikėjais iš esmės remiasi lobistiniu veiksmy voratinkliu. Mes negalime atsakyti į klausimą, kokie yra lietuviškojo lobizmo ypatumai užsienyje, koks lobistinės veiklos efektyvumas, pagaliau lietuviškojo lobizmo „fasadas“.

Dar svarbesnis dalykas – Lietuvos lobistų gebėjimai bei kvalifikacija. Tai vienodai reikalinga ir šalies viduje, ir tarptautinių santykių kontekste. Pagaliau būtina išanalizuoti Lietuvos įvaizdžio problematiką lobistiniu aspektu. Tai būtų vienas iš produktyviausių įvaizdžio formavimo ir praktinio naudojimo būdų, atsisakant bejėgiškos formalaus paradiškumo ir „įvaizdžio dėl įvaizdžio“ kūrimo pozicijos. Šiuo požiūriu labai svarbus lobistų mokymo klausimas. Specialus politologinis, komunikacinis, žinių visuomenės ir vadybos bei valstybės valdymo probleminis laukas galėtų būti specialių universitetinių programų pagrindas, ypač tų, kurios sietinos su eurovaldininkų, atstovausiančių Lietuvą, rengimu.

Šiuo požiūriu ši monografija tarsi nubrėžia lobizmo tyrimų ir lobistinės veiklos tobulinimo perspektyvą, išskeldama ir pagrįsdama svarbiausius aspektus, klausimus ir problemas, taip pat suteikia teorinį ir metodologinį pagrindą jų sprendimui bei ateities tyrimams.

LITERATŪRA

1. Andersen C. *Influencing the European Community.*—London: Kogan Page, 1992.
2. Andrikienė L. Lobizmas Lietuvoje ir kitur. // *Jūra*, 2002, Nr.2 (15). p. 28–29.
3. Augustinaitis A. Informacijos visuomenės profesionalumo kriterijai // *Informacijos mokslai*, 2001, Nr. 16, p. 17–30.
4. Augustinaitis A. Knowledge Marketing: A Postmodern Approach // *Ekonomika*, 2002, Nr. 59, p. 119–130.
5. Augustinaitis A. Žinių visuomenės transdalykinė mokymo sandara // *Informacijos mokslai*, 2002, Nr. 23, p. 39–51.
6. Balčiūnaitė S. Pramonininkai: „Lobistinės veiklos įstatymas gali suvaržyti mūsų teises“ // „Lietuvos aidas“, Nr. 17 (8019) <http://www.aidas.lt/20000126/0000ltnews.html>. (Žiūrėta 2002–12–02).
7. Beilmann M. *Soziale Marketing und Kommunikation.* – Neuwied; Kriftel; Berlin: Luchterhand, 1995.
8. Berry J. M. *Lobbying for the People: the Political Behavior of Public Interest Groups.* – Princeton [New Jersey]: Princeton University Press, 1977.
9. Birnbaum J. *The Lobbyists.* – New York: Times Books, 1993.
10. *Contentious Europeans. Protest and Politics in an Emerging Polity/* ed. Dang Imig and Sidney Tarrow. Rowman & Littlefield Publishers, Inc. 2001.
11. Curry D. *Lobbying Government.* – Chartered Institute of Housing, 1999.
12. Čaikovskis A. Ar lobizmas baubas // *Klaipėda*. 1997, sausio 21, p. 14.
13. Davies M. *Politics of Pressure.* – London: BBC, 1985.
14. Denton, Woodward, 1990 (McNair B. *An Introduction to Political Communication.*— Routledge, 1999 (1995)
15. Dubs A. *Lobbying.* – London: Pluto Press, 1988.
16. Ellis N. *Parliamentary Lobbying.* – London: Heinemann, 1998.
17. *European Union Lobbying /* ed. R. Pedler. London: Palgrave, 2002.
18. Evans F., Wurster T. S. *Blown to Bits. How the New Economics of Information transforms Strategy.* – Boston: Harvard Business School Press, 1999.
19. Featherstone M. *Undoing Culture. Globalization, Postmodernism and Identity.* – London; Thousand Oaks; New Delhi: SAGE Publications, 1995.
20. Finer S.E. *Anonymous Empire: A Study of the Lobby in Great Britain.* – London: The Pall Mall Press Limited, 1958.
21. Friedman J. *Cultural Identity and Global Process.* – London; Thousand Oaks; New Delhi: SAGE Publications, 1996.

-
22. Gardner J. N. *Effective Lobbying in the European Community*. – Boston: Kluwer, 1991.
23. Godwin R. K. *One Billion Dollars of Influence: The Direct Marketing of Politics*. – Chatman [New Jersey]: Chatman House Publishers, Inc., 1988.
24. *Interest Groups in Soviet Politics* / H.G. Skilling, F. Griffiths, eds. – Princeton: PUP, 1971.
25. *Interesų grupės, valdžia ir politika: metinės konferencijos tekstai* / E.Kūris, A.Jankauskas – Vilnius: Pradai, 1998. 161 p.
26. Kieffer de D. *How to Lobby Congress: A Guide for the Citizen Lobbyist*. – New York: Dodd, Mead & Company, 1981.
27. Kleve H. *Sozialarbeit als postmoderne Profession. Identitätslosigkeit als Chance* // *Soziale Arbeit*, 2001, Nr. 1, p. 21–26.
28. Krupavičius A. *Interesų grupės: sandara, klasifikacija ir efektyvumas* // *Šiuolaikinė valstybė: vadovėlis*. – Kaunas: Technologija, 1999, p. 155–174
29. Kueckelhaus A. *Public Relations: Die Konstruktion von Wirklichkeit. Kommunikationstheoretische Annäherungen an ein Neuzeitliches Phaenomen*. – Wiesbaden: Westdeutscher Verlag, 1998.
30. Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto papildomo komiteto išvada dėl Lietuvos Respublikos Lobistinės veiklos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto (IXP–1898) 2002 12 05 // www.lrs.lt.
31. Lieven A. *The Baltic Revolution: Estonia, Latvia, Lithuania, and the path to independence*. – New Haven and London: Yale University Press, 1993. 454 p.
32. *Lobbying for Freedom in the 1980s: A Grass Roots Guide to Protecting Your Rights* / ed. Norwick, K. P. New York: G. P. Putnam, 1983.
33. Lobistinės veiklos įstatymo projekto aiškinamasis raštas // <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=185609&Condition2=>. (Žiūrėta 2002–11–21).
34. Lukošaitis A. *Interesų grupės Lietuvoje: raidos dinamika ir institucionalizacijos bruožai* // *Politologija*, 2000/2 (18), p. 85–114.
35. Mawhinney H. *Theoretical Approach to Understanding Interest Groups* // *Educational Policy*, 2001, Vol. 15 Iss. 1, p. 28, p. 187.
36. Mazey S., Richardson J. *The logic of organization: Interest groups / European Union. Power and Policy-making*, ed. J.Richardson. Routledge, 1996.
37. McNair B. *An Introduction to Political Communication*. – Routledge, 1999 (1995).
38. Meredith J. C. *Lobbying on a Shoestring*. – Dover, MA: Auburn House Publishing, 1989.
39. Miller Ch. *Lobbying*. – Cambridge: Basil Blackwell, 1987.
40. Miller Ch. *Politico's Guide to Political Lobbying*. – London: Politico's, 2000.

-
41. Moloney K. Lobbyists For Hire. – London: Dartmouth, 1996.
 42. Morris P. Legitimate Lobbying. – London: PMS, 1997.
 43. National Public and Private EC Lobbying / ed. Van Schendelen, Rinus. Aldershot [UK]: Dartmouth, 1993.
 44. Opfer V. D. Beyond Self-Interest: Educational Interest Groups and Congressional Influence // Educational Policy, 2001, Vol. 15 Iss. 1, p. 135.
 45. Pastabos ir pasiūlymai dėl Lobistinės veiklos įstatymo pakeitimo įstatymo. 2002 spalio // Lietuvos laisvosios rinkos institutas. <http://www.lrinka.lt/Tyrimai/Kita/Lobizmas.phtml>. (Žiūrėta 2002–12–02).
 46. Pickton D., Broderick A. Integrated Marketing Communication. – Harlow: Pearson Education, 2001.
 47. Pindl T. Bilder wie Blicke. Bausteine postmoderner Unternehmenkultur. – Mainz; Wien : Passagen Verlag, 1998.
 48. Political Parties and Interest Groups. Shaping Democratic Governance / Edited by Clive S. Thomas. – Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2001. 353 p.
 49. Rasimavičius B. Lobizmas tarp „švelnaus“ ir „kieto“ įstatymo. // Justitia, 2002, Nr. 1–2.
 50. Rasimavičius B. Lobizmo institucijos problemos Lietuvoje. // Justitia, 2001, Nr. 4–5.
 51. Rezoliucija dėl Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymo pakeitimo įstatymo // <http://www.lrinka.lt/News/Advlob.phtml>. (Žiūrėta 2002–12–02).
 52. Richan W. C. Lobbying for Social Change. – New York: The Howarth Press, 1991.
 53. Rose R., Page E.C. Lawmaking Through the Back Door // European Policy forum, 2001, April.
 54. Rosenthal A. The Third House: Lobbyists and Lobbying in the States. – Washington, D.C.: Congressional Quarterly Press, 1993.
 55. Schendelen Van, R. Machiavelli in Brussels: The Art of Lobbying the EU. – Amsterdam: University of Amsterdam Press, 2002.
 56. Schlozman K. L., Tierney, J.T. (More of the same: Washington pressure group activity in decade of change. Journal of Politics, 45, 1983) iš Opfer, V. D. Beyond Self-Interest: Educational Interest Groups and Congressional Influence. – Educational Policy, Jan/Mar 2001, Vol. 15 Iss. 1., p. 135.
 57. Senn A. E. Bundanti Lietuva. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1992. 189 p.
 58. Skilling H.G. Interest Groups and Soviet Politics. // World Politics, 1966, Vol. 18/3, p. 39–56.

59. Smith D. In Our Own Interest: A Handbook for the Citizen Lobbyist in State Legislatures. – Seattle, WA: Madrona Publishers, 1979.

60. Souza C, Iain D. Directory of Political Lobbying 1999–2000. – London: Politico's, 1999.

61. Souza C. So You Want to Be a Lobbyist? – London: Politico's, 1998.

62. Thurer D. Soft law. 1998, Encyclopaedia. American League of Lobbyists. Ethic code.

63. Tierney J.T. Organized Interests and the Nation's Capitol / The Politics of Interests: Interest Groups Transformed. ed. M. P. Petracca – Westview Press, 1992.

64. Tranberg P. Lobbyisme er big business i Bruxelles // Politiken, 1998, spalio 11 d., p. 3.

65. Truman D. B. The Governmental Process: Political Interests and Public Opinion. – Berkeley: Institute of Governmental Studies University of California, 1993 (1951), p. 19.

66. Vilpišauskas R. Apie lobizmą // <http://www.lrinka.lt/Komentarai/Radijas17.phtml> (Žiūrėta 2002–12–03).

67. Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos pateikta informacija apie lobistinę veiklą // http://www.vtek.lt/lobizmas_info.html. (Žiūrėta 2002–12–03).

68. Welton M. Civil Society and the public sphere: Habermas's recent learning theory // Studies in the Education of Adults. 2001, Vol. 33, Iss. 1, p. 15, 20.

69. Wilson G. K. Interest Groups. – Cambridge: Basil Blackwell, 1990.

70. Wittenberg E, Wittenberg E. How to Win in Washington: Very Practical Advice About Lobbying the Grassroots and the Media. – Cambridge: Blackwell Publishers, 1994.

71. Zorack J. The Lobbying Handbook. – London: Professional Lobbying and Consulting Centre, 1990.

Norminiai aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // VŽ, 1992, Nr. 33–1015.

2. Lietuvos Respublikos Lobistinės veiklos įstatymas // VŽ, 2000, Nr. 56–1644.

3. Lietuvos Respublikos Administracinių bylų teisenos įstatymas // VŽ, 2000, Nr. 85–2566.

4. Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2000 m. lapkričio 9 d. sprendimas Nr. 21 Dėl lobistinės veiklos dokumentų formų patvirtinimo (<http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=117967&Condition2=>).

Lobistinės veiklos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas (<http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=185608&Condition2=>).

SUMMARY

**Contemporary Tendencies of Lobbying / Ed. by Laima Andrikiene.
Vilnius: Law University of Lithuania, 2002, 146 p.**

It is the first integrated theoretical and methodological research on lobbying in Lithuania. The first step was made, which seeks to fill the gaps of Lithuanian political state, which used to define lobbying as peripheral, “sub-political” and even negative activity, where the last one should not be treated as the sphere of *grand politique*. The definition of lobbying offered in this book does not involve the variety of this phenomenon, which is common to the contemporary lobbying. On the contrary to the above-mentioned political view, this book aims to define the role of contemporary lobbying to the democratic development. Lobbying is a part of political process, which shows the interdependency of government and citizens in the changing mechanisms of democracy.

Lobbying has centenary history and experience, which differs in various countries while being influenced by political, cultural and ideological traditions. Monograph still does not seek to describe the development of lobbying, give the analysis of definitions and connotations. It aims to apply lobbying to contemporary Lithuania in the political integration to the EU and NATO.

This book should point the importance of lobbying to the political development of a country and encourage scientific research applied internationally and in Lithuania. It should help to correct disproportion, which formats inadequate understanding of lobbying, gives negative connotations and its everyday condemnation without realizing its democratic nature. One of the main objectives is to help to the start-up and entrenchment of Lithuanian lobbying in the European and global context, giving knowledge and international experience, where the last ones would not only prompt scientific research, but also be important in practice and be embodied in political life.

Social and political sense of lobbying is significant. It helps to understand the political and public transformations in contemporary life, changes and new values. Lobbying is defined as interaction of government officials and citizens, mechanism, which enables to respond to the changes of interests of social groups, their values and expectations. It is one of the most important levers to keep the political balance of the society. It also helps to balance between conflicts of potential interests and confrontations, coordinate political decision making, negotiate and strengthen the relations of parties, while

keeping permanent contacts, exchanging information, expressing your own point of view and position.

The next important question is techniques and technologies of lobbying, which are increasingly identified with the methodology of communication. The research on lobbying communication, analysis of interactions, mechanisms of information environment formation are the main questions, which lobbyists should pay attention to.

Chapter one (by Laima Andrikiene) defines the conceptual problems of lobbying discussed in the political context of Lithuania. First attempts to regulate lobbying in Lithuania, myths about lobbying in Lithuanian society, nature and objectives of lobbying are discussed in this chapter. In this part of the book paradox situation is analyzed, when in democratic society it is agreed on the importance and influence of political parties and interest groups, however, there are not so many studies of such type; no surveys, which in complex analyze all elements and evaluate interaction of political parties and interest groups in individual liberal democracies, there is no comparative analysis as well. This part of the book summarize the interviews and conclude, that understanding of nature and objectives of lobbying and lobbyists in Lithuania are rather limited, also the attitude of the society is usually negative. The classification of Lithuanian lobbyists based on methodology of Ronald Hrebenar and Clive Thomas, the USA scientists and co-authors of this book, is given in this chapter.

The scientists from the United States, Ronald Hrebenar and Clive Thomas, give the most common understanding and effective definition of lobbying in the second chapter of the book; also they present the main objectives, tasks and ways of implication of lobbying. This part discusses the definition of lobbyist, the types of lobbyists in the USA, also describes the qualification of lobbyists. While summarizing it should be said that the definitions of lobbyist, used in the USA and other forms of liberal democracy, are rather abstract. The term lobbyist is not the best, however, it is relevant to comparative analysis of lobbying and activities of lobbyists. Though many countries neglect this term and link it with the USA, almost everyone does understand it.

This chapter discusses the tendencies of lobbying in other democracies, terms used for lobbying, lobbyists or group of lobbyists. It describes the interactions of interest groups and political systems, objectives of interest groups, the variety of activities in different democracies, pluralistic and non-pluralistic regimes. The focus is on the aspects of the power of interest groups, i. e. the ability of interest groups to achieve the goals, the conclusions of American interest groups research, why some of them are more powerful than others, are offered. The

developments of interest groups, facts that influence the perspective of the interest group development are also discussed. This chapter analyzes the facts, which influence the strategy and tactics of interest groups: political system, where interest groups work; main types of decision making; political culture in link with group activity and lobbying.

We conclude in summarizing this chapter that post industrial lobbying in liberal democracies extend as political ideology becomes weaker and pragmatism becomes stronger (interest groups bring more political advantage than political parties), international and transnational interests appear in different countries and organizations (for example, the EU), non-profit sector and its service develop at the expense of the government. The difference between interest groups, political parties and public movements becomes less obvious with the development of the activities of interest groups. Some interest groups become “interest parties”, i.e. organizations of narrower sectors with one objective, which is to get into the Parliament, become part of the ruling coalition, in order to achieve their goals. The development of the activities of interest groups, internationalization in particular encourage interest groups to join, homogenize the roles in the political system and their methods. On the other hand, specific structure of the government, political culture, ideology, historic experience and political issues make the activity of interest groups unique. Strategy and tactics used by the interest groups in different political systems and inside the political systems differ; however, there are common aspects, i. e. the essentials of lobbying. The relations between the representatives of groups and government officials are the most important phenomenon in democratic and authoritarian systems. The more advanced the society is, the bigger is the importance of bureaucracy, seen as the target of the activities of interest groups and the decisive factor of success.

Chapter three of this monograph (by Laura Pacesaite) describes the communication aspects of lobbying, theoretical presumptions of communication and methods of activity of interest groups. It gives the definitions of interest groups, defines the types of interest groups.

Furthermore, systems (corporative, pluralistic) of interest groups are analyzed. Those systems are made up of interest groups on the basis of their activity, interactions with authorities and influence they exercise in the society. Interest groups and their systems are important factors, which determine the nature of their communicational behavior and forms of activities. The chapter discusses in detail practical strategies and tactics of lobbying and presents generalized model of lobbying communication. The latter includes main models of

organized interests communicational behavior with the intention to make influence upon decision makers. The book discusses three categories of lobbying: *direct lobbying*, *mass lobbying* and *indirect lobbying*.

Due to modern technologies, a considerable part of political process shifts to internet space. This creates conditions for *electronic lobbying* to appear. The latter in its essence does not differ from “ordinary” lobbying though it could be distinguished by several exceptional features that are analyzed in this part of the book. Besides, activities of interest groups are analyzed in global surroundings; this leads to conclusion that interest groups performing in global surroundings do not automatically tend to supranational elite. Though the activities of such interest groups become wider, their relationships with national institutions and local public remain important.

The main thing that was intended to be demonstrated by generalized model of lobbying communication is that activities of interest groups do not confine to closed activities of hired lobbyists, in mature democracies especially, in the eve of important decisions. Communication networks include not only authorities, but also the entire society, its segments, mass media, other interest groups, international organizations, political parties and supranational decision makers meanwhile various methods of communication management and elements of political marketing are used to implement strategies of lobbying campaigns themselves. Due to the changes in political communication system, interest groups like other players of political communication have to adapt themselves to the changing conditions of political participation and pay attention to the requirements of commercialism, globalization, interactivity, etc. It is pointed out that it is of crucial importance that interest groups having information that is presented to the decision makers and the public contribute to the development of democratic society and encourage civic participation.

The fourth chapter (by Bronius Rasimavicius) discusses the practice of Lithuanian lobbying, illustrating nowadays reality and development potential. It offers and analyzes the principles of lobbying ethics, the development of Lithuanian interest groups, the public role of local lobbying. Classification of laws according to the criteria of their initiation and preparation is presented: “front door”, “side door”, “back door” laws. The chapter defines so-called “soft law”, a new phenomenon in Lithuania, i.e. when agreements, regulations, standards and norms are followed without any interrogation introduced in legal acts.

The aim of the fifth chapter (by Ieva Staniulyte) is to review the experience of legal regulation of lobbying during the last decade in Lithuania and the results and problems of implementation of law on lobbying. This chapter gives

the presumption of legal regulation on lobbying, defines legal concept of lobbying in Lithuania and reform of legal regulation on lobbying. At the end of the chapter it is concluded that lobbying plays an increasingly important role in Lithuania. On the other hand, it cannot be stated that present law on lobbying determines small number of registered lobbyists in Lithuania and passive lobbying. The lack of experience, knowledge and general understanding on lobbying are more important factors influencing lobbying activity in the country.

The sixth chapter (by Arunas Augustinaitis) overlooks the main principles and tendencies of lobbying in knowledge society. The chapter consists of three parts: paradigmatic shift of lobbying professional competence; postmodern knowledge context and methodology of lobbying.

This chapter indicates that lobbying assumes a more significant social role. Its processes become a public phenomenon, which influences everyday life and promote interest in expression mechanisms of interest groups and practical results. This part of the book concludes that lobbying becomes one of the most important integrated forms of political communication and coincides with knowledge management. It gives postmodern concept of lobbying, which regards lobbying as specific interdisciplinary complex for political management of social interactions, based on methods of integrated communication and marketing.

It is stated that in knowledge society *de facto* lobbyist is everyone who regards collective or personal ideas or values as political. This part of the book discusses in detail lobbyism as knowledge marketing and distinguishes the growth of complexity of lobbyism, i. e. lobbyism increasingly integrates structures of political communication and involves itself in new forms of public administration and especially in new areas of electronic activities. The conclusion formulated at the end of the chapter states that lobbyism is becoming method of political management and integral part of new economics performing functions of marketing and service provision.

Chapter seven (by Ronald Hrebenar and Clive Thomas) reflects world practices of lobbyism, i.e. it includes examples of lobbying, and practical advice, and most widely spread “receipts” for lobbyism.

Conclusions generalize analysis of lobbying. Information about the co-authors of this scientific monograph and cumulative literature list is provided in the end of the book.

This edition was supported by USA Department of State through the Democracy Commission Small Grants Program of USA Embassy in Lithuania.

APIE AUTORIUŠ

Dr. Laima Liucija Andrikienė, gimusi 1958 metais Druskininkuose, 1975 m. baigė Druskininkų I-ją vidurinę mokyklą. 1975–1980 m. studijavo ekonominę kibernetiką Vilniaus universiteto Ekonominės kibernetikos ir finansų fakultete. 1980 m. baigė Vilniaus valstybinį universitetą, įgydama ekonomistės – matematikės kvalifikaciją. 1980 – 1989 m. dirbo Lietuvos žemės ūkio ekonomikos mokslinio tyrimo instituto Skaičiavimo centre inžiniere, nuo 1981 m. – šio instituto moksline bendradarbe, vyr. moksline bendradarbe. 1986 m. apgynė ekonomikos mokslų kandidatės disertaciją; nuo 1994 m. – socialinių mokslų daktarė. 1988–1989 m. stažavo D. Britanijos Mančesterio universitete.

1990 m. išrinkta Lietuvos Aukščiausiosios – Tarybos Atkuriamojo Seimo deputate, Lietuvos Nepriklausomos valstybės atstatymo Akto signatarė. 1990 – 2000 m. – Lietuvos Seimo narė, Seimo Užsienio reikalų komiteto narė, šio komiteto vicepirmininkė (2000 m.); 1998 – 2000 m. – Seimo Europos reikalų komiteto narė, Lietuvos Seimo delegacijos Baltijos Asamblėjoje vadovė, Baltijos Asamblėjos prezidiumo pirmininkė. 1996 m. stažavo JAV Džordžtauno universiteto Užsienio tarnybos mokykloje. 1996 – 1998 m. – Lietuvos Respublikos pramonės ir prekybos ministrė, Europos reikalų ministrė.

Nuo 2002 m. Laima Andrikienė yra Lietuvos teisės universiteto Politologijos katedros docentė, Europos Sąjungos politikos ir valdymo instituto direktorė.

Laima Andrikienė apdovanota Prancūzijos Respublikos Nacionaliniu Didžiojo Karininko nuopelnų ordinu, 2000 m. – Lietuvos Nepriklausomybės medaliu.

Dr. Laima Andrikienė yra paskelbusi daugiau nei 50 mokslinių, mokslo populiarinimo, politinių straipsnių žemės ūkio ekonomikos, ekonomikos reformos, privatizavimo, žmogaus teisių, užsienio politikos, lobistinės veiklos temomis.

Docentas ***dr. Arūnas Augustinaitis***, gimęs 1958 m. Kaune, vidurinę mokyklą baigė Elektrėnuose. 1976–1981 metais studijavo bibliotekininkystę ir informaciją Vilniaus universiteto Istorijos fakultete. Diplominio darbo vadovas prof. Levas Vladimirovas. 1981 m. dirbo Lietuvos technikos bibliotekos automatizavimo sektoriaus vedėju, o nuo 1982 m. pakviestas į VU Žinybinę informacijos problemų tyrimo laboratoriją jaunesniuoju mokslo darbuotoju.

1983 m. tapo Istorijos fakulteto Bibliotekininkystės katedros asistentu, 1984 m. doktorantu, o 1986 m. Leningrado kultūros institute apgynė socialinių mokslų daktaro disertaciją (vadovai – prof. A.V. Sokolovas ir prof. L. Vla-

dimirovas). 1989–90 metais stažavo Berlyno Humboltų universitete ir lankė Laisvojo universiteto užsiėmimus.

1991 m. inicijavo ir kūrė VU Komunikacijos fakultetą, iki 2001 m. vadovavo Komunikacijos ir informacijos teorijos katedrai. Stažavo Vokietijoje, Švedijoje, Olandijoje, Anglijoje. Turi virš 40 mokslinių publikacijų, skaitė pranešimus tarptautinėse mokslinėse konferencijose, parengė septynias bakalauro ir magistro studijų programas.

Šiuo metu Arūnas Augustinaitis yra Lietuvos teisės universiteto Žinių visuomenės valdymo instituto direktorius. Pagrindiniai moksliniai interesai – žinių visuomenė ir jos socialinės, politinės, kultūrinės ir ekonominės eksplikacijos, taip pat postmoderniojo žinojimo klausimai, komunikacijos ir informacijos teorijos, informacijos ir žinių vadyba bei integruotos komunikacijos problematika.

Dr. Ronaldas J. Hrebenaras (Dr. Ronald J. Hrebenar) gimė Ilinojaus valstijoje, Amerikos centrinėje dalyje. Jaunystėje kurį laiką gyveno Čikagoje. Nuo 1973 metų jis dirba Solt Leik Sityje (Salt Lake City), Jutos universitete (The University of Utah). Šiuo metu Ronaldas J. Hrebenaras yra politinių mokslų profesorius ir politinių mokslų katedros vadovas. Valstybės valdymo bakalauro laipsnį įgijo Pietų Ilinojaus universitete, o magistro ir daktaro laipsnį (1973 m.) – Vašingtono universitete, Sietle. Septintojo dešimtmečio pabaigoje Dr. Ronaldas J. Hrebenaras tarnavo karininku JAV kariniame jūrų laivyne, dalyvavo vykdamas misiją Japonijoje ir 1994 metais išėjo į atsargą būdamas karinio jūrų laivyno rezervo kapitonu.

Profesoriaus Hrebenaro akademinų tyrimų objektas yra Amerikos politika, interesų grupės ir lobistinė veikla, politinės partijos, rinkimai ir jų kampanijos bei Japonijos vyriausybė ir politika. Jis yra trylikos knygų, daugelio atskirų knygų skyrių bei žurnalų straipsnių autorius ir redaktorius arba vienas iš redaktorių. Tarp pastaruoju metu išleistų knygų yra „Interesų grupių politika Amerikoje“ (3-iasis leidimas, 1997) (Interest Group Politics in America), „Japonijos naujoji partinė sistema“ (3-iasis leidimas, 2000) (Japan’s New Party System) ir „Politinės partijos, interesų grupės ir politinės kampanijos“ (1999) (Political Parties, Interest Groups and Political Campaigns). Kartu su Klaivu S. Tomu jis redagavo ir išleido keturių knygų seriją apie interesų grupių politiką visose penkiasdešimtyje Amerikos valstijų.

1982 metais profesorius Hrebenaras gavo Fulbraito (Fulbright) stipendiją ir dirbo Tohoku universitete Japonijoje. Keletą vasarų dėstė magistro studijų kursą apie JAV politiką Meiji universitete (Meiji University) Tokijuje ir buvo pakviestas skaityti paskaitas įvairiuose Japonijos universitetuose, tarp jų – Toki-

jaus Meiji universitete, Daito Bunka universitete (Daito Bunka University), Kioto Doshisha universitete (Doshisha University).

Profesorius daugelį kartų buvo kviečiamas konsultuoti JAV Vyriausybę Japonijos politikos klausimais, Amerikos verslininkams ir Vyriausybės pareigūnams išdėstė seminarų ciklą apie Japonijos politiką, ekonomiką ir kultūrą, palengvinsiantį jų bendradarbiavimą su verslo ir vyriausybiniėmis organizacijomis Japonijoje. Keletą metų Dr. Ronaldas J. Hrebenaras Jutoje vedė savo televizijos programą, skirtą valstybės politikai (įskaitant lobizmą) ir aktualioms politikos problemoms nagrinėti.

Ieva Staniulytė gimė 1978 metais Vilniuje. 1994 metais ji baigė Vilniaus 64 – ają vidurinę mokyklą, o 2002 m. – Vilniaus universiteto Teisės fakultetą, įgijo teisės magistrės diplomą. 1999 metais stažavo advokatų kontoroje Lodzėje, Lenkijoje, 2001 – 2002 metais dirbo konsultante viešojoje įstaigoje “Vilniaus universiteto teisės klinika”. Šiuo metu Ieva Staniulytė dirba Lietuvos teisės universiteto Europos Sąjungos politikos ir valdymo institute jaunesniąja mokslo darbuotoja. Ievos Staniulytės mokslinių tyrimų objektas yra interesų grupės ir lobistinė veikla Europos Sąjungoje.

Laura Pačėsaitė gimė 1978 metais. 1996 – 2000 metais studijavo Vilniaus universitete, Filologijos fakultete, kur įgijo skandinavų (danų) filologijos bakalauro diplomą. 2002 metais ji įgijo Komunikacijos ir informacijos magistro kvalifikacinį laipsnį (magistratūros studijos Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultete). Nuo 1998 metų Laura Pačėsaitė dalyvauja tarptautiniuose projektuose, o nuo 2002 metų dirba Vilniaus Teritorinėje muitinėje vyriausiąja inspektore informacijai ir spaudai.

Bronius Antanas Rasimavičius gimė 1942 metais Alytuje. 1959 metais baigė Prienų vidurinę mokyklą, o 1967 metais – Kauno politechnikos institutą, kur įgijo elektros mechaniko inžinieriaus kvalifikaciją. Dirbo pramonės energetikos srityje įvairiose pramonės įmonėse, o nuo 1984 metų – verslo, komercijos srityje. 1992 – 2000 metais dirbo užsienio kapitalo įmonėse, gilino žinias Tyovanen Academy (Suomija), stažavosi daugelyje žinomų Europos firmų, tokių kaip „Legrand“ (Prancūzija), „Mazda–Philips“ (Prancūzija), „Rockwell Automation“ (Danija), „Reka“ (Suomija). Nuo 2000 metų dirba verslo konsultavimo ir lobizmo srityje, rašo straipsnius lobizmo ir praktinės sociologijos temomis.

Dr. Clive’as S. Thomas (Clive S. Thomas) yra kilęs iš Anglijos, Glosteršyro grafystės (Gloucestershire). 1979 m. Londono universiteto Ekonomikos mokyk-

loje (London School of Economics, University of London) gavo politinių mokslų daktaro laipsnį. Nuo 1980 m. Clive'as S. Thomas dirba Aliaskos universitete, Juneau (University of Alaska in Juneau), yra politikos mokslų profesorius.

Prieš pradėdamas darbą Aliaskos universitete, Dr. Clive'as S. Thomas dėstė Britanijos, Kanados, Ajovos, Kanzaso ir Niujorko universitetuose. Mokslinių atostogų metu jis dėstė ir skaitė paskaitas dvylikoje šalių, tarp jų Australijoje, Belgijoje, Danijoje, Vokietijoje, Malaizijoje bei Naujojoje Zelandijoje. 1997–1998 m. ir 2000 m. pavasarį profesorius gavo Fulbraito stipendiją (Fulbright Senior Research Scholar) ir dirbo mokslinį tiriamąjį darbą Liuveno katalikiškajame universitete (Institut d'Etudes Europeennes at the Universite Catholique de Louvain) Belgijoje. Jo Fulbraito mokslinis tiriamasis projektas nagrinėjo JAV interesų grupių vaidmenį Europos Sąjungoje bei lygino lobistinės veiklos metodus Vašingtone ir Briuselyje.

Clive'as S. Thomas yra išleidęs devynias knygas, parašęs daug straipsnių ir atskirų knygų skyrių, kuriuose nagrinėja interesų grupių, politinių partijų, Amerikos valstybės politikos ir įstatymų leidybos problemas. Žymesnės iš jų – „Pirmosios pasaulio interesų grupės“ (First World Interest Groups) (1993); „Japonų lobistai Vašingtone“ (The Japanese Lobby in Washington, D.C.) (1994 kartu su Ronaldu J. Hrebenaru); „Interesų grupės Amerikos valstijose“ (Interest Groups in the American States) (1991, 1995 ir 1999 m. drauge su Ronaldu J. Hrebenaru) bei „Vašingtono ir Briuselio lobistinės veiklos metodų palyginimas“ (Comparing Lobbying Styles Between Washington, D.C. and Brussels) (1999). Jo paskutiniąją knygą „Politinės partijos ir interesų grupės: demokratinio valdymo formavimas“ (Political Parties and Interest Groups: Shaping Democratic Governance) 2001 metais išleido Lynne Rienner Publishers leidykla. Dešimtąją Clive'o S. Thomas knygą „Mokslinių tyrimų vadovas ir literatūra apie interesų grupes“ (A Handbook of Research and Literature on Interest Groups) 2003 m. rudenį išleis Greenwood Press leidykla.

Be savo mokslinės veiklos, per pastaruosius dvidešimt penkerius metus Dr. Clive'as S. Thomas konsultavo kuriant ir vykdant apklausas politiniams kandidatams, teikiant patarimus įvairioms interesų grupėms strategijos ir taktikos klausimais, rengė trumpus seminarus lobistinių kampanijų organizavimo ir lobistinės veiklos metodų klausimais. Fulbraito programos metu Briuselyje jis konsultavo ir atliko apžvalginį tyrimą Europos konferencijų valdybai (Conference Board Europe). Ajovos, Kanzaso, Kalifornijos ir Aliaskos nepelno organizacijų užsakyму atliko savanoriškas lobistines užduotis.

THE CONTRIBUTORS

Dr. Laima Liucija Andrikiene (maiden name – Galdikaite) was born in Druskininkai in 1958. In 1975 she finished Secondary School No1 in Druskininkai and from 1975 studied Economic Cybernetics at Vilnius University, Faculty of Economic Cybernetics and Finance. In 1980 she graduated Vilnius State University and received her BA/MAdegree in Economics and Mathematics. In 1980 – 1989 she worked at the Research Institute of Agricultural Economics of Lithuania in Vilnius: from 1980 to 1981 – as an engineer of the Computation Center of the Institute, from 1981 to 1989 – Research Fellow, Senior Research Fellow of the Institute. In 1986 she received her Ph.D. in Economics. In 1988 – 1989 Laima Andrikiene was on a postdoctoral fellowship at the University of Manchester, United Kingdom.

In 1990 she was elected Member of the Supreme Council – Reconstituent Seimas, she is a Signatory of the Act of the Restoration of the Independence of Lithuania. In 1990 – 2000 Dr. Laima Andrikiene – Member of the Parliament, member of the Foreign Affairs Committee; Vice Chairman of the Committee on Foreign Affairs (in 2000). From 1998 to 2000 – Member of the Committee on European Affairs, Head of Lithuanian Parliamentary Delegation to the Baltic Assembly, Chairman of the Presidium of the Baltic Assembly. In 1996 Laima Andrikiene was on a fellowship at School of Foreign Service, Georgetown University, Washington, D.C., USA.

From 1996 to 1998 Laima Andrikiene was Minister of European Affairs of the Republic of Lithuania, Minister of Industry and Trade of the Republic of Lithuania.

Since 2002 – Associate Professor of the Department of Political Science, Law University of Lithuania and Director of the Institute of the European Union Policy and Management under the Law University of Lithuania.

Dr. Laima Liucija Andrikiene she received the Order of Merit of the Grand Officer of the French Republic, in 2000 – Independence Medal of Lithuania.

Dr. Laima Liucija Andrikiene published more than 50 scientific and political articles on agricultural economics, economic reform, privatization, human rights, foreign policy and lobbying.

Dr. Arunas Augustinaitis was born in Kaunas in 1958, finished Secondary School in Elektrenai. In 1976 – 1981 he studied library and information science at Vilnius University, Faculty of History (supervisor of BA/MA thesis – Prof.

Levas Vladimirovas). In 1981 – Head of Library Automation Division, Technical Library of Lithuania. Since 1982 – Junior Research Fellow, Research Laboratory of Information Problems, in 1983 – Assistant of the Librarianship Department, in 1984 – doctoral student, Faculty of History, Vilnius University.

In 1986 – Ph.D. on Communication and Information, Vilnius University / Leningrad Institute of Culture (under supervision of Prof. A. V. Sokolov and Prof. L. Vladimirovas).

In 1989 – 1990 Arunas Augustinaitis was on a fellowship at Humboldt University in Berlin (Germany). In 1991 – 2001 – Head of Department of Communication and Information Theory, Associate Professor, Faculty of Communication, Vilnius University. Dr. Arunas Augustinaitis was on a fellowship in Germany, Sweden, the Netherlands, United Kingdom. He published more than 40 scientific articles, presented papers in international scientific conferences, prepared 7 BA and MA studies programmes.

Since 2002 Arunas Augustinaitis is Director of the Knowledge Society Management Institute under the Law University of Lithuania. His main scientific interests – knowledge society and its social, political, cultural and economical explications, postmodern knowledge, communication and information theories, management of information and knowledge, integrated communication.

Dr. Ronald J. Hrebenar was born in the State of Illinois in the American Midwest and lived for part of his youth in Chicago. He has taught at the University of Utah in Salt Lake City since 1973 where he is a Professor of Political Science and currently Chairman of the Department of Political Science. He received his BA degree in Government from Southern Illinois University and his MA and Ph.D. (1973) from the University of Washington in Seattle. He served as an officer in the U.S. Navy in the late 1960s, including an assignment in Japan, and retired at the rank of Navy Captain in the Naval Reserve in 1994.

Professor Hrebenar's academic specializations include American politics, interest groups and lobbying, political parties, elections and campaigns, and Japanese government and politics. He is the author or editor/co-editor of 13 books and dozens of additional book chapters and journal articles. Among his recent books are *Interest Group Politics in America* (3rd edition, 1997); *Japan's New Party System* (3rd edition, 2000); and *Political Parties, Interest Groups and Political Campaigns* (1999). He was the co-editor with Clive S. Thomas of a series of four books on interest group politics covering all fifty of the American states.

Professor Hrebenar was a Fulbright Professor to Tohoku University in Japan in 1982. For several summers he has taught a graduate course in U.S.

Politics at Meiji University (Tokyo) and has been invited to deliver lectures at various Japanese universities including Meiji University, Daito Bunka University (Tokyo), and Doshisha University (Kyoto).

He has also served on numerous occasions as a consultant to the U.S. Government on Japanese politics; and has also conducted a series of seminars on Japanese politics, economics and culture for American businessmen and government officials to prepare them for dealing with the Japanese business and governmental communities. For several years Dr. Hrebenar had his own television program in Utah, which focused on state politics (including lobbying) and current political issues.

Laura Pacesaite was born in 1978. In 2000 she received BA degree in Scandinavian (Danish) Philology from Vilnius University, Faculty of Philology. In 2002 Laura Pacesaite received MA degree from Vilnius University, Faculty of Communication. Since 1998 Laura Pacesaite participates in international projects, since 2002 she is a Senior Inspector for information and press, Vilnius Territorial Customs–House.

Bronius Antanas Rasimavicius was born in Alytus in 1942. In 1942 he finished Secondary School in Prienai, in 1967 graduated Kaunas Polytechnic Institute and was qualified as electrical engineer. Bronius Rasimavicius worked for various industrial companies in the field of energy, since 1984 – in the field of business and commerce. In 1992 – 2000 Bronius Rasimavicius worked for some foreign capital companies, was on a fellowship at Tyovanen Academy (Finland), “Legrand” (France), “Mazda–Philips” (France), “Rockwell Automation” (Denmark), “Reka” (Finland). Since 2000 he works in the sphere of business consultation and lobbying, publishes articles on lobbying and sociology.

Ieva Staniulyte was born in Vilnius in 1978. In 1994 she finished Vilnius Secondary School No 64; in 2002 received LLM degree from Vilnius University, Faculty of Law. In 2001 – 2002 – Consultant, Public Institution “Law Clinic of Vilnius University”; since 2002 – Junior Research Fellow, Institute of European Union Policy and Management under the Law University of Lithuania.

Dr. Clive S. Thomas, who is a native of Gloucestershire in England, received his Ph.D. in Political Science from the London School of Economics (University of London) in 1979. He is a Professor of Political Science at the University of Alaska in Juneau where he has taught since 1980. His teaching

and research interests include: U.S. politics, European politics (including the European Union, and EU–US relations), interest groups, and political parties.

Before coming to the University of Alaska he taught in Britain, Canada, Iowa, Kansas and New York. On his sabbatical leaves he has taught or lectured in twelve countries including: Australia, Belgium, Denmark, Germany, Malaysia, Norway and New Zealand. During 1997–98 and the spring of 2000 he was a Fulbright Senior Research Scholar attached to the Institut d'Etudes Européennes at the Université Catholique de Louvain in Louvain-la-Neuve, Belgium. His Fulbright research project focused on the role of U.S. interest groups operating in the European Union, particularly a comparison of lobbying techniques between Washington, D.C. and Brussels.

His publications include nine books and numerous book chapters and articles on interest groups, political parties, American state politics and legislative process. Among these are: *First World Interest Groups* (1993); "The Japanese Lobby in Washington, D.C." (1994, with Ronald J. Hrebenar); "Interest Groups in the American States" (1991, 1995 and 1999, also with Ronald J. Hrebenar); and "Comparing Lobbying Styles Between Washington, D.C. and Brussels" (1999). In 2001 his latest book, *Political Parties and Interest Groups: Shaping Democratic Governance*, was published by Lynne Rienner Publishers. His tenth book, *A Handbook of Research and Literature on Interest Groups* will be published by Greenwood Press in the autumn of 2003.

In addition, he has done extensive work over the past twenty-five years as a political consultant mainly through developing and conducting surveys for political candidates, advising various interest groups on strategy and tactics, and presenting short seminars on lobby campaign organization and lobbying techniques. During his Fulbright in Brussels he did consulting and survey research for the Conference Board Europe. He has also done stints as a volunteer lobbyist for non-profit groups in Iowa, Kansas, California and Alaska.

PRIEDAI

1 priedas

LIETUVOS PREKYBOS, PRAMONĖS IR AMATŲ RŪMŲ ASOCIACIJA

Seminaras

LOBIZMAS EUROPOS SAJUNGOJE

2002 m. kovo 26–27 d.
Vilnius – Klaipėda

ANKETA

1. Ar, Jūsų manymu, reikalingi oficialūs (kontraktiniai) lobistai?
2. Jei Jūsų įmonės / įstaigos normaliai efektyviai veikai užtikrinti reikėtų siekti įstatymo ar kito norminio akto keitimo, kaip pasielgtumėte:
 - a) Ieškotumėte oficialiai registruoto lobisto ir sudarytumėte kontraktą su juo?
 - b) Bandytumėte problemą spręsti patys, ieškodami pažįstamų Seime ar Vyriausybėje?
 - c) Ieškotumėte įtakingų žmonių (neregistruotų „lobistų“) ir prašytumėte jų pagalbos?
3. Kas, Jūsų manymu, šiandien yra ar gali būti Lietuvos lobistais užsienyje:
 - a) Lietuvos diplomatinės atstovybės?
 - b) Lietuvos įmonių atstovai (agentai)?
 - c) Buvę politikai, aukšti valstybės pareigūnai, buvę užsienio valstybių ambasadoriai Lietuvoje?
 - d) Kiti (nurodykite).
4. Ar Jūsų veikloje Jums teko susidurti su užsienio firmų lobistais Lietuvoje?
5. Ar Jums teko naudotis Lietuvoje registruotų lobistų paslaugomis? Jei taip, ar likote patenkinti jų darbu?
6. Jei Jūsų įmonei Europos Komisija iškeltų antidempingo bylą, kas, Jūsų nuomone, galėtų suteikti efektyviausią pagalbą:
 - a) Lietuvos Seimas?
 - b) Lietuvos Vyriausybė?
 - c) Lietuvos Misija prie ES?
 - d) EK Delegacija Lietuvoje?
 - e) Lietuvoje registruotas lobistas?
 - f) Lietuvos advokatas ar advokatų kontora?
 - g) Briuselyje veikianti advokatų kontora?
 - h) Kita institucija (nurodykite, kokia)?
7. Kokios problemos sprendimui ieškotumėte Briuselyje registruoto ir dirbančio lobisto pagalbos (nurodykite galimus pavyzdžius)?
8. Kaip vertinate Lietuvos lobistinę veiklą, valstybės interesų atstovavimą užsienyje? Ar Jūsų įmonei / įstaigai teko kreiptis pagalbos į Lietuvos diplomatinės atstovybes užsienio šalyse? Jei taip, ar sulaukėte efektyvios pagalbos?
9. Ar komercijos atašė pareigybės įsteigimas Lietuvos diplomatinėse atstovybėse užsienio šalyse išsprędė Lietuvos ekonominių interesų atstovavimo ir Lietuvos verslo subjektų interesų gynimo užsienyje problemą?

10. Ar Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų nuolatinės atstovybės įkūrimas Briuselyje padėtų ginti Lietuvos verslo subjektų interesus ES, rasti naujas eksporto rinkas ir t. t.?

11. Kokios informacijos lobizmo tema Jums labiausiai trūksta? Apie ką norėtumėte išgirsti kitame seminare lobizmo tema?

12. Jūsų amžius

Profesija, išsilavinimas

Užsiėmimas, veiklos sritis

2 priedas

VYRIAUSIOSIOS TARNYBINĖS ETIKOS KOMISIJA

S P R E N D I M A S

2000 m. lapkričio 9 d. Nr. 21
Vilnius

Dėl lobistinės veiklos dokumentų formų patvirtinimo

**Vyriausioji tarnybinės etikos komisija, remdamasi Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymo (Žin., 2000, Nr.56–1644) 8 straipsniu,
n u s p r e n d ė:**

Patvirtinti lobistinės veiklos dokumentų formas (pridedamos):

1. Prašymas įrašyti į lobistų sąrašą (1, 2 formos);
2. Anketa (3 forma).
3. Pasižadėjimas (4 forma);
4. Lobisto pažymėjimas (5,6 formos).

Komisijos pirmininkas Vytautas Andriulis

P R A Š Y M A S

(Vardas, pavardė)

įrašyti į lobistų sąrašą

.....
(Asmens kodas) (Data)

.....
(Gyvenamoji vieta, telefonas)

.....
(Darbo vieta per paskutinius vienerius metus, pareigos)

Prašau įrašyti mane,, į lobistų sąrašą.
(Vardas, pavardė)

Su Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatyme nustatytais lobistų teisėmis ir pareigomis susipažinau.

Pasižadu laikytis šiame įstatyme nustatytų lobistinės veiklos apribojimų, nevykdyti neteisėtos lobistinės veiklos ir nustatytu laiku pateikti Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai savo lobistinės veiklos ataskaitas.

PATEIKIAMI PRIEDAI –

- 1. Piliiečio pasas (dokumento originalas ir kopija)**
- 2. Valstybinio socialinio draudimo pažymėjimas (dokumento originalas ir kopija)**
- 3. Pažyma apie teistumą (dokumento originalas ir kopija)**
- 4. Pretendentų anketa (nustatytos formos)**
- 5. Dokumentai apie išsilavinimą (kopijos)**
- 6. Nuotrauka (formatas 3 x 4)**

(Parašas)

(Vardas, pavardė)

P R A Š Y M A S
(Įmonės pavadinimas)
įrašyti į lobistų sąrašą
(Įmonės registro kodas) (Data)
(Buveinės adresas, telefonas, faksas)

DUOMENYS APIE ĮMONĖS DARBUOTOJUS, KURIE UŽSIIMS LOBISTINE VEIKLA:

Eil.Nr.	Vardas, pavardė	Asmens kodas	Pareigos
---------	-----------------	--------------	----------

Prašau įrašyti į lobistų sąrašą.
(Įmonės pavadinimas)

Su Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatyme nustatytais lobistų teisėmis ir pareigomis
.....
darbuotojai,

(Įmonės pavadinimas)
kurie užsiims lobistine veikla supažindinti. Pasižadame laikytis šiame įstatyme nustatytų
lobistinės veiklos apribojimų, nevykdyti neteisėtos lobistinės veiklos ir nustatytu laiku pateikti
Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai savo lobistinės veiklos ataskaitas.

PATEIKIAMI PRIEDAI:

- 1. Įmonės registravimo dokumentai (dokumentų originalai ir kopijos)*
- 2. Įmonės darbuotojų, kurie užsiims lobistine veikla, pasai, valstybinio socialinio draudimo pažymėjimai, pažymos apie teistumą (dokumentų originalai ir kopijos)*
- 3. nustatytos formos pretendentų anketos, dokumentų apie išsilavinimą kopijos*
- 4. asmenų nuotraukos (3 x 4 formato)*
- 5. nustatytos formos darbuotojų pasižadėjimai*

(Parašas)
(Vadovo vardas, pavardė)

A N K E T A

I. BENDRIEJI DUOMENYS APIE ASMENĮ

KLAUSIMAI	ATSAKYMAI
Vardas, pavardė Asmens kodas Gimimo data ir vieta Pilietybė Tautybė Paso duomenys : serija ir numeris; išdavimo data ir vieta, galiojimo laikas Gyvenamoji vieta, telefonas Pagrindinės darbovietės pavadinimas, adresas, telefonas, pareigos (nurodyti VT grupę ir pogrūpi) Nepagrindinės darbovietės pavadinimas, adresas, telefonas, pareigos (nurodyti VT grupę ir pogrūpi)	

Nurodykite, ar Jūsų tarnybą (darbą) reglamentuojantys teisės aktai nedraudžia Jums būti įmonių, įstaigų organizacijų valdymo organų nariu, gauti atlyginimą už darbą šių įmonių, įstaigų organizacijų valdymo organuose, dirbti samdomu darbuotoju, patarėju, ekspertu ar konsultantu privačiose įstaigose ar įmonėse, taip pat gauti kitą atlyginimą, negu nustato Jūsų tarnybą (darbą) reglamentuojantys teisės aktai.

II. IŠSILAVINIMAS

KLAUSIMAI	ATSAKYMAI
Mokymo įstaigų pavadinimai, mokymosi laikotarpiai, baigimo metai, įgyta specialybė	1. 2. 3.
Kitos išsilavinimo formos : kursai, stažuotės ir kt.	1. 2. 3.

(Asmens vardas, pavardė, parašas, anketos pildymo data)

III. DARBINĖ VEIKLA

*(pateikiami 5 paskutinių kalendorinių metų duomenys,
jeigu buvote valstybės tarnautojas – nurodykite VT grupę ir pogrūpi)*

KLAUSIMAI	ATSAKYMAI
Darbovietės pavadinimas, pareigos, darbo laikotarpiai, atleidimo iš darbo teisiniai pagrindai	1.
Darbovietės pavadinimas, pareigos, darbo laikotarpiai, atleidimo iš darbo teisiniai pagrindai	2.
Darbovietės pavadinimas, pareigos, darbo laikotarpiai, atleidimo iš darbo teisiniai pagrindai	3.

KLAUSIMAI	ATSAKYMAI
Darbovietės pavadinimas, pareigos, darbo laikotarpiai, atleidimo iš darbo teisiniai pagrindai	4.
Darbovietės pavadinimas, pareigos, darbo laikotarpiai, atleidimo iš darbo teisiniai pagrindai	5.
Darbovietės pavadinimas, pareigos, darbo laikotarpiai, atleidimo iš darbo teisiniai pagrindai	6.
Darbovietės pavadinimas, pareigos, darbo laikotarpiai, atleidimo iš darbo teisiniai pagrindai	7.
Darbovietės pavadinimas, pareigos, darbo laikotarpiai, atleidimo iš darbo teisiniai pagrindai	8.
Darbovietės pavadinimas, pareigos, darbo laikotarpiai, atleidimo iš darbo teisiniai pagrindai	9.
Darbovietės pavadinimas, pareigos, darbo laikotarpiai, atleidimo iš darbo teisiniai pagrindai	10.

(Asmens vardas, pavardė, parašas, anketos pildymo data)

IV. DUOMENYS APIE SUTUOKTINĮ (PARTNERĮ)

KLAUSIMAI

ATSAKYMAI

Vardas, pavardė, asmens kodas

Gimimo data ir vieta

Pilietybė, tautybė

Paso duomenys :
serija, numeris; išdavimo data
ir vieta, galiojimo laikas

Gyvenamoji vieta, telefonas

Darbo vieta, pareigos

Mokymosi vieta, specialybė

Jeigu sudaryta santuoka :
santuokos sudarymo data ir vieta,
santuokos liudijimo serija ir numeris

Jeigu įregistruota ištuoka :
ištuokos data, ištuokos
liudijimo serija ir numeris

Kitos aplinkybės (*nurodyti*)

V. DUOMENYS APIE VAIKUS

KLAUSIMAI

ATSAKYMAI

Vardas, pavardė, asmens kodas

1.

Gimimo data ir vieta

Gyvenamoji vieta

Mokymosi vieta, specialybė

Darbo vieta, pareigos

KLAUSIMAI	ATSAKYMAI
Vardas, pavardė, asmens kodas	2.
Gimimo data ir vieta	
Gyvenamoji vieta	
Mokymosi vieta, specialybė	
Darbo vieta, pareigos	
Vardas, pavardė, asmens kodas	3.
Gimimo data ir vieta	
Gyvenamoji vieta	
Mokymosi vieta, specialybė	
Darbo vieta, pareigos	
Vardas, pavardė, asmens kodas	4.
Gimimo data ir vieta	
Gyvenamoji vieta	
Mokymosi vieta, specialybė	
Darbo vieta, pareigos	

.....
 (Asmens vardas, pavardė, parašas, anketos pildymo data)

VI. SPECIALŪS DUOMENYS APIE ASMENĮ

KLAUSIMAI

ATSAKYMAI

Ar buvote teistas ?

*(Jei taip – tai kada ir pagal kokį
LR baudžiamojo kodekso straipsnį ?)*

Ar buvote SSRS valstybės
saugumo komiteto

(NKVD, NKGB, MGB, KGB)

kadrinis darbuotojas, kuriam

pagal įstatymą „Dėl SSRS

valstybės saugumo komiteto

(NKVD, NKGB, MGB, KGB)

vertinimo ir šios organizacijos

kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“

draudžiama dirbti valstybės

tarnyboje ? *(Jei taip – paaiškinti)*

Ar buvote atleistas iš valstybės

tarnybos už tarnybinį nusižengimą ?

(Jei taip – paaiškinti)

Ar atstovaujate užsienio valstybių

įmonių, įstaigų, organizacijų interesams ?

(Jei taip – paaiškinti)

Ar pildėte asmens, dirbančio

valstybinėje tarnyboje privačių

interesų deklaraciją ?

(Jei taip – pateikiama kopija)

Ar pildėte gyventojų turto

ir pajamų deklaraciją ?

(Jei taip – pateikiama kopija)

Papildoma informacija

Patvirtinu, kad anketoje pateikti duomenys yra teisingi ir išsamūs

.....
(Asmens vardas, pavardė, parašas, anketos pildymo data)

PATVIRTINTA
Vyriausiosios tarnybinės
etikos komisijos
2000 m. lapkričio 9 d.
sprendimu Nr. 21

4 forma

P A S I Ž A D Ė J I M A S

(Įmonės prašymo įrašyti į lobistų sąrašą priedas)

Mes,

darbuotojai

(Įmonės pavadinimas)

pasižadame laikytis šiame Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatyme nustatytų lobistinės veiklos apribojimų, nevykdyti neteisėtos lobistinės veiklos ir nustatytu laiku pateikti Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai lobistinės veiklos ataskaitas.

Su Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatyme nustatytomis lobistų teisėmis ir pareigomis susipažinome.

(Vardo raidė, pavardė) (Pareigos) (Parašas) (Data)

PATVIRTINTA
Vyriausiosios tarnybinės
etikos komisijos
2000 m. lapkričio 9 d.
sprendimu Nr. 21

5 forma

LIETUVOS RESPUBLIKA

VYRIAUSIOJI TARNYBINES ETIKOS KOMISIJA

LOBISTO PAŽYMEJIMAS Nr.

Vardas, pavardė

Asmens kodas

Gyvenamoji vieta

Sprendimo įrašyti į lobistų sąrašą numeris

Sprendimo įrašyti į lobistų sąrašą data

Komisijos pirmininkas

(Parašas) (Vardas, pavardė)

A.V.

PATVIRTINTA
Vyriausiosios tarnybinės
etikos komisijos
2000 m. lapkričio 9 d.
sprendimu Nr. 21

5 forma

LIETUVOS RESPUBLIKA

VYRIAUSIOJI TARNYBINES ETIKOS KOMISIJA

LOBISTO PAŽYMEJIMAS Nr.

Vardas, pavardė

Asmens kodas

Gyvenamoji vieta

Sprendimo įrašyti į lobistų sąrašą numeris

Sprendimo įrašyti į lobistų sąrašą data

Komisijos pirmininkas

(Parašas) (Vardas, pavardė)

A.V.

ŠIUOLAIKINĖS LOBISTINĖS VEIKLOS TENDENCIJOS

Moksl. red. ir sudarytoja **Laima Andrikiėnė**.

Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002. 146 p.

UDK 323.21 (474.5)

Ši-117

ISBN 9955-563-03-6

Monografija skirta socialinių ir humanitarinių mokslų darbuotojams, tyrėjams, doktorantams, universitetų studentams, lobistams, politologams, politikams ir viešojo administravimo specialistams, komunikacijos ir ryšių su visuomene profesionalams, verslininkams ir vadybininkams, taip pat tiems, kurie domisi lobistinės veiklos tyrimais ir jų praktiniu taikymu.

Viršelio dailininkas *Edvinas Blaževičius*

Literatūrinė redaktorė *Ieva Kosaitė*

2002 12 30 Užsakymo Nr. 1051

Spausdino UAB „Biznio mašinų kompanija“

Gedimino pr. 60, LT-2003 Vilnius

Interneto puslapis: www.bmk.lt